శ్రీబాలాత్రిపురసుందరీదేవ్యై నమః.

అవధానమంజరి.

కవికిశోర, అవధానకంఠీరవేత్యాది బిరుదవిరాజితులును

శతావధానులు నగు

ప్రతాప వేంకటేశ్వర కవిగారిచే

రచింపఁబడి

మానాపల్లి జమీందారులగు

బి. రామకృష్ణారెడ్డిగారివలన

అంకితముగ గ్రహింపఁబడి

గుంటూరుమండలములోని తెనాలి తాలూకా

కనుగుల్లు గ్రామవాసులగు

చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారి

సహాయమున

గ్రంథకర్తచేఁ బ్రకటింపఁబడియె.

1927.

All Rights Reserved.] [Price Re. 1—0—0.

బెజవాడ,

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల (లిమిటెడ్) యందు

క. కోదండరామయ్యగారిచే

ముద్రింపఁబడియె.

1927

కృతిభర్త:

బి. రామకృష్ణారెడ్డిగారు.

కృతిపతి బహూకృతి.

కాంతామణి భర్తసన్నిధిని నూగ్నిం జేరి నర్మోక్తి "స్వ
శ్లోకావళుల్ సమ్ముష్టి సేయు; నతి గీర్వాణమ్ము కల్పింప స
న్నాకై పొల్చునపుత్రుఁడుం డెరనియా నన్నంట" యన్నన్ ముదో
త్సేకంబుం గను శ్రీశుఁడో మతదయాన్ శ్రీరామకృష్ణాధిపున్.

సీ॥ దైవభక్తిని గల్గి • దాక్షిణ్యమువహించి
పద్మాక్షులై యొప్పు • పరసులెవరొ
శరణాగతత్రాణ • బిరుదులశోభిల్లి
యర్థులరక్షించు • నవఘులెవరొ
శౌర్యవిస్ఫారులై • శత్రుసంహారులై
విఖ్యాతిఁగాంచిన • వీరులెవరొ
రణమునఁ జయమంది • రాజనీతిజ్ఞులై
ప్రజలఁబోషించిన • ప్రభువులెవరొ
గీ॥ సాధుజనులకు కల్పవృక్షంబు లెవరొ
సద్యశోవంతులై పొల్చు • చతురులెవరొ
అట్టిరెడ్డివంశీయులం • దవతరించె
శ్రీయుతుండగు వేంకట • రెడ్డిప్రభువు.

శా॥ శ్రీరామాంఘ్రియుగమ్ము భక్తిని సదా • చిత్తమ్మున న్నిల్పి స
త్కారుణ్యమ్ము వహించి నాశ్రితుల వి • ద్వల్లోకములన్ భూరిస
త్కారం బూనసపర్యలన్ నెఱపి వి • ఖ్యాతిన్ వహించెన్ జమిం
దారై వేంకటరెడ్డిరాజమణి యే • తన్మాతుఁడే చూడఁగన్.

కం॥ ఆసుగుణి దైవకృపచే । భాసురగాత్రులను ధర్మ • పరుల వినయవి
ద్యాసంయుతులసుతులఁ గనె । వాసిగ నేవురను బంచ • పాండవులనఁగన్.

శా॥ వారిన్ ధర్మజుఁడేయనంగ సుయశో • వర్ధిష్ణుఁడై జిష్ణుఁడై
పారావారగభీరుఁడై సుగుణుఁడై • భక్తప్రమోదాత్ముఁడై
సారాసారవివేకదక్షుఁడయి ని • చ్చల్ పొల్చు శ్రీరామకృ
ష్ణారెడ్డిం గృతినాథు నిత్తరిఁ బ్రశం • సంజేయఁగాఁ జెల్లదే.

సీ॥ ఘనశీలసత్యముల్ • తనకుభూషలుగాగ
ధరియింపఁజాలె నే • ధర్మమూర్తి
తనధర్మమే సదా • తనకు రక్షణమగు
నని యనుష్ఠించె నే • యమలగుణుఁడు

(a)

సమృద్ధి నైశ్వర్యంబు • శాశ్వతంబేయంచు
గల్గింపిరెల్లఁగాఁ దే•జస్వి నతనికు
పరమేశ్వరుని సేవ • వరమునఁ దిగనమ్మి
భక్తి నిపిడుఁ దే• భవ్యమూర్తి
గీ॥ ఉరుజమీందారుఁడౌట ను•ద్యోగియౌటఁ
బ్రజ లెఱుఁగ రాని నిర్విక•ల్పస్వరూప
మూని సర్వజ్ఞుఁడై పొల్చు • చున్న యట్టి
బుధుని రామకృష్ణారెడ్డిఁ • బొగడవశమె!
సీ॥ రాజనరేంద్రుండు • ప్రథితకీర్తిని భార
తమ్మును వచియించి • తనరియుంట
నాత్రేయవంశీయు • లనఘు శ్రీనాథుని
కృతులంది పూజించు • టెఱిఁగియుంట
కృష్ణరాయలకీర్తి•కిని పెద్దనకవీంద్రుఁ
డే మూలమంచు గ్ర•హించియుంట
ఘనకీర్తిఁ గాంక్షించి • యనుఁగుచుట్టము లైన
ప్రభువులు కృతులంది • వఱలుచుంట
గీ॥ తను జమీందారుఁ డౌట వి•ద్వద్గణంబు
వలనఁ గృతులంది పోషింప•వలసియుంట
నధికకృప మామకకృతిక•న్యం గ్రహించె
భళిర! రామకృష్ణారెడ్డి • ప్రభువరుండు.
ఉ॥ పౌరుషశాలియంచు నిజ•భావమునన్ భయమంది రాముసం
దారయ భక్తిఁ జూపు భర•తాగ్రజు హెూనవరులట్లు గాక మేల్
ధీరుని సద్గుణాఢ్యుని యు•ధిష్ఠిరుఁ గొల్చిన పార్థులట్లు నిన్
వారకఁ గొల్చు నీయనుజ•వర్గము సద్గుణ మెన్న శక్యమే.
క॥ మీయుద్యోగము కలిగియు! మీ యైశ్వర్యంబు కల్గి • మెలఁగెడి వారిన్
మీ యంతటి సౌజన్యుల | నేయెడఁ గను టరుదు రామ•కృష్ణారెడ్డీ!
మ॥ వరసౌభాగ్యము సౌఖ్యమున్ యశము సం•పద్వృద్ధియున్ మోదసం
భరితాంతఃకరణంబు సంతతియుఁ శుం•భత్ జ్ఞానదీర్ఘాయువుల్
వఱలం జేసి చిరేప్సితాతయని పిం•పం జేయు మీ యింకఁ ద్వ
త్కరుణాదృష్టిని బ్రోచుచుం గనకదు•ర్గా! రామకృష్ణాధిపున్.

గ్రంథకర్త:
ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవి.

సహాయకులు:
చింతలపూడి రాజగోపాలరావు.

కృతజ్ఞత

శా॥ శ్రీరాముండు మహీసుతాసహితుఁడై సింహాసనం బెక్కుచుఁ
గారా మొప్పఁగ రత్నహారము సతీకంఠంబునన్వైవ వి
స్తారామోదముఁ జెందు సీత కృపచేతన్ నిత్యముల్ సౌఖ్య మే
పారన్ చింతలపూడివంశజాని గోపాల్ రాయు రక్షించుతన్.

గీ॥ అజునిముఖమున నుద్భవం బైనయట్టి
బ్రహ్మజాతికి ముఖ్యమౌ ద్వైత మందు
పావనం బయ్యె సన్మతి పాత్రమగుచు
వెలయుచుండును మిగుల నాత్రేయశాఖ.

తే॥ అట్టిశాఖను పాపట బొట్టనంగ
వఱలుచింతలపూడి సద్వంశ మందు
శేషగిరిరావు రాజ్యలక్ష్మిలలామ
యందు సంతతిపడసె యానంద మెసఁగ.

సీ॥ వందలు వేలు ద్రవ్యంబు హరించిన
వారలఁ బల్లెత్తి పలుకఁడాయె
నాశ్రితావళిరక్షణార్థంబు తనప్రాణ
మీయంగ వెనుకంజ వేయఁడాయె
ధనమేల సద్యశోధనమె కావలెనన్న
మమతను రవ్వంత మానఁడాయె
అధికార మతిశయం బైనకొలందిని
యొక్కింతయును గర్వ మూనఁడాయె

గీ॥ బంధుజనములఁ బాడితవరులఁ గూడి
యుపనిషద్వాక్యములఁ జర్చ నొక్క[illegible]
మానఁడాయెఁ దానంత సన్మార్గపరుఁడొ
సద్గుణమ్ముల నెలవు శేషగిరిరావు.

సీ॥ [illegible]
ఖ్యాతి యొసంగి యోగరిత యొప్ప
తా[illegible] చింతలపూడివంశపా
వన మొనరించె సేభవ్యచరిత

బీదలకన్నంబుఁ • బెట్టి సాఁకియు నన్న
పూర్ణయనంగ నే • పొలతినైతి
పతిపాదసేవయు • బంధుపోషణసేయ
సావిత్రియనఁగ నే • సాధ్వినైతి
గీ॥ భవ్యగుణులగు రాజగో•పాలరాయ
రామకోటీశ్వరాఖ్యు లే • రమణిగర్భ
శుక్తిముక్తాఫలంబు లౌ • సుదతిమిన్న
యైన రాజ్యలక్ష్మ్యంబ నే • నభినుతింతు.
సీ॥ అష్టావధానమ్ము • నాచరింపఁగఁ జేసి
'అసహ్యాగ్రగే'యని చాల • యభినుతించి
శతవధానవిధాన • సరణిఁ గన్గొని సరి
నాహ్లాదమంది సంఖ్యమ్ము పెంచి
హేమంబొసంగియుఁ • బ్రోత్సహింపకే
పట్టుపుట్టమ్ములఁ • గట్టఁబెట్టి
ప్రేముడి నరుదెంచి • రేమిడిచర్ల స
భాంతమున్ననందు సంద్యసులఁ బోగడి
గీ॥ నన్ను పూజించుచున్న చందనమ్ము గన్న
నాదుసుకృతమ్ము యేమొగాక • మేదురముగ
మీకుఁ గవితాభిమానమో • నాకుఁ దేటఁ
పడదు తెల్పుమ! రాజగో•పాలరాయ!
శా॥ అధికారుల్ కవులన్ నిరాదరము సే•యంజూచునీనాట నా
యధికారుల్ గలయోలగమ్మున సప•ర్యల్ జేసి యస్మన్మనో
రథమీడేఱఁగఁ గాన్కలిచ్చితివి నీ • ప్రోత్సాహత్వమేమందునో
పృథితామేయ! సుధీనికాయనుత! గో•పాలరాయ సన్మాన్యాగ్రణీ!
సీ॥ ప్రతిఘటించిన సంత•వ్యాగ్రమైన లెక్కించక
సడగియుండిన వాని • యాదరింతు
నధికారిపాత్రతం • బంద నిచ్చ రమాహ
ప్రస్న విజము బాచియుంచఁబోరు
పరుషవాక్యముల సే•వకుల ఛీతిలఁజేసి
కన్నబిడ్డలరీతిఁ • గాయుగలరు

సంపన్ను లర్థించు • సాయమ్ము జేయవు
నిఱుపేద లడుగకే • కరుణఁ బ్రోతు
గీ॥ వాఁడ్రుడైనను దుష్టుని • నణఁగఁద్రొక్కి
దాయఁడైనను శిష్టుని • దరికిఁజేర్తు
వౌనె నీవర్తనం బెన్న • సజ్జనికైన
ప్రాజ్ఞజనగేయ! రాజగో•పాలరాయ!
సీ॥ ఒకనాఁడు పండిత•పరిగణమ్ముతో గోష్ఠి
సేయుచు నింట వ•సించుచుండు
వొకనాఁడు చెనటుల • నుక్కడఁగింపఁగా
కొండలగుహలలో • నుండియుండు
వొకదిన మజమాయి•షికి నేగి అశ్వమ్ము
పైనుండి భువిపైన • పాదమూన
వొకదినము కచేరి•నుండు కార్యభర మ
గ్గలమైన హితులకే • గానుపింప
గీ॥ వహావా! నీజాతకంబు మ•హాద్భుతంబు
గాఁగఁ గన్పించుచుండె నీ•కెక్కుడయు లేక
అనలుచింతలపూడి వం•శాబ్ధిసోమ!
రసికజనకామ! గోపాల•రాయనామ!
వం॥ ఇతరుల సత్కవిత్వము నుతించుట గౌరవలోపమంచు సం
తతమును మాఱుమాలలను • దాఁగియుఁ బిల్లదముల్ వచించు కు
త్సితులు కృశింపఁగా సుగుణ•సింధులు మెచ్చఁగ నాకు పెక్కుస
త్కృతులొనరించినాఁడవు భ•ళీభళి! చింతలపూడివంశజా!
సీ॥ నీయింట వడుగున • నేఁ బ్రశంసగఁ జెప్ప
పద్యమ్ము లచ్చు వే•ర్పఁగ వైతి
"[illegible] యొదు నన్నుంగను[illegible]
పద్యముల్ పలు"కని • పలికినావు
వారలనన్ను [illegible] ద్వా•దన్నతిఁ గొండాడ
"కవులలక్షణ"మని • పలికినావు
భాగ్యనగరమున నాఁటకసభనుండఁగఁ గోష్ఠి
నొప్పకే యొప్పకే • యొప్పినాఁడ

గీ॥ వింతనిర్దయబుద్ధి నీ కెట్టులబ్బె
నాశ్రితుండనినైన రవ్వంతయైనఁ
జేర్మి జూపింపవైతివి విపులధైర్య!
ఆర్య! రంగగోపాలరాయ కవివర్య!

సీ॥ స్వర్గస్థురాలైన జననిపేరిటఁ గృతి
సలుపుమనుచును గూర్మిఁ బలుకునాఁడు
శాఖవేఱయ్యును సరసోక్తులాడుచు
నాత్మబంధువుభంగి నగయునాఁడు
సముఁడు కాఁడని నీరసముఁ జూపక హితుని
చందమిష్టాగోష్ఠి సలుపునాఁడు
పాత్ర మచ్చొత్తింప హత్తినవిత్తంబు
నిదిగో! గైకొమ్మని యిచ్చునాఁడు

గీ॥ నాకుఁ గల్గినయట్టి యానంద మట్టు
లుండనిండు; పేరిమను సౌఖ్య మొసఁగినట్టి
మీ సుహృద్భావ మెత్తేఁగితి నోసఖుండ!
పండితవిధేయ! రాజగోపాలరాయ!

సీ॥ సకలభోగములిచ్చి సాఁకెడి కలుముల
చెలి త్వద్గృహమ్మున నిలచుగాత
విజ్ఞానమొనఁగూర్చి వెలయించు భారతి
త్వజ్జిహ్వపై సదా వఱలుగాత
దాసమనోభీష్టదాయి శ్రీరాముండు
కృపఁబూని నిన్ను రక్షించుగాత
అస్మదుపాస్యదుర్గాంబిక సర్వసం
పదలిచ్చి నిన్నెప్డు మనుచుగాత

గీ॥ ధర్మములు సర్వపట్ల విధాతనూజు
ధర్మములు తెలుఁగువేళల ధర్మరాజు
[illegible]
గాత! గోపాలరాయ! సంప్రీతి మఱియు.

తొలిపలుకు

రసికవతంసులారా!

ఇందలియవధానములు కావ్యరచనావధానములును గవివరులును నగు బ్రహ్మశ్రీ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారిచే దాదాపు పదిసంవత్సరములకుఁ బైకాలమునకు మున్ను మొదలుకొని నేటివఱకు నొనరింపఁబడినవి. కొలఁదిగ నీకవిగారి సహపాఠియగు ఏవూరి శ్రీరామకవిగారుగూడ నిందుఁ బాల్గొనిరి. ఆ యా వివరములు మనకు గ్రంథకర్తగారె తెలుపఁగలరు. ఈ గ్రంథముద్రణమునకు మున్నె సారస్వతసేవకులగు శ్రీరామకవిగారు కీర్తిశేషులైరనుట సంతాపకరము.

ఆంధ్రసారస్వతచరిత్రమును బరిశోధించిన అవధానములు ప్రబంధయుగమున బయలువెడలిన వని చెప్పవచ్చును. వివిధకళలకు దోహదములనొసంగిన శ్రీకృష్ణరాయల యాస్థానమునుండి కవితాకాంతాలీల లననగు ద్వ్యర్థికావ్యములు, ప్రబంధములు, ఆశుకవిత, సమస్యాపూరణములు, అవధానములు, ఘటికాశతగ్రంథకల్పనము తఱచుగా వాడుకలోనికి వచ్చినవి. పెద్దన ఆశువునందును, రాధామాధవుండు సమస్యారచనమునందును, రామరాజభూషణుఁడు చిత్రకవితయందును, సూరన శ్లేషకావ్యరచనమునందును నద్వితీయులు. అవధానకల్పనమునకు వీరందఱును భిక్షాప్రదాత లనుటలో సంశయముండదు.

రామరాజభూషణుఁడు తనప్రగల్భత నరసభూపాలీయమునం దీక్రిందివిధముగాఁ జెప్పికొనినాఁడు.

* సీ॥ శతలేఖినీపద్య ♦ సంధానధౌరేయు
ఘటికాశతగ్రంథ♦కరణధుర్యు
నాశుప్రబంధ బం♦ధాభిజ్ఞు నోష్ఠ్యని
రోష్ఠ్యజ్ఞు నచల జి♦హ్వోక్తినిపుణు
తత్సమభాషావి♦తానజ్ఞు బహుపద్య
సాధితవ్యస్తాక్ష♦రీధురీణు

---

* రామరాజభూషణుఁడు మూర్తికవియొకఁడె యనుట సుప్రసిద్ధము గాన నాచర్చ కిందుఁ దావీయ లేదు.

ఏకసంధోచిత • శ్లోకభాషాకృత్య
చతురనోష్ఠ్య నిరోష్ఠ్య • సంకరజ్ఞ
గీ॥ అదలయసు కాశీనదీ ప్రబంధ • ధాంకసింగ
రాజసుత తిమ్మరాజపుత్ర ప్రసిద్ధ
సరసవేంకటరాయ భూషణసుపుత్రు
వసు బుధవిధేయు శుభమూర్తి • నంగధేయు.

ఇంతటి కవిత్వశక్తిసామర్థ్యములఁ దెలుపు విశేషణములన్నియు శతావధానపరికరములె. ఈ పద్యములవలన శతావధాని కెంతవిద్యావివేక విజ్ఞానాతిశయము లుండవలయునో ద్యోతకమగును. పూర్వకవులలో చరికొండధర్మన, నెల్లూరి వీరరాఘవకవి, మఱింగంటి సింగరాచార్యులు లోనగు విద్వత్కవులు తాము శతావధానులమని కావ్యములలోఁ జెప్పుకొనిరి. తంజావూరు రఘునాథరాయల యాస్థానవిద్వత్కవయిత్రి యగు మధురవాణికూడఁ దాను శతావధాననిపుణురాలనని చెప్పుకొన్నది. ప్రాచీనకవులలో అష్టావధానవ్యాప్తి యంతగాఁ గానరాదు. మత్స్యవరాహ నారసింహాది పురాణకర్తయగు హరిభట్టు తాను అష్టఘంటా సురత్రాణబిరుదాంకుఁడ నని చెప్పుకొనెను. నాఁటి యవధానములుగాని అవధానలక్షణములుగాని ఆశుగ్రంథములుగాని యిపుడు గానవచ్చుటలేదు. కొంతకాలము అవధానరచనము విస్మృతికి వచ్చినదనియే చెప్పవచ్చును. విస్మృతకళను బునరుద్ధరించిన కవివతంసుఁడు విద్వాన్ మాడభూషి వేంకటాచార్యులవారు. ఈ మహానుభావుని యఖండధారణాతిశయము, ధారాశోభనము జగత్ప్రసిద్ధములు. తరువాత నీయవధానకళను సర్వవిధముల నుద్ధరించి లక్ష్యలక్షణముల నిర్వచించి సారస్వతప్రపంచమున మార్గదర్శకులైనవారు లోకవిఖ్యాతులగు బ్రహ్మశ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులు. ఒకానొక సందర్భమునఁ దిరుపతివేంకటేశ్వరులె "మాడభూషికి నిది తోడివేసంబయ్యెఁ దిరుపతివేఁకటేశ్వరులఁజేరె" అని మాడభూషి వేంకటాచార్యులవారి యనంతరము తమదే అవధానపీఠమని చెప్పుకొనిన వాక్యమందెంతయొ సత్యముగలదు.

అస్మదాదులును, వర్తమానకాలమునందలి సుప్రసిద్ధావధానులును, తిరుపతివేంకటేశ్వరుల యనుయాయివర్గములోనివారగుట. అవ

ధానలక్షణములనుగూర్చి శతావధానసారపీఠికలో తి॥ వెం॥ కవు లిటులఁ జెప్పిరి.

"శ్లో॥ కావ్యోక్తిః కవితోక్తి రంచితకళా విద్భిస్సహాభాషణం
పౌరాణోక్తి సమస్యపాకలిగిరో వ్యస్తాక్షరోక్తి స్సమం
ధీమద్భి శ్చతురంగఖేలన మథో సంఖ్యాయపుష్పాళయో
యస్మిం నాస్య్యదృగప్యత్ర దేవకృతినా మష్టావధానాభిధం॥

శ్లో॥ తత్తన్నామసమానసాంప్రతతమం వృత్తం తథా వస్తుచ
స్వీకృత్యప్రథమం శతాయ సరయం తత్పాద మేకం వదేత్
భూయః కైర్శ్చ బోధితః క్రమవశా త్పాదత్రయం కీర్తయే
దేతన్నామశతావధాన మథచే త్పద్యాని సంకీర్తయేత్॥"

అష్టావధానరచనముకంటె శతావధానరచనము చాలకష్టము. మహత్తరమగు ధారణాశక్తియు నిరర్గళమగు ధారయు సమయోచిత కల్పనాశక్తియు సద్యస్స్ఫురణము దీనికిఁ జాలయవసరము. కావుననే యవధాననిపుణులగు శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు గుంటూరు శతావధానమునందు అవధానమునందలి కష్టనిష్ఠురములను శతావధానము నందలి శ్రమాతిశయమును నీక్రిందివిధముగాఁ జెప్పిరి.

"శా॥ ఎంతమాత్రపు శతావధానములలోఁ జెన్నొందు నష్టావధా
నారంభం బదిశ్రీతరం గదు వినోదార్హంబు, యీపన్నినో
భారంబౌను, శతావధానమనఁ జెప్పఁగ శక్యమే కష్టవి
స్తారం బియ్యది చేయునట్టికవి యేతన్మాత్రుఁడే చూడఁగన్॥

ఉ॥ ఈమహాసీయకార్యమిది యిట్టిది నా వివరింపఁగ త్తిపై
సాము, సమర్థసంబు గొనసాగిన కీర్తికి మేర లేదు, కా
లాపయ పీడితుండయిన హానికిమానము లేదు."

శతావధానమునందుఁ బూర్వము నూరుమందికిఁ జరణక్రమముగాఁ బద్యములు చెప్పుట లేదనియు అష్టావధానమునందువలె చిన్న కార్యములు జరుపువారనియు అట్టివారిలో రేపల్లి సంస్థానాధిపతుల ప్రాపొందిన శకుంతలాపరిణయ రచయితయగు కృష్ణకవి ముఖ్యుఁడని మాతండ్రిగారు చెప్పువారు. ఇపుడు బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి శ్రీరామశాస్త్రి గారు చేయు శతావధానములు కవితకొంచెముగను సంగీతశాస్త్రవాద

గణితాది విద్యావినోదములు మెండుగను గలవు. వేలూరి శివరామ శాస్త్రిగారు శతావధానములో అష్టావధానము గర్భితముజేసి మధ్య ఘంటా త్రిశతిగ ఆశుకవితఁజెప్పి గర్భావధానము చేయుదునని ప్రతిజ్ఞ చేసిరి. సందర్శించునవకాశము కలుగకున్నను నిరంకుశప్రజ్ఞాధురీణులగు వారియెడ నామహాత్తరప్రతిభ గలదనుటలో సంశయపడను.

గీ॥ సురుచిరమగు సహ్యనగో
త్తరమున విలసిల్లుచుండుఁ • దద్దయు గోదా
వరి తత్ప్రదేశము మనో
హరము పవిత్రము మునీంద్ర • యఖిలధరిత్రిన్.

—మార్కండేయపురాణము.

అని పేరొందిన గోదావరితీరవాసులయెడ సహజముగా నవధానప్రజ్ఞ కానవచ్చుచున్నది. నిజాము రాష్ట్రములోని గోదావరితీరమంతయుఁ బూర్వము జైన బౌద్ధ విద్యాపీఠములతో నిండియుండెను. అవి త్రిమతాచార్యులు భేదించినపిదప వేదవిద్య కాతావున నెలవు లభించెను. గోదావరితీరమునందలి నిజాము రాష్ట్రము వేదావధాననిపుణులగు బ్రాహ్మణులకు నెలవుగ నున్నది. మంథననివాసులగు బ్రహ్మశ్రీ స్వయంభట్ల సీతారామఘనపాఠిగారు వేదావధానులలోఁ బ్రథమగణ్యులు. వీరు వేదమునందలి యేపన్నములోని పదము చెప్పినను ఎచట గలదో చెప్పుటయు ఏపన్నమునకేని వెనుకనుంచిగాని మధ్యనుండిగాని కొన్నిపదములు విడిచి మఱికొన్నిపదములతో జట, శిఖ, మాల, ఘనాద్యవధానాష్టకమును సభాంగమున నిరంకుశముగఁ జెప్పుచు భిన్నభాషలలో ఎనిమిదిమందియొసంగు వ్యస్తాక్షరిని ప్రశస్తతరముగాఁ బూర్తిచేయుచున్నారు. జ్ఞాపకప్రధానమగు అవధానకళ వేదమూర్తులగు బ్రాహ్మణులనుండి తొలుత బయలువెడలి కవితాసంపన్నులగు కవులప్రాపున నూతనవికాసమునొందెనని యాధునిక విమర్శకుల మతము.

పూర్వోక్తచరిత్ర విశిష్టము. కష్టభూయిష్ఠమునగు నవధానరచనమునందు మిగులఁ బరిశ్రమచేసి సభాస్థులలోఁ బండితవతంసులయుఁ గవివతంసులయు భాషాభిమానులయు సన్నిధిలో బ్రహ్మశ్రీ

ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారొనరించిన యవధానపద్యము లిందు సమ
కూర్పఁబడినవి. కృష్ణా నెల్లూరు గోదావరి గుంటూరుమండలములలో
ప్రసిద్ధస్థలములలో నీకవిగారెన్నియో యవధానములఁగావించి బిరు
దములు స్వర్ణఘంటికలు బహుమానకృతులనందిరి. ప్రకృత కాలమునఁగూడ
రసికసమావేశములందు అవధానకళఁ బ్రదర్శించి ప్రసిద్ధిగడించుచున్న
యీ కవిగారినిగూర్చి తెలుపుట యతిశయోక్తియు స్తోత్రపాఠము
కానోపునని గుణగ్రహణభారము పండితులకె వదలుచున్నారము. ఈ
యవధానమంజరిలోఁ జాలపద్యములు అవధానసభాసమావేశమునఁ
బాటుపడిన విద్యాభిమానులను ప్రశంసించునవి. అవధానస్థపద్యములను
గూర్చి కొంచెము చెప్పుట ప్రకృతముగాకపోదు.

కవితాధార నిరర్గళముగా నున్నది. విషయసంగ్రహణము, రచ
నాచాతుర్యము సమస్యాపూర్తిలోనగు సల్లక్షణము లవధానకవిత
కనుకూలములగు నంతవఱకీకవిగారి కవితలోఁగలవు. 72 పుటలోని
'ఈశనిభార్య'' అను సమస్యాపూర్తియు 63 పుటలో చెఱుకుపల్లి సంత
వర్ణనము 62 పుటలోని రిజష్టరుఆఫీసువర్ణనము. 33 పుటలోని దశావ
తారవర్ణనము. 13 పుటలోని రామాయణార్థపద్యము స్థాలీపులాక
న్యాయమునఁ దిలకింతుమేని కవిగారికిఁగల రచనాచాతుర్యము ధారా
సౌష్ఠవము వేద్యముకాగలదు.

అవధానములుచేయుట సామాన్యకార్యము గాదు. అందలి కష్ట
నిష్ఠురములనుగూర్చి ప్రకృతకవిగారు చేబ్రోలు అవధానములో
నిట్టులఁ జెప్పియున్నారు.

"సీ॥ ధారణాశక్తి వి । స్తారమై యుండుట
బుద్ధివిశేషంబు । పూజ్యమగును
ఆశుకవిత్వ వి । హారమై యుండుట
కల్పనాప్రౌఢి నం । గళమెయగును
శబ్దసౌష్ఠవము యో । జనచేయఁగానెంచ
క్షేపరామోదమా । లెన్నఁగాంచు
సతత మాలోచనా । సరణినుండుట మడి
పోడిమిగసఁబరి । పూర్ణమగును

తే॥గీ॥ అట్టి యవధానమొనరించు నలఘుమతుల
ప్రమదవార్ధి ప్రభలభంగములుగావె"

తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులుకూడ అవధాన రచనాకష్టమును ప్రతిప్రసవ వేదనతోఁ బోల్చిరి. అవధానరచనము ఆశుధారయు, ధారణయుఁ బ్రధానముగలదిగాన ఉచితభావసంగ్రహణమున కవకాశము చాలదు.

అవధానములు చేయుటవలనఁ గవితాశక్తి కేమేని లాభమున్నదా? లోకమున కేమేనిలాభమున్నదా! యని నేటిభావకవులు ప్రశ్నించుచున్నారు. అవధానకవి సామాన్యుఁడుగాక వివిధవిద్యాశాస్త్ర వివేకశాలియై యుండునుగాన సమస్యలసందేహములను బద్యరూపమునఁ దీర్ప వీలుకలుగును. పృచ్ఛకులనేక సందిగ్ధాంశములను బరిష్కరించుకొనవచ్చును. ప్రత్యుత్తరరూపములగు భావములు ఛందోబద్ధములుగానుంటచేఁ బృచ్ఛకులాయాయంశములఁ గంఠస్థముగావించుటకును మననముచేయుటకు వీలుకలుగును. కవికిఁగల యుపయోగములు గూడఁ దెలిసికొనఁదగినవె. అవధానాభ్యాసముగలకవి విస్మృతములగు పద్యాదికములఁ గొంచెము ప్రయత్నించి జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చుకొనఁగలఁడు. ధారణాశక్తి నుపయోగించినకొలఁది తాను వివిధగ్రంథములయం దేయేవిశేషముల నెంతవఱకు గ్రహించినది సద్యస్స్ఫురణము జేసికొని సమయోచితవిధులయందుఁ గృతకృత్యుఁడు కాఁగలఁడు. అవధానాశుకవితల కభ్యాసమైన నిరర్గళధార గ్రంథరచనమున మిగులఁ దోడ్పాటు కాఁగలదు. ఉద్గ్రంథరచనమున సామాన్యకవికంటె నవధానకవి మిగుల నశ్రమముగఁ గృతార్థుఁడు కాఁగలఁడు. ధార వచోవిధేయముగ, విషయసంగ్రహణశక్తి సహజముగా, సద్యస్స్ఫురణము అభ్యాససాధ్యముగా నున్నపుడు కవి సారస్వతమున నున్నతపదవి వడయుటలో నచ్చెరువు లేదు. రాజాదరణము లేక దేశభాషాభిమానమునై ప్రజాసామాన్యమునకుఁగూడ నాదరణము తొలఁగుచున్న యీకాలమున అనన్యగతికులగు కవులకు అవధానములు జీవనోపాధికరములుగా నున్నవి. శ్రోతలకుఁగూడ సారస్వతాభిమాన మీయవధానములు కలుగఁజేయుచున్నవి. కాని అవధానరచనమువలనఁ గవికిఁగల

శక్తిసామర్థ్యములు త్వరలో నంతరించును. ధారణాధారాపరిశ్రమఁ జే సుస్మృత్తులైన కవులఁ బలువురఁ జూచుచున్నారము. చూచి యీకవితా వ్యాయామము మానుచున్నారమా లేదు.

శ్లో॥ అస్యదగ్ధోదరస్యార్థే । కిం నకుర్వతి పండితాః
వానరీమివ వాగ్దేవీం । నర్తయంతి గృహేగృహే॥

కాలినకడుపుకొఱకు కమలగర్భురాణిని గడపగడపకుఁ ద్రిప్పు చున్నారము. అనుకూలపరిస్థితులుగల కవు లీయవధానరచనమునుండి త్వరలో విముక్తులుగాకున్న సారస్వతసేవకర్తలుగాని దుస్థితికిఁ జొచ్చెదరు. ఎంతవఱకు నుచితమో యంతవఱకే యవధానములొనరించి యాకల గ్రంథరచనముతోఁ గవులు భవిష్యత్సంతతి నుద్ధరించుట యుక్తము.

మామిత్రులగు శ్రీ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగా రుభయభాషా విదులు. మృదుమధురకవితాచణులు. వీరినిపుణత నీయవధానమంజరిలోని పద్యములు చాటుచున్నవి. ప్రజ్ఞాప్రదర్శనమునకుఁ దార్కాణముగా నీ యవధానమంజరిని లోకమునకు సమర్పించి యుద్గ్రంథరచనారూప మున శాశ్వతభాషాసేవగావింప మిత్రధర్మముగా వీరినిఁ గోరుచు న్నారము.

"మదగజయానకున్" అనుసమస్యాపూర్తియు నింక నితరపద్య భాగములఁ బట్టిచూడ శ్రీరామకవిగారు ముద్దులొలుకు సులభశైలిలో రసోచితముగఁ గైతజెప్ప నేర్పరులని తెలియుచున్నది. ఇట్టిబుద్ధిశాలిని గోల్పోవుటచే నాంధ్రలోకమునకు, జంటపోవుటచే శ్రీ వేంకటేశ్వర కవిగారికి లోపము వాటిల్లినదని చెప్పకతప్పదు.

ఇప్పటికిఁ జాలతడవయ్యెనని పాఠకలోకమున కీయవధానమంజరీ సుగంధగ్రహణమున కవకాశము గల్పింప నెంచి విరమించుచున్నారము.

భాషాసేవకులు,
శేషాద్రిరమణకవులు,
శతావధానులు.

నందిగామ,
1-12-26.

విజ్ఞప్తి

పాఠకులారా!

మన్నివాసము గుంటూరుమండలములోని మన్నవగ్రామమున జన్మించి అచ్చటి కనతిదూరమునఁగల 'పెదనందిపాడు' అను గ్రామమునకు దత్తుఁడుగఁజనినట్టియు నాకు బాల్యస్నేహితుఁడైనట్టియు కొన్ని యవధానములలో నాకు సహావర్తియయినట్టియు మత్సహాధ్యాయియగు బ్రహ్మశ్రీ రావూరి శ్రీరామకవిగారు దుర్మతి సం॥ చైత్రశుద్ధ తదియను స్వర్గస్థుడగుటచే తచ్చింతాభరమ్మున చక్రమువిఱిగిన మా అవధానరథమును మూలవైచి మత్కవితాకన్యకకు మానససరోవిహారమొసంగి విజయవాడలో నొకచో నొకయుద్యోగినై కాలక్షేపమొనర్చుచుంటిని. ఇటీవల కొందఱుమిత్రులు ప్రోత్సహించుటచే మధిర, రేవిడిచర్ల శతావధానములలోనప్పటియు నీగ్రంథము ప్రకటించుటయుఁ దటస్థించినది. "ఎంతఁజర్చించినను పద్యమంత సారవంతమగుగాన నిలుకడవలయుకృతికి' అని అప్పకవిమహాశయుడు చెప్పినదానికి భిన్నమగునట్లు అవధానము చేయునప్పుడును నాశుకవిత్వమల్లునపుడును శబ్దసౌష్ఠవమును, రసవిచారణయుఁ జేయవలనుపడకుండుట తత్తత్కవివర్యులకును పండితులకును అనుభవైకవేద్యమునగుట ఇందలి పద్యములు నీరసములుగానుండుట నిర్వివాదాంశమయినను పృచ్ఛకులు కోరెడు కఠినప్రశ్నములును వాసికి సద్యస్కాలముననే పద్యరూపకముగ ప్రత్యుత్తరమిడునట్టి బుద్ధివిశేషమును ఇందు బుధులుతిలకించి హర్షింతురనియే యీ గ్రంథమును ప్రకటించుటకు ముఖ్యకారణము.

ఈ అవధానములొనర్చుటఁగాంచి కొందఱు యుపాసనాబలమనియు కొందఱు అభ్యాసవశమనియు కొందఱు బుద్ధిబలమనియు కొందఱు పూర్వజన్మసుకృతమనియు మఱికొందఱు దీనికి కొన్ని గుర్తులుండుననియు నిట్లే యనేకు లనేకరీతులుగ భావించెదరుగాని నాయనుభవమునుబట్టిచూడఁగ దీనికి విస్తారమగు కవితాధోరణికలిగి జ్ఞాపకశక్తి బాగుగఁగల ప్రతివాఁడును చేయవచ్చునని నే తోఁచుచున్నది. మా ప్రార్థన పద్యములలో చాలవఱకు పార్వతీస్తవముగఁ జెప్పియుండుటచే మమ్ముల చాలమంది "మీరు కాళీయుపాసకులా" యనుచు నడుగుచువచ్చిరి. అందులకు మేము "మా యవధానములకొఱకు ఆమె భక్తులము కాము, మాజన్మతరించుటకై పూజించు శ్రీ కాళీపదసేవకుల"

మనుచు యథార్థమును వచించుచు వచ్చితిమి. నామిత్రులగు చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు యుపాసనలనంతగనమ్మువారు కాకుండుటచే నట్టులనడుగక "యీయవధానమునకేమైనా ప్రక్రియలున్నవా" యనుచు నడుగుచు వచ్చిరి. వారేగాక వారిమిత్రులగు జమలాపురపు నారాయణరావుగారిచేకూడ నడిగించిరి. ఈవిషయము 108 పేజీలో చూడనగు. ఈవిషయమును అవధానప్రసక్తిలేని కీ॥ శే॥ కొమఱ్ఱాజు వేంకట లక్ష్మణరావు ఎం ఏ మొదలగువిద్వాంసులు తమగ్రంథములలో అవధానమునకు గుర్తులుండునని లిఖించుట గణనీయము కాదు కాని సుప్రసిద్ధకవులును అవధానులునునగు నండగిరి వేంకటప్పయ్యగారు అవధానములకు గుర్తులుండునని తమ అవధానదర్పణములో వ్రాయుట చింత్యము.

నేనును శ్రీరామకవియు కలసి అవధానములఁ జేయుటకు ప్రారంభించిన నాటనుండియు శ్రీ రాజా మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు పంతులవారి మందిరమునజరిగిన వివాహమునకేగినప్పుడుమాత్రము "వేంకటరామకవుల"మను పేరుననుంటిమి. అందువలననే శ్రీ హైమవతీ పరిణయము (ఆధునికకవులజీవితము)అను గ్రంథమున మాయుభయుల నామములు పైపేరున ప్రకటింపఁబడినవి అప్పటినుండియు మా యుభయులనామములో కొంతకొంతఁజేర్చి రామేశ్వరకవుల మను పేరున చాలకాలము సంచరించితిమి. అందువలననే మా అవధానములలో చాలవరకు నాపేరుతోనే ప్రశంసాపత్రిక లివ్వఁబడినవి. ఈ పేరున నెవరో కవులుండిరని వింటిమి కాని వారి గ్రంథములనుగాని వారిని గాని నేటివరకును నేను చూచియెఱుఁగను.

బ్రహ్మశ్రీ రావూరి శ్రీరామకవిగారితోకలిసి చేసినసభలకు * గుర్తుపెట్టితిని. తొలుతనుండియు నీ యవధానములను బ్రచురింప వలయునను మనోరథము లేకుండుటచే మా అవధానములలోని అన్ని పద్యములను దాచియుంచలేదు. కీర్తిశేషుఁడైన శ్రీరామకవియొద్ద ఈ అవధానములరికార్డు కొంతయుండిపోవుటచే యది నాకులభింపమి మా యవధానములలోని సంపూర్ణపద్యములను ప్రశంసాపద్యములను ప్రకటింపఁజాలనైతిని. నాయొద్ద నున్నవానినైనను గ్రంథవిస్తరభీతిచే చాలవరకు క్లుప్తపఱచి ప్రకటించడమయినది. ఇటుల పద్యములైనను కొన్ని వ్రాసి జాగ్రతపెట్టితినిగాని ప్రతిఅవధానసభలో విధాయకముగా చెప్పఁబడిన వ్యస్తాక్షరి, నిషిద్ధాక్షరి, దత్తాక్షరి, మొదలగువానిపై

చెప్పఁబడిన పద్యములనంతగా మేము గణింపకుండుటచే ఇత్తఱి కొలఁది అవధానములలోనివైనను బ్రకటింపఁజాలనైతిని. ఘంటానాద, పుష్పగణన, చదరంగ, పురాణవిషయముల నిచటఁ జేర్కొనుటయే అనవసరమని తోఁచెడిని. ఈ ప్రకటించిన పద్యములలో కొన్ని ధారణామూలమున సేకరించినవగుటచే ఆ యా విషయములఁ గొంత మార్పుఁ గలిగియుండవచ్చును. వాని అడిగినప్రశ్నయు, వృత్తము, యతిప్రాసాదులు మార్పుఁ జెందియుండవనియె నాదృఢాభిప్రాయము.

భాషాభిమానులును కవులును, పండితులును మాపై రచించిన ప్రశంసాపద్యము లా యా యవధానములక్రింద ముద్రింపించియుంటిని. ఈప్రశంసాపద్యములఁ బ్రకటించుకొనుట నామనస్సునకు హేయముగఁ గనుపించినను కొందఱిని యాచించి ప్రశంసాపత్రికల వ్రాయించుకొని ప్రకటించుకొను యపాత్రకవుల ప్రకటనలవలె గాక మాపైనిగల సంపూర్ణవాత్సల్యముచే నయాచితముగా సగౌరవముగ నొసంగినవాని నేల త్రోసివేయవలయునని వాని నేమాత్రము సవరింపక యథారీతిగనే ప్రకటించితిని.

నైజాము రాజ్యములోని ప్రతిపల్లెయు పట్టణమును భారమని దలంపక సంచరించి అందుగల శాసనములను, అముద్రితస్థితిచే చెదలపురువుల కాహారమై నానాటికి నామావశిష్టమగుచున్న ఉత్కృష్టగ్రంథముల నొకసహస్రమునకుపైగా సేకరించి భాషాసతి కమూల్యాలంకారమొనగూర్చునట్టియు విక్రమోర్వశీయాది ప్రబంధకర్తలును శతావధానులునగు శ్రీమాన్ శేషాద్రిరమణకవులు నాపైగల విశేషమిత్రవాత్సల్యతచే నాగ్రంథమునకు విపులమగు తొలిపలుకువ్రాసి నాపొత్తమునకు శోభకూర్చినందులకు వారికి నే నెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

ఏతద్గ్రంథముద్రణమునకై వలసినంత ద్రవ్యమును సాయము చేసి సర్వదా మచ్ఛ్రేయోభివృద్ధికై అభిలషించు శ్రీ చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారికి వినయపూర్వక వందనము లర్పించుచున్నాఁడను.

ప్రూఫుల నెంతశ్రద్ధగ పరిశీలించినను ప్రమాదవశమున తప్పులు కుప్పతెప్పలుగఁ బడినవి. వానిలో కొన్నిమాత్రము సవరణపట్టికలో గ్రంథము చివరఁ జేర్చితిని. నీరక్షీరమరాళన్యాయమున ఇందలి దోషములు పరిత్యజించి గుణములనే పండితమండలి గ్రహించుగాక!

—ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవి.

విషయ సూచిక

		పుట
1	తెనాలి	1
2	ముత్తుకూరు I	4
3	జగ్గయ్యపేట	15
4	ముత్తుకూరు II	19
5	మన్నవ	22
6	రేమిడిచర్ల I	26
7	కొత్తరెడ్డిపాలెం	29
8	తెట్టు	38
9	చేబ్రోలు	44
10	ఇనగల్లు	52
11	చుండూరు	55
12	చెఱుకుపల్లి	59
13	మొగలితుర్రు	68
14	పెంటపాడు	72
15	అత్తిలి	74
16	కొలకలూరు	77
17	భీమవోలు	79
18	గుండుగొలను	81
19	నెల్లూరు I	83
20	నెల్లూరు II	85
21	నెల్లూరు III	87
22	బాపట్ల	89
23	గూడూరు	91
24	ఒంగోలు	93
25	మధిర I	95
26	మధిర II	99
27	రేమిడిచర్ల II	107

శ్రీ బాలాత్రిపురసుందరీదేవ్యై నమః

అవధానమంజరి

తెనాలి

(అష్టావధానము)

రాక్షసనం॥ చైత్రశు॥ నవమి గురువారము (25-3-1915)

— ప్రార్థన —

శా॥ సీతాసతియున్ సహోదరులు కూర్మిన్ బార్శ్వభాగమ్ములన్
భాసిల్లం బవనాత్మజుండు చరణద్వంద్వమ్ముపై వ్రాలి నీ
కై సాష్టాంగమొనర్చుచుండ కడువేడ్కన్ బట్టభద్రుండవై
ఆ సాకేతము నేలినట్టి రఘురామా! త్వత్కృపన్ జూపుమా!

ఉ॥ నలువకు రాణివై నతజనంబులకున్ సురభూరుహంబవై
కళలకునెల్లఁ దల్లివయి కల్మినెలంతకుఁ గూర్చు ముద్దుకో
డలవయి విశ్వనాథునిపడంతికి నెచ్చెలివై చెలంగు యో
పలుకువెలంది! యీసభ నపారకృపన్ విజయమ్మొసంగుమా!

ఉ॥ కరమనురక్తి నిత్యమును గైతరచించుటఁజేసి ధారకున్
కొఱఁతఘటిల్లకున్న నిది నూతనమౌటను నేఁడు ధారణా
గరిమకు సంశయించెదను గావున నీయవధానమందు త్వ
త్కరుణను జూపుచున్ జయము గల్గునటుల్ పొనరించు మంబికా!

ప్రారంభము.

శ్రీరామచంద్రుఁడు

కం॥ జనకునియాజ్ఞను దలనిడి వనములకున్ బోయి మౌనివరులసపర్యల్
ఘనముదమున నీవందవొ! జనకజలక్ష్మణులతోడ సతతము రామా!

ఆంజనేయ స్తవము.

మ॥ వనధిన్ దాటి సురారివాసమయి సంప్రాప్యమ్మునై పొల్చు లం
కను వైదేహియె పెక్కుబన్నములచే ♦ గగ్గోలుచెందంగ రా
మునివృత్తాంతము దెల్పి జానకికి సంమోదమ్మునుం గూర్చియుం
డిన వాతాత్మజు నాంజనేయుని సదా ♦ డెందమ్మునం గొల్చెదన్.

శంకరస్తుతి.

శా॥ అంగంబెల్లను బూదిపూసి కుహనా♦వ్యాపారముల్ బూనెదో
శృంగారం బెఱుగంగలేని మునిగా! ♦ సెబాసు! అట్లైనచో
గంగ న్మౌళినిఁదాల్చు టేలయని శృం♦గారంబుగా నార్య ప
ల్కంగా నవ్వెడు శంకరుండు మనకుం♦గల్యాణముల్ గూర్చుతన్

సర్వ్వపార్టినిగూర్చి

సీ॥ ఎండకన్నెఱుఁగకే ♦ యొసఁగుచుండునరుండు
పంచాగ్నిమధ్యవ♦సించునటుల
అలరులసెజ్జపై ♦ నత్తమిల్లునరుండు
గులకఱాలను పండఁ♦గలిగినటుల
అనుకూలవతియైన ♦ యాలుకల్గునతండు
కులటచే మొత్తించు ♦ కొనినయటుల
మృష్టాన్నకలనచే ♦ తుష్టిఁజెందునరుండు
శుష్కోపవాసియై ♦ స్రుక్కినటుల
గీ॥ సౌఖ్యముగనున్న ప్రాణంబు ♦ సంకటముల
పాలొనర్చెడి యీసర్వ్వ♦పార్టిలోనఁ
జేరుచుందురు కొందఱు ♦ శ్రేష్ఠమనుచు
"చదువురానట్టివారికి ♦ సర్వ్వయనరె."

శ్రీ గిరిరాజు వేంకటరత్నముగారు.

సీ॥ తననాశ్రయించుచో ♦ నెనరూని ఫలమీయఁ
గల్గును కల్పవృ♦క్షమ్ముపగిది
హితవితానముఁగాంచి ♦ కుతుకమ్ము వహియించి
వారికోర్కెలు నెర♦వేరఁజేయు

తలిదండ్రులను మోద♦జలరాశిలోఁదేల్ప
భక్తుఁడై వారల ♦ పజ్జనిలచు
తనతోడియుద్యోగు ♦ లనుదారకావళి
దరిఁబొల్చు కుముదబాం♦ధవునిరీతి
గీ॥ జ్ఞాతులెల్లరు నాత్మవం♦శమ్మునకును
వాసినింగూర్చెనంచును ♦ బ్రస్తుతింప
వరలుచుండె శ్రీగిరిరాజ♦వంశమునను
రసికజనవర్తి వేంకట♦రత్నమూర్తి॥

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

ఉ॥ చేయఁగలండొ లేడొ యని ♦ చిత్తమునందున సంశయించు వా
రీయెడ మేలుమేలనఁగ ♦ నీసభయందు జయమ్ముగల్గ నా
పై యొనరేనిప్రేముడిని ♦ వాగ్గరిమంబు నొసంగినట్టి కా
త్యాయని! యింకతోడుపడు♦మా! యవధానములందు నిట్టులన్.

నెల్లూరురైల్వేస్టేషనునకు శ్రీ॥వేం॥రత్నముగారువచ్చినప్పుడు చెప్పినవి.

మ॥ మిడియెండన్ దనువెల్లడస్సి వదనో♦న్మేషమ్ము వోవంగ నె
క్కుడు దూరమ్మసి భారమంచు మదిఁగొం♦కున్ జంకులేకుండ ని
క్కడికిన్ వేంకటరత్న వచ్చితివె! ని♦క్కంబైన మిత్రుండ వా
క్కడ నీవేయని నెంచెదన్ విహితవ♦ర్గంబందు నీనాఁటికిన్॥
మ॥ ఉదయంబాదిగ నిన్నుఁగాంచుటకునై ♦ యుత్సాహముం జెంది యి
య్యదనందున్ నయనోత్సవమ్ముగను నీ♦ దా రూపుఁగన్గొంటి చె
ప్పదనో చెప్పఁగలేనొ మేల్ కవిత ర♦ప్పించెన్ నినుంజూపె నా!
సదయన్ వేంకటరత్న మిత్రుఁడు ప్రశ♦స్తంబైన నెల్లూర్పురీ!

శ్రీరామ నవమి:—ఈ నెల 25 వ తేదీని శ్రీరామనవమి మహోత్సవ దినంబున తెనాలిలో సర్వేఆఫీసురైటరుగా నగు శ్రీగిరిరాజు వేంకటరత్నంపంతులు గారి మేడమీద శ్రీరామభజన మొదలైన భక్తిసూచకములైన చర్యలు జరిగిన పిమ్మట రామచరిత్రసంబంధమైన చర్యలు కొన్ని మన్నవవాస్తవ్యులయిన ప్రతాప వేంకటేశ్వర్లు గారి అష్టావధానరూపకంబునను అచ్చట స్వామిని సేవించుటకువచ్చిన ఆర్యులకు ఆహ్లాదజనకంబులైయుండెను. శ్రీరామకరుణను యీ నూతనకవికీర్తి వర్ధిల్లుగాత! తుదను నాకువుగూడ కొన్నిపద్యములు చెప్పిరి. వ్యస్తాక్షరి మొదలగునవి చక్కగా నిర్వహింపబడెను. సభ జయజయధ్వానములతో ముగిసెను. అని కో. తిరుమలరావుగారు వ్రాయుచున్నారు. —ఆంధ్రపత్రిక. రాక్షస॥ చైత్ర శు ౧౨ మంగళవారము.

ముత్తుకూరు

(అష్టావధానము)

రాక్షసనం॥ నిజవైశాఖశుద్ధవిదియ ఆదివారము (16-5-1915.)

ప్రార్థన

ఉ॥ నీజనకుండు నీజనని • నిన్నుఁగనినట్టులె నన్నుఁగూడ న
వ్యాజకృపారసమ్మున సహర్నిశలుం దిలకించుచుండి రా
యోజను నీవుఁగూడఁ గృప • యుంచినచో నవధానసత్సభా
రాజి జయమ్ముఁగాంచెదఁ దిరమ్ముగఁ బ్రోవుమి విఘ్ననాయకా!

మ॥ ధనసంపాదనమేమిలెక్క యశమందంగోరి ముత్కూరి ప
ట్టణమం దిష్టవధానసత్సభ నిరాటంకమ్ముగన్ జేయ నా
మనమందుం బ్రమదంబుఁగల్గెడిని అంబా! దుర్గ! కాత్యాయనీ!
యనుకంపామతి నెట్టులో మెదో శరణ్యంబంటి త్వత్పాదముల్.

శా॥ మేజస్ట్రీటుఁ దదానుయాయులు సముత్సేకమ్మునన్ వచ్చుటన్
ఓజశ్శ్రీలనునొప్పు రెడ్డికులవర్యుల్ కూర్మివిచ్చేయుటన్
సాజంబై కవితావధూటి నను నిచ్చల్ బాయకుంటన్ సభా
భ్రాజిష్ణుత్వము నాకుఁగల్గుటను భావంబిప్పు డుప్పొంగెడిన్.

ప్రారంభము.

(సమస్య) సత్యసంధుండు వర్ధిల్లు సౌఖ్యముగను.

సీ॥ కలిగె ధనంబంట • కలలోనివార్తయై
రాజ్యసర్వస్వంబు • పూజ్యమైన
కట్టను కోకకై • గతిమాలిపోయిన
కడుపార నన్నంబు • గలుగకున్న
పడఁతిని పెరవారి • బానిసఁజేసిన
కాటినిఁగాయ నా • కరిగనున్న
గాధేయుఁడొనరించు • బాధ లగ్గలమైన
సుతునిమృతింగాంచి • సుక్కియున్న

గీ॥ మృష వచింపక మునులచే • మెప్పుఁగాంచి
అఖిలశుభములఁ గాంచఁడే • అతఁడు పిదప

సౌందర్యయశుఁడైన శ్రీహరిశ్చంద్రుఁ డటులె
(సత్యసంధుండు వర్ధిల్లు • సౌఖ్యముగను)

(సమస్య) పండితసార్వభౌములిల భాసిలుదుర్ విభవాభిరాములై.

ఉ॥ మొండితనమ్ము గల్గి ధన•ముం దనప్రాణముగాఁగఁజూచి భూ
మండలమందునున్న చెడు•మానిసిపజ్జకుఁబోక దానక
ర్ణుండని పేరుగాంచిన జ•నుంగని యాతనియండఁజేరి మా
పండితసార్వభౌము లిల • భాసిలుదుర్ విభవాభిరాములై.

అసమానకోదండుఁడైన రాజెవఁడు?

సీ॥ పసితనమ్మునె మౌని • వచ్చి పిల్చిన నేగి
యాగమ్ము కాచిన • యనఘుఁడెవఁడొ
క్ష్మావల్లభులు సుంతఁ • గదలింపఁగాలేని
హరువిల్లువిఱిచిన • యధిపుఁడెవఁడొ
జనకునియాజ్ఞచే • వనసీమలకు నేగి
దనుజులఁజంపిన • ఘనుఁడెవండొ
కోఁతులమూఁకచే • సేతువు నిర్మించి
వారాశిదాటిన • శూరుఁడెవఁడొ
గీ॥ రావణుంబరిమార్చిన • రాజెవండొ
యట్టి యసమానకోదండు • డైన నృపతి
దశరథేశ్వరసూనుండు • ధరణిసుతకు
వల్లభుఁడు రాముఁడే యిఁకె•వ్వాఁడుగలఁడు.

ప్రాతఃకాలపు సముద్రతరంగములు.

చం॥ అలర సమీరడింభములు • నల్లనవీచుచునుండఁ జూడ నిం
పులు గులుకంగ నెమ్మదికి • మోదముగూర్చఁగఁజాలుగాని యా
కలిమినెలంత తాను కల•కాలము చంచలతన్ జరించు న
ట్టులవడె చంచలత్వము త•దంబుధిఁబుట్టు తరంగపంక్తికిన్.

దరిద్రము.

ఉ॥ చావుఁదలంప నొక్కనిము•సమ్మున బాధనొసర్చుఁగాని ధా
త్రీవలయమ్మునంగలుగు • తీవ్రపుబాధలలోనికెల్లఁ గ

ష్టావహామె మనోవ్యథ క•జసప్రము చేయనియాలవాలమై
జీవములుండుదన్క పెను•చింతలముంచు దరిద్రి మారయన్.

(సమస్య) సిరితోబుట్టునకీ గుణమ్ములనఁగా సిద్ధమ్ముగావే భువిన్

మ॥ అరవిందమ్ముల నేచుచుండుటయు కా•మాంధమ్మునన్ జారుఁడై
గురుపత్నీగమనంబొనర్చుటయు లో•కుల్ నిందసేయన్ నిశా
చరుఁడై పాంథులబాధపెట్టుటయు య•క్ష్మవ్యాధి క్షీణించుటల్
(సిరితోబుట్టున కీగుణమ్ములనఁగా • సిద్ధమ్ముకావే భువిన్.)

(సమస్య) స్వాగతమొసంగు మనకు నీచల్లగాలి.

తే॥ గ్రీష్మతాపమ్ము నెటులో భ•రించుకొనుచు
నుదయమాదిగ కష్టించు • చున్నమనము
వనధితీరమ్మునకు నిటుల్ • వచ్చియుంట
(స్వాగతమొసంగు మనకు నీ • చల్లగాలి.)

అవధానమధ్యమున జెప్పినది.

చ॥ మఱపును జెందనీక యను•మానము సుంతజనింపనీక యే
నెరసులుగల్గనీక కడు • నీరసధోరణిఁ గల్గనీక ధీ
వరులు సెబాసటంచు కవి•పార్థివులెల్ల రయారెయంచు న
బ్బురముగఁజూడ నెంతయును • బోఁడిమి నాకొనగూర్పు మీశ్వరీ!

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

ఉ॥ గ్రామమునందు మేల్మణివ•కాండ్రును భూరిధనాఢ్యులైన భూ
స్వాములు వచ్చిరిప్డు కవి • వచ్చెనటంచిట నాలకించి యీ
ప్రైమరిపాఠశాలగురు•వర్యులుకూడ సహాయమైరి నా
కేమికొఅంత లోకజన•నీ! యొనరింపకపోరు సాయమున్.

బెజవాడ పట్టాభిరామరెడ్డిగారు, బుచ్చిరెడ్డిపాలెం, నెల్లూరుజిల్లా.

సీ॥ కవినాథు శ్రీనాథు • గౌరవించియుఁ గాంచె
వాసిని వేమభూ•పాలరెడ్డి
వందలు వేలుగఁ • బ్రాజ్ఞులఁబోషించి
వన్నెగాంచెను వన•పర్తి నృపతి

తిరుపతివేంకటే•శ్వరులాది కవుల చే
కొని కొనెయశ మాత్మ•కూరుప్రభువు
ప్రోప్రింపుకవులను • గూర్మిచేఁగాంచుట
శోభగాంచితివి ప•ట్టాభిరామ

గీ॥ ఇంక గద్వాలనృపుఁడు తా • నింతమంది
కవులఁబోషించెననఁగ లె•క్కయును లేదు
యాదినుండియు సుకవుల • కరయ వేల్పు
గిడ్డుగారె మీవంశంపు • రెడ్లవారు.

గీ॥ కవులపాలిటి కల్పవృ•క్షంబవనుచు
మహివరులకెల్ల మస్తక•మణివటంచు
వేడ్కవచ్చితి కవిత వి•న్పింపఁదలఁచి
శోభన గుణాభిరామ! ప•ట్టాభిరామ!

మ॥ శరణన్నన్ బరిపంథినైనఁ గడువా•త్సల్యంబునన్ బ్రోవ శా
స్త్రరహస్యమ్ముల్ తెలుంగుపండితులకున్ • సత్కారముల్ జేయ పే
దరికమ్మున్ గనుబంధుమిత్రులకు నా•ధారమ్ము కల్పింప నె
వ్వరు దక్షుల్ బెజవాడవంశజులెకా • పట్టాభిరామాభిధా!

గీ॥ దూరదేశమ్మునాక యు•దారగుణుఁడ
వనుచు నాలించి యిటకు ప్ర•యాసమనక
వచ్చినాఁడ నీకెట్టిస•పర్యలిడెదొ
రమ్యగుణదీప! పట్టాభి•రామభూప!

నివాసగ్రామము తెల్పుమనినపుడు.

సీ॥ నైషధకావ్య సం•ధాన ధౌరేయుఁడౌ
శ్రీనాథునినివాస•మైన సీమ
ఆశుకవీశసింహము • లుండుఁ బేర్వడ్డ
కుండిన కవిహంస • లుండుసీమ
భక్తులువేడ నై•శ్వర్యయుక్తులఁ జేయు
అల్ల కోటీశ్వరుం • డలరుసీమ
అరిభయంకరుఁడౌచు • నలరారు రెడ్లచే
పరిపాలన మొనర్పఁ • బడినసీమ

గీ॥ వినుతిఁగాంచిన యాకొండ•వీటిసీమఁ
గలుగు బాపట్లతాలుకఁ • గ్రాలుచుండు
వేదవిదులగు విప్రసం•విలసితంబు
మన్నవపురంబు నాది సం•న్మాన్యవర్య!

మీరు చెప్పినపద్యములోని మూడవచరణమునకు మీరు భక్తులుకారాఅని ప్రశ్నించినందుకు,

ఉ॥ సంచితలబ్ధదోష మది • జన్మశతమ్ములకైన దాటరా
దంచువచించు ప్రాజ్ఞనివ•హమ్ము వచస్థితినో మరేటికో
అంచితమైనరీతి కడు•పారగ నోగిరమారగించ రా
దంచు లిఖించె నాకు చతు•రాననమూర్తి యదేమిపాపమో!

ప్రసంగవశమునఁ జెప్పినవి.

మ॥ సరిగంచుల్ గలకండువాలపయి నా•సల్ బాయఁగాఁజేసి మం
చి రుచుల్ గల్గిన పాయసాన్నములపై • చిత్తంబు వోనీక య
ద్దిర! జీవమ్మునుగల్గి లేనిదగురీ•తిన్ సల్పుచున్ దుఃఖసం
భరితున్ జేసెడిదేమి లేమిడియెనూ • పట్టాభిరామాభిధా!
మ॥ చిఱుతప్రాయమునుండి సజ్జనులతో • స్నేహమ్ములంజేసి శం
కరపాదాంబుజచింతలన్ మెలఁగు భ•క్తశ్రేణినింగూడ దు
ర్భరకష్టంబులలో మునుంగగ నొన•ర్పంజాలుచున్ దుఃఖసం
జ్వరసంపీడితుఁజేయు లేమిడియెనూ • పట్టాభిరామాభిధా!

దొడ్లా వేంకటరామరెడ్డిగారు, బుచ్చిరెడ్డిపాలెం.

ఉ॥ అంచితలీల సత్కథ ల•హర్నిశలుం గడుభక్తితోడ నా
లించుచునుండి మాదృశుల • లేమిడిఁబాపఁగబట్టి నిన్ను ద
ర్శించ శుభోదయమ్మగుట • చిత్రమె సత్కవితావిధాన మీ
క్షించఁ వలంపుమీ హృదయ•సీమను దొడ్లకులాబ్ధిచంద్రమా!
మ॥ అలగీర్వాణములోన నాంధ్రమున కా•వ్యమ్ముల్ పఠింపించి మం
జులవాణిన్ సమకూర్చి నాదు సుకృత•స్తోమమ్మునం దానె యి
ట్టులఁ దోడ్తెచ్చెఁ గవిత్వపుందరుణి యె•ట్టోదినిప్రేమించి కా
వ్యలసంతోషమొనర్చి పంపుమిఁక వేం•కటాద్రిమ భూపాలకా!

బ్రి॥ వేలూరి నాగయ్యగారు ఈపూరు, (నెల్లూరుజిల్లా).

మ॥ అలతెన్నాలిని యుష్మదీయకవితా • వ్యాహారదక్షత్వ మిం
పలరన్ వేంకటరత్న మెంతయును గొం • డాడన్ భవద్దర్శనం
బు లభింపంగలమార్గ మెట్టని సత • మ్మున్ యోజఁగావింపఁగాఁ
గలిగెన్ దావకదర్శనం బిటుల నా • గయ్యా సుధీరత్నమా!

మ॥ అవధానంబొనరించి మామక కవి • త్వాడంబరంబింత జూ
పి వినోదమ్మొనరింపనుంటి కవులై • విస్తారభూస్వాములై
కవులం బాలనసేయకున్న నిఁక మా • కష్టమ్ము లాలించి గౌ
రవముంజూపెడువార లెవ్వరు? కవీ • న్ద్రా! భవ్యనాగేశ్వరా!

మ॥ కవులౌవారు కవీంద్రసన్నిధిని కా • నుక్ల్ గొన్న నౌఁగాక భూ
ధవదత్తంబగు విత్తముల్ గొనుట చిం • త్రింబొనె యిట్టింట నే
నవలేపమ్మునఁగాదు; నీవయిన య • వ్యాజాను రాగంబు భా
గ్యవిశేషమ్ము లుగంగ సేయుటకె; నా • గయ్యా! సుహృచ్చంద్రమా!

ముత్తుకూరు.

(శ్రీయుత పట్నం వేంకటసుబ్బారెడ్డిగారు తమబావమఱఁది యగు
రామచంద్రారెడ్డిగారి వివాహసమయమున ఆహ్వానింపఁగా
వెళ్లినప్పుడు చెప్పినవి.

మ॥ సరసత్వమ్మునుగల్గి గ్రంథరచనా • సామర్థ్యముంజెంది భా
స్వరఁ శ్రీ కరుణాకటాక్షులగుచున్ • పర్థిల్లునీకోర్కె ని
త్తని నేవచ్చుట నీదుబాల్యలకుని సం • ద్వైవాహికంబందు న
బ్బురమౌ మాశుసభన్ ఘటింపుముముద • మ్మున్ గాంత్రు మీబంధుగుల్

మ॥ ప్రథమమ్మై తమ కీపురమ్మునను శుం • భల్లీల మేస్త్రీటుగా
రధికారుల్ పలుమంది త్వత్సభను సే • యంజేయ మీ కామనో
రథమింకేటికియంచుఁ బల్కుకుమి టన్ • ద్రవ్యంబునన్ లక్ష్మికే
యధికారిత్వము గల్గియుండుట వయ • స్యా! మత్సభన్ గూర్పుమా!

(ఆశుసభలోని కొన్నిపద్యములు)

ఉ॥ చూడ విచిత్రమై నుడువ ♦ సూరిజన స్తవనీయమై కడుం
బోఁడిమిఁగల్గుధీరులకుఁ ♦ బుట్టిలునై సిరి కాలవాల మీ
మేడ సమస్తపండితు ల♦మేయముదమ్మున నాలకింప నే
నీడ కవిత్వమల్లుటకు ♦ నెంచియె వచ్చితి నీపురమ్ముకున్.

గీ॥ పారదపుబుడ్లు నక్షత్ర♦పఙ్క్తిగాగ
గాలిగుమ్మటమ్ములు గ్రహ♦గణముగాగ
ప్రేక్షకావళి గీర్వాణ♦వితతిగాగ
ప్రథితగాయకి యీకాంత ♦ రంభగాగ
సభకునాథుండు పాకశా♦సనుఁడుగాగ
పూలపాల్కి విమానమ్ము ♦ పోల్కిఁగాగ
వరలుచుండుటఁ జేసి యీ ♦ భవన విభవ
మింద్రభవనమ్ము నకుమించె ♦ యెంచిచూడ॥

శ్లో॥ కరే భర్మశైలః పదేశర్మరాశి । స్సకాశే ధనేశశ్శిఖాయాం సుధాంశుః
సహాయా దయాయాచ్ఛివా యస్యజాయా । సదావస్సభావశ్శివశ్శస్తనామా॥

ఉత్పలమాలిక.

ఇమ్మహి శాస్త్రసమ్మతి న♦హీనగతిన్ యజనాది కర్మకాం
డమ్ము భజించుచుండి నళి♦నచ్ఛదనస్థ దచ్ఛ మేఘపు
ష్పమ్ములఁబోలె తత్ఫలము ♦ బ్రహ్మము చేరిచినట్టివారు వే
దమ్ముల ధర్మశాస్త్రములఁ ♦ దాలిమి నేర్చి తదర్థవేదచి
తమ్మున వేదమూర్తులయి ♦ తత్త్వమెఱింగినయట్టివారు స
త్యమ్ము శమమ్ము సౌమ్యములుగఁ ♦ దాల్చినవారు రమేశపాదప
ద్మమ్ముల కిమ్ముగాగ మది ♦ ధన్యతఁబొందినయట్టివారు కా
వ్యమ్ములు నాటకమ్ములు మ♦హామతి నేర్చినవారు నూరు ప
ద్యమ్ములునైన వేగ్గమెయి ♦ నర్థఘటిన్ స్ఫురదాశుధారహృ
ద్యమ్ముగఁ బల్కువారు ఘన♦తావనతార్థిజనౌఘకాంక్షల
బ్రమ్ముగఁ దీర్చువారు పథ♦లంబిళవంబడి వే శతావధా
నమ్ములొనర్చి యర్చనల ♦ నవ్యదుకూల చిరత్నరత్న హే
మమ్ముల నగ్రహారముల ♦ మాన్యములం గడునొందినారు మీ
రిమ్మని వేడఁబోరు మరి♦యిచ్చినఁ గాదనఁబోరు శాక్యభా
వమ్మునెఱింగి లోకమున♦వశ్యము వశ్యము జేయ శక్తులం

ఉ॥ కాంచుటచేత నేత్రములు ◆ గర్వముదాల్చె నదేలయన్న వీ
క్షించఁగలేదు మున్నెపుడు ◆ చెల్వల నింతటినోయగమ్ము నా
లించుటచేత మచ్ఛ్రుతులు ◆ లీనము తచ్ఛ్రుతులందు నందె వ
ర్ణించఁదరంబె మాదృశుల ◆ కీజలజాక్షుల గాననైపుణిన్.

ఉ॥ సాధన చేసిచేసి విల◆సన్మృదుసంగతి పాడలేని వా
రీధరణిన్ సభాస్థలుల ◆ నెన్నిఁటనో కనిపింతురుగాని నీ
వో ధనకోటి! పిల్చినను ◆ నొయ్యన రావదియేలయన్న వి
ద్యాధనకోటిపీవు సరి◆యాదురె నీ కితరుల్ కళావతీ!

దిమ్మ! ప్రతాపవేంకటక◆వీశ్వర! మిత్రము వేంకటరత్నముక్
రమ్మని మిమ్ముఁ బ్రార్థనము◆నర్పఁగ వేడుక ముత్తుకూరు గ్రా
మమ్మననుండి నెయ్యమున◆మమ్ముఁ గనుంగొన నాదుపూర్వపు
ణ్యమ్మన నీ భవత్కృపనొ ◆ నాయిలుఁ బావనభూమిఁ జేసి మి
త్రమ్ముగ నన్నుఁ గైకొని స◆దబ్జలదస్సురదాశుధారప
ద్యమ్ములఁ జెప్పి నాపయి ము◆దమ్మున సత్సభ సేయ నంతరా
యమ్ము ఘటిల్ల నల్లనఁ ద్రి◆యామదలంప సహస్రయామగా
నమ్మొయి పుచ్చి ప్రొద్దున న◆యమ్మున సమ్మతి ముత్తుకూరికిన్
బిమ్మట పోయి యచ్చటను ◆ బెండ్లిసభన్నను బిల్చెదంచు స
త్యమ్ముగ నాడి తప్పితిగ◆దా యది వేంకటరత్నమయ్య దో
షమ్ముగుగాక నీయదియె ◆ సఖ్యము గల్గినవార లెంతదూ
రమ్ము యినన్ మనమ్ములగ◆లుంగు; కురంగకలాంఛనుండు దూ
రమ్మున నున్నఁ దత్కృశల ◆ తాంబకరుంగవె అట్లుకాక ద్ర
వ్యమ్మననైన చెల్మి గరు◆వమ్మన కిమ్ముగుగాని సుంత ని
త్యమ్మనరాదు నీతెలియగ ◆ నట్టివి నెట్టివి లేవు నాపయిన్
ఇమ్మగు ప్రేమచేత లిఖి◆యించితి వార్యుఁడ సంతసించితిన్
కమ్మని నీదుకమ్మ వడిఁ ◆ గన్నడి నాదుమనమ్ములోని ని
క్కమ్ముగు కూర్మి సఖ్యమెస◆కమ్ముగ నమ్మగఁ జేసె నీదుసే
మమ్ము కరమ్ము దెల్పె గరి◆మమ్మున వ్రాసిన యేకవింశప
ద్యమ్ముల జాడ జూడఁ కవి◆తావనితామణి తానెనిన్నుఁ బ్రే
మమ్మునఁ బొందకున్న నిటు ◆ మాటకుమాటకు వృద్ధిగాను హా
కమ్ము రసం బలంకృతివి◆ కాసము మాధురి శయ్యపొందు నం
దమ్మును గల్గుటెట్లగు ము◆దమ్మున నిచ్చట నాదుమిత్ర ర
త్నమ్ములు నీదుకమ్మఁగని ◆ తద్దయు నద్దిరయంచుబల్కి చి
త్రమ్ముగ జద్విరియ్య అటు ◆ తావకబంధుల నాప్తమిత్రవ

మ॥ సమమై శారదకుంగుచంబులగు నా ◆ సంగీత సాహిత్యయు
గ్మమునన్ గానకళావిశేషమును వేడ్కన్ జూపి రాకాంత లిం
పుమెయిన్ సాహితి నేను జూపితిని సభ్యుల్ మెచ్చ సత్కారమున్
బ్రమదంబొప్ప సమమ్ముగా నిడుమి సు◆బ్రామా సుహృద్రత్నమా!

ర్గమ్ము సుగమ్మై నీమతి య◆రాతులఁ గెల్వను విష్ణుఁ గొల్వ ధ
ర్మమ్ము ధనమ్ము గాచుమ ది◆రమ్ముగ బల్యను కర్మ భక్తియో
గమ్ములనాది నెమ్మది యె◆గాదిగ గాక జనార్దనాంఘ్రిప
ద్మమ్మెదఁ బాయకున్న యవ◆ధానమహోగ్రవనస్థలిన్ బ్రతా
పమ్మునఁ దేరి మార్దవపు ◆ భావములన్నియు లోనిమిడ్చి తీ
వ్రమ్ముగు నాశుధారవడి ◆ ప్రాసగణమ్ముల ప్రాజ్ఞసంభ్రమం
భమ్ములఁ జేరి కావిస◆మస్యల నేరికరమ్మునందు దం
ధమ్మని గంటబ్రోయ కవి◆తాపతి యొప్పనె లేక సౌకుమా
ర్యమ్ము గభీరభావము న◆లంకృతి సద్గుణరాజి సాధువృ
త్తమ్ములఁ గల్గి లక్షణయు◆తమ్ముగ నొక్కని పూరుషోత్తమున్
సమ్మతిఁ జేయుకట్టి బుధ◆సన్నుతయై సకలాతిథుల్ ప్రమో
దమ్మునఁ దేల దన్పుచు వ◆దాన్యమతిన్ సుపదార్థ హృద్యపా
కమ్మన నొప్పనే సమత◆గా నటు రెండు తెలుంగులందు సా
దమ్ములు మెట్టియున్నదని◆తల్చెద; నేనొక కార్యమూని ప
ట్నమ్మున కేగి మా సముది◆నమ్ములు నచ్చటనుండి మున్ను గే
హమ్మునఁ జేరినాఁడ నిట◆నందఱు బంధుసు లాత్మమిత్రవ
ర్గమ్ము త్వదాశిషమ్ముల సు◆గమ్ముగ నిమ్ములనున్నవారు త
ధ్యమ్ము భవత్కవిత్వ విన◆యత్వ సఖిత్వ గురుత్వసంపదల్
మమ్ము క్షణక్షణమ్ము ముద◆మంద సుధాంబుధి వీచిజాలడో
లమ్మున నాడఁజేసె సఫ◆లమ్ముగదా యిది మైత్రికిన్ సుదూ
రమ్మున నున్న సద్గుణవి◆రాజితు సత్కవిపూజితున్ నినున్
నెమ్మదిఁ గాంచి భక్తిసుప◆నీతి చెయిన్ భవదంఘ్రినీరజా
తమ్ముల గొల్చుచున్ భవదు◆దార సుధారస ధారలాను ప
ద్యమ్ములవిన్కి రెయిన్నటికో ◆ యంచు దలంచుచు నున్నవాఁడ కా
ర్యమ్ముల తొందరన్ నచట ◆ రామికి నన్ క్షమియింపుఁడయ్య వి
త్రమ్మ! మఱొక్క మాటవిటకు ◆ రమ్మని వేడెదనయ్య దూరదే
శమ్ముగలాదె విద్దియలు ◆ చాలగ నేరిచి యారితేరి కా
వ్యమ్మవధానముల్ సలుపు◆ వారికి నాదు కవిత్వమందు లో

మ॥ అమితోత్సాహమునన్ గవిత్వసభసే•యంజాలి విద్యావిధా
నములన్ జూపుటచే సదస్యులకు నా•నందమ్ము కల్పించు నా
దు మనోభీష్టము దీరునట్టులుగఁ జే•తుల్ మోడ్చి యీరీతి రా
ష్ట్రము హేయంబని హేమమిచ్చితివి సు•బ్రావిమ్మా! సుమ్మాద్రరత్నమా!

కొందఱు పరీక్షార్థము అత్యాశువులో కోరినది.

(నగరు, తగరు, తొగరు, వగరు, రామాయణార్థము.)

చ॥ *నగరులసౌరుమానె విపి•నమ్ములకున్ రఘురాముఁ డేగుచో
తగరు మఱొక్క రీవిధము • ధారుణిపాలనఁ జేయనంచు కెం
దొగరుచి కన్నవన్ గన వి•నూతనబాష్పకణమ్ము లొల్కఁ బెన్
వగ రుచిలేని వాక్సమితి • వాకొనుచుండె నయోధ్య నెల్లరున్.

షమ్ములు లెక్కకెక్కకను•పట్టిన నాపయి కూర్మిచే క్షమా
హ్యమ్ములుగావె సత్కవిను•తా! విను; తావకకీర్తి కాంతిపూ
రమ్ము చకోరికారపన•లన్ మరపించి సుధాంశురుక్ప్రవా
హమ్మున నీప్రతాపము ద•దాఖ్యకుమున్న చెలంగె దేశదే
శమ్ముల వైదషీమహిమ • సత్సభలన్ బుధులంగనంగ చి
త్రమ్ములుగాఁగఁ జేయదె ప్ర•తాపకులాగ్రవచంద్ర! నీదుపా
దమ్ములఁగొల్చు నాగవసు•ధావిబుధుం గరుణింపుమయ్యా నీ
కమ్మకు మారుకమ్మయిది•గా మది నెంచకుమయ్య నీదుచి
త్తమ్మున నాపయిన్ గినుకఁ • దాల్పకుమయ్య పతమ్ము నీదు సే
మమ్ము లిఖింపుమయ్య కవి•మానితనీకు సహస్రశః ప్రణా
మమ్ములొనర్తునయ్య నను • మర్వకుమయ్య హరిచ్చుగాత సౌ
ఖ్యమ్ము శుభమ్ము భాగ్యము చి•రాయువు నిత్యము; చిత్తగింపుమా!

ఈపూరు, నెల్లూరుజిల్లా. }
26—8—1915. }

ఇట్లు భవన్మిత్రుఁడు,
వేలూరి నాగశర్మ.

కం॥ *ధీమంతుఁడ నీవిప్పుడు • నీమమ్మున పల్పినట్టి నేర్పులకెల్లన్
యీమన సభవా రలరుట • హేమమ్మునపూజఁజేసి • రెలమిన్ మిమ్మున్.

ఉ॥ ధారుణి జన్మమెత్తి మతి•దార్ఢ్యము జూపఁదలంచి యెంతయున్
సారములేని వాక్సమితిఁ • జాలఁగఁబెంచి యశస్సులై తుదిన్

ఈమనిగ్రామం, గుంటూరుజిల్లా.

ప్ర॥ సీతారామయ్యగారడిగిరి. శీతాకాలములో సుఖియెవఁడు?

మ॥ ఉరుసౌఖ్యప్రదవహ్నికీలకృతభ♦స్మోద్ధూళితాంగాప్తి భా
స్వర యోగీంద్రమునీంద్రసంతతియు నై♦శ్వర్యాప్తి హర్మ్యస్థబం
ధుర కేళీగృహరాజ కామినుల సం♦తోషమ్ములందేల్చు సుం
దరులౌ వారు సుఖింతురీ శీతమున సీ♦తారామ విద్వన్మణీ!

కృష్ణానదీ స్తవము.

మ॥ పతితుల్ పావనులై విరాజిలనొన♦ర్పన్ దక్షయై కాంచన
ప్రతిభాయై పంకవిహీనయై విమలయై ♦ భాగీరథీతుల్యయై
అతిగంభీరత నొప్పి రత్ననిలయుం♦డౌ భర్తఁగూడంగ సం
తతముంబాఱెడి కృష్ణవేణి సుమహా♦త్వంబెన్న సామాన్యమే.

పెద్దిరాజు వేంకటకృష్ణయ్యగారియింటిలో వివాహమునఁజెప్పినది.

సీ॥ రాజభవనము నా ♦ రమణీయగేహంబు
విడిదిగాఁ జేసి యా♦వెలుఁగుఁ జూపించినావు
అంధకార మదృశ్య ♦ మై పోవఁగా పెక్కు
గ్యాసులైటుల దెచ్చి♦ వేసినావు
షడ్రసోపేత భో♦జనమును సమకూర్చి
విందులొనర్చి మె♦ప్పించినావు
యెవరి నేరీతి గౌ♦రవమొనర్పవలెనో
చేసి సంతోషింపఁ ♦ జేసినావు

గీ॥ ఇన్నిపల్కులవేల దే♦వేంద్రపదవి
యబ్బె మీయింటిలో వివా♦హమ్మునందు
సంతసించిరి బందుగుల్ ♦ స్వాంతములను
పెద్దిరాజ వేంకటకృష్ణ ♦ విబుధవర్య!

గౌరవలోప మందియును ♦ గర్వముపీడని యిప్పురంపు ని
స్పారపు పౌరులన్ గనుచు ♦ సంతసమందెద పండితోత్తమా!

కం॥ సకలము తెలిసినవారలు ♦ అకలంకముగాను మనుదు♦రయ్యా యుర్విన్
సకలము తెలిసియు తెలియని ♦ వికలాత్ములు గూడమనుట ♦ విపరీతమునూ!

కే. శ్రీనివాస అయ్యంగారు,
కాళహస్తి పురవాసి.

జగ్గయ్యపేట

(అష్టావధానము)

రాక్షస సం॥ ఆషాఢ శు ౧౪ సోమవారము (26-7-1915)

ప్రార్థన.

ఉ॥ శ్రీనగజామనోహర! యశేషకృపాకర! మానిమాన సా
స్థానవిహార! మేరునగచాపధరా! ఫణిహార! స్వర్ణదీ
మానిని మస్తకంబుపయి మక్కువ నిల్పిన చంద్రమౌళి దే
వా! నిను నెమ్మదిం దలఁచి యష్టవధాన మొనర్పఁ బూనితిన్.

చ॥ కవులు శతావధానులును గౌరవనీయులునైరి చెలంగు వై
ష్ణవులును వైదికోత్తములు సభ్యులుగా నలరారుచుంట మ
త్కవితకు వన్నెఁబెట్టి అవధానవిధానమునం జయంబు నా
కవిరళలీలఁగల్గఁగ సహాయ మొనర్పఁగదమ్మ శాంకరీ!

ప్రారంభము.

నలచరిత్ర యెనిమిది పాదములలో పూర్తిచేయవలయును.

ఉ॥ అల నిషధాపురమ్మున ననంగసముండు నలుండు వైభవం
బలరఁగ నేలుచుండ దమయంతి వరించె తదీయ హేతువన్
కలి కలుషాత్ముఁడై తనను గాంతునిగాఁ గొనదంచు నెంచి వా
రల కెడఁబాటొనర్చె; నటు రాజ్యవిహీనులఁ జేయ, సంతతన్
న్నలుఁ డొక సర్వదక్షత మనంబునఁ జొక్కుచు బాహుకుండునా
నిలిచె నయోధ్య; భీమధరణీపతి పుత్రిక నిల్లుఁ జేర్చి వి
ప్రులదయ నన్నలుం దెలిసి పుత్రిక నల్లునిఁ జూర్పు వారలుం
బొలిచిరి పూర్వపుంగరిమ పుష్కరునోడఁగఁ జేసి పెంపునన్.

తనకు భగవత్ప్రార్థన. [పృచ్ఛకుఁడు మేజస్ట్రీటు]

దినదినమందు న్యాయమగు తీర్పులఁదీర్చెడి భారముంట అ
ప్పని నెఱవేర్చు ప్రాజ్ఞత లవమ్మును నాకడ లేకయుంట నా
మనమున నిల్చి సత్యము సమంజసలీలవచింపఁ జేసి భ
క్తునిగ గ్రహించి బ్రోవుమి యకుంఠితసత్కృపఁ జూపి యీశ్వరా!

అవధానము చెడినప్పుడు తత్కవి మనోగతి.

శా॥ నే నీరోజుమదీయభర్తనెటులేనిం గూడి మెప్పింతునం
చానందమ్మున షోకుఁ జేసికొని శయ్యాగారముం జేరఁబోఁ
బో నావేళను గొంగుమాయ సతి యేపోల్కిన్ వ్యథన్ గాంచఁగా
నో నో తద్గతియే వధాని కగు వ్యత్యస్తావధానంబునన్.

(సమస్య) తనుతాపమ్ము శమించుగాక తనుసంతాపమ్ము శాంతించునే.

మ॥ వనజాక్షీ! స్మరబాధ కగ్గమయి నిన్వాంఛించి గ్రీష్మంపు టెం
డను లెక్కింపక తాపమున్ గొని మహానందమ్మునన్ వచ్చినం
తనె నీకౌఁగిలి మాని దాహమిడినన్ లాభమ్మె దాహమ్ము చే
తను తాపమ్ము శమించుగాక తను సంతాపమ్ము శాంతించునే.

అవధానమధ్యమున అప్పటిసందర్భమునసుసరించి చెప్పినది.

ఉ॥ నూతినిఁ ద్రివ్వువానికి మనోహరమౌ జలమున్ గ్రహింప సం
ప్రీతియు గల్గుగాని యొక పిట్టునబండ లెకానుపించుచో
కౌతుకమందకుండని పరికారమునన్ మది బాధఁజెంద సీ
భాతి ప్రసంగముల్ సలుపవచ్చునె పండితులైనవారికిన్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పిన పద్యములు.

మ॥ కవివచ్చెంగదయంచు మీరు వినివేడ్కం జెంది యీరీతి నా
యవధానమ్మొనరింపఁ జేసి సభకధ్యక్షత్వముం బూని మ
త్కవితాకన్యకఖండగౌరవము కల్గం జేసి యున్నట్టి మీ
దు విధమ్మున్ సతమున్ ముదంబున నుతింతున్ గృష్ణరాయాభిధా!

ఉ॥ వీటికి ముఖ్యులై జనులవిన్నపముల్ వినుచుండి యిందు మే
ల్ప్రీటులుగాఁ జెలంగు తమచెంగట నేఁ డవధాన మిట్లు బా
హాటముగా నొనర్ప సముదంచితరీతిని సత్కరింపు మీ
నూటపదార్లు శాల్వల మనోజ్ఞత బారు కులాబ్ధిచంద్రమా!

మ॥ వివిధాంశమ్ము లెఱుంగువారలనియున్ విత్తేశులై మించి మం
చి వివేకమ్ము గల్గట్టి వారలనియున్ విభ్రాజితోద్యోగ ని
త్య విభూతిన్ జెలువారుచుండు ననుచున్ ఖ్యాతిన్ భవద్వంశజుల్
సవిశేషమ్ముగ గాంచిరయ్యదియె కృష్ణారాయ నీవాందుమా!

మ॥ చటులస్ఫూర్తికళావిలాసముల ప్ర◆జ్ఞంగల్గ నీయూరికో
మటులన్ వన్నెయు వాసిఁగల్గె; కవిస◆మ్మాననమ్ముఁ గావింప ది
క్తటముల్ తావక సద్యశఃప్రభలు వ్యా◆ప్తంబౌ యథార్థంబు వెం
కటరంగయ్య! వధానమందుఁగల నా◆కష్టంబు యోజింపుమా.

మ॥ ఉరుదారిద్ర్యభిధానభూత మవధా◆నోద్యోగియౌనన్ను సు
స్థిరతం బాలనఁజేయుచుండె నిటుపై ◆ శ్రీమించుజగయ్యపేఁ
ట రమావైభవులన్నమాంత్రికులమా◆టల్ విన్నఁబోవన్నె యే
లుగి రంగయ్య! యొసంగు కాల మిది యే ◆ లోపమ్ము రానీకుమా!

సీ॥ విద్యావినోదులు ◆ వెలయుచుండుటఁజేసి
ఖ్యాతిఁగాంచితివి జ◆గ్గయ్యపేట
పట్టుమగ్గంబులు ◆ భాసిల్లుచుండుట
గణనకెక్కితివి జ◆గ్గయ్యపేట
దానకర్ణులు వైశ్య◆ధీనిధులుండుట
ఘనతఁబొందితివి జ◆గ్గయ్యపేట
వాణిజ్యమెంతేని ◆ వరలుచుండుటఁ జేసి
గరిమ నందితివి జ◆గ్గయ్యపేట

తే॥ దేవతాగారముల్ పెక్కు ◆ తేజరిల్లఁ
గలిగియుండుట మహిమంబుఁ ◆ గాంచియుంటి
వీవధానమ్ము నీకీర్తి ◆ హెచ్చుఁ జేయు
కవులకనకంపుమూట! జ◆గ్గయ్యపేట!

సీ॥ మనుజుఁడై పుట్టుట ◆ మహిదుర్లభంబద్ది కాంచ విద్యను నేర్వ ◆ కష్ట; మటుల
నేర్చిన పాండితీ◆నిపుణత ప్రజలను మెప్పించుటెంతయూ ◆ మిగులకష్ట
మటుల మెప్పించిన ◆ నాహ్లాద మొనరింపఁ గవితఁగాంచుట ◆ కల్ల; యటులఁ
జెప్పిన నాశువుఁ ◆ జెప్పుటొప్పదు; అట్టు లొప్పిన ధారణ◆ యుండఁబోదు

తే॥ ఇన్నియును నేర్చినాడవు ◆ పిన్నవయ్యు! సంతసంబునఁ దేల్చితి ◆ చాలకీర్తిఁ
గాంచితివి కాంచుచున్నావు ◆ కాంచఁగలవు। వేంకటేశ్వరకవివర్య!◆ శంకలేక.

ఉ॥ చిన్నతనమ్మునంద గురు◆సేవనొనర్చి కవిత్వసంపదన్
గొన్నతదాది దేశముల◆కున్ జని మీఁద వధాననైపుణిన్
మిన్నఁగఁ గాంచుచుంటివి "సు◆ధీర! జయమ్మును గాంచవేఁ బో"
మ్మన్న జగన్నుతున్ గురుని◆యాదరణంగద వేంకటేశ్వరా!

మ॥ ఘనమౌహాణము నభ్యసించితివి లోకల్ఫండు యుద్యోగులం
దున నొక్కండవుగాఁ జెలంగితివి మిత్రుల్ బాంధవుల్ మెచ్చఁగా
ధనమున్ గూర్చుచునుంటి వాపయిన యాంధ్రంబందుఁ గైతన్ సుధీ
జనసుత్యమ్ముగఁ జెప్పనేర్చితివి కృష్ణా! మచ్ఛుహృత్తల్లజా!

మ॥ స్ఫుటమౌ నాంధ్రమెఱుంగకే యనవ్వై శోభిల్లి యాంధ్రమ్మునం
బటిమంగల్గు కవిత్వమల్లఁగల యప్పారావు స్నేహమ్ముచే
యుటచే నాంధ్రములో రచింగని వధానోద్యోగినౌ నన్ను ము
చ్చట సమ్మోదపరీతుఁ జేసితివి శేషాచార్య ధీమన్మణీ!

చం॥ అవిరళమైనప్రేమ హితులంపఱఁ గూర్చి సభ ఘటించి స
త్కవుల కొనర్చు గౌరవ మఖండఫలప్రదమంచుఁ బల్కి గౌ
రవమొనరించి ఛాయవలె రాత్రి, దివం బెడఁబాయనట్టి మ
న్నవహనుమంతరాయ! యొకనాఁటికి నిన్ మఱువంగఁజెల్లునే.

గీ॥ షడ్రసోపేత భోజనసరణి కేమి
కాని దోమలపోటుచే గాసియగుట
శీఘ్రముగఁ బంప మనవిని సేయుచుంటి
ధీరవరులార! యోసభాస్తారులార !

చం॥ గురువుల ధిక్కరించి రిపుకోటుల హెచ్చఁగనిచ్చి యుచ్చటో
మఱుఁగునడాఁగియుండి యనుమానము మానములేక యెన్నిసోరా
పరుషపువాక్కులన్ మిగుల వాదముజేసెడు వారిరీతి నీ
పరువును వీడకయ్య భువిపాలునికిన్ గాంతు వెంతయున్.

గీ॥ మీదు కవితానుభూతికి సాదరమున । తగినగౌరవమును సేయఁ దగనుగాన
కరుణగొను మిత్తు నానమస్కారములను । చంద్రునకు నూలుపోగను సామ్యముగను.

తే॥ ఆయురారోగ్యముల మీను ననపరతము । బ్రోచుఁగావుత శశిభుండు పారులేక
ఆత్మకోదండుని నీచెంత నడఁగియుండుఁ । గాత! శ్రీభాగవతుఁడు కాల మెల్ల॥

ఇట్లు,
కొత్తపాటి వేంకటకృష్ణారావు,
క్లర్కు, లోకల్ ఫండు ఆఫీసు, జగ్గయ్యపేట.

ముత్తుకూరు

(అష్టావధానము.)

రాక్షసనామసం॥ ఆశ్వీయుజ బ ౫ గురువారము (11-11-15)

ప్రార్థన.

ఉ॥ మున్నవధాన మిచ్చుట నమోఘముగా నొనరించియుంట నా
తెన్నున నేఁడు గూడను ప్రతిష్ఠను సంఘటియింపుమమ్మ; నిన్
సన్నుతిఁ జేయు భక్తులకు సత్పదజాలవిశేషమౌచు వి
ద్వన్నుతమౌ కవిత్వము నొసంగఁ జెప్ప నొనర్పు మీశ్వరీ!

ప్రారంభము.

(సమస్య) చకితస్వాంతమ్ము తోడ సత్వరగతియై.

కం॥ ఒకనాఁడు రేయిని తనయ! త్రిపురాంతకుఁ బతికి నిద్రిత లంచుగఁ బట్టన్
సకి విటునిఁ గవయఁ గాఁజనె। (చకితస్వాంతమ్ము తోడ సత్వరగతియై)

(సమస్య) కల్లుచేసీన విప్రి యగ్గలమునయ్యె.

గీ॥ ఒక్కయధికారి కొలువులో నుండు వేళఁ
జాలవ్రియఁ బెంది యింటికిఁ జని భుజించి
పాన్పునఁ బండ నతని సేవకుఁడు వినన
(కల్లుచేసీన నిప్రి యగ్గలమునయ్యె.)

(సమస్య) సన్యాసికి కొడుకు పుట్టె సద్గురుకృపచే.

కం॥ అన్యాయాస్పృత మాయను
విన్యస్త మొనర్చు జ్ఞాన విషయముగలుగన్
ధన్యత బ్రహ్మము గనుటే
(సన్యాసికి కొడుకు పుట్టె సద్గురుకృపచే.)

(సమస్య) గరళమున నైన వికృతియుఁ గలదు గాని
దాని మాన్పఁగ భువి నౌషధమ్ము గలదె!

గీ॥ బ్రాహ్మణాశీస్సు శుభములఁ బడయఁ జేయు
బ్రాహ్మణోగ్రశాపమ్ము దుష్వ్యథలఁ గూర్చు
(గరళమున నైన వికృతియుఁ గలదు గాని
దాని మాన్పఁగ భువి నౌషధమ్ము గలదె?)

శ్రీకృష్ణుఁడు

కం॥ మానీంద్రుల బాధించెడు
మానవభక్షకుల రూపు • మాపుటకొఱకై
మానిత యాదవ కుల పా
థోనిధి చంద్రుండవగుచుఁ • దోచవె కృష్ణా!

హరిశ్చంద్రుని గుణములు.

మ॥ తరమే యెన్నఁగ విప్రభక్తియు సమా•త్య శ్రేణిపై రక్తియుఁ
బరనారీతతిపై విరక్తియు యశో•వర్ధిష్ణుతాసక్తియుఁ
బరలఁ సూనృతమే మహావ్రతముగా • భావించి వర్ధిల్లు స
చ్చరితుఁ దైవసమానమూర్తిని హరి•శ్చంద్రావనీనాథునిఁ.

అవధానాంతమున పట్నము సుబ్బారెడ్డిగారిమీఁదఁ జెప్పినది.

చ॥ అలఘు వశీషివౌట కవి•తాతిశయమ్మును నాలకింప లో
దలఁచియె పిల్చినాడవు హి•తప్రకరమ్ము ముదమ్ముఁ జెందఁ గా
న్కలనిడి పంపనౌననుచుఁ• గౌతుకముఁ వహియించుమీ సభా
స్థలుల త్వదీయనామము ప్ర•శంస నొనర్ప హితావతంసమా!

వేలూరి నాగయ్య గారు, ఈపూరు.

ఉ॥ ఆదరభావముం గలిగి• యంచితవైఖరిఁ గాంతువంచు నీ
మీద తలంపుచే నిటకు • మిక్కుటపుందమివచ్చినాడ భా
గ్యోదయులైన మీరు హిత•ముంచుటదే ఫదివేలునాకు స
మ్మోదముఁగూర్చె మీరటుల • మున్ను లిఖించిన లేఖ ధీమణీ!

చం॥ త్రిపురుఁడు వచ్చె నాగయసు•ధీమణి! మత్కవితావధూటి నీ
కవితకుఁజెల్మికత్తెనని • కావున వేరొకరీతిఁ గాంచకే
అవిరళసత్కృపాకలిత•మౌ శుభదృష్టినొకింతఁజూచి గౌ
రవమొనరించి పంపుము క•రమ్ము ముదమ్మొ వహించి యుత్తరిఁ.

ఉ॥ వేలూరివారలన్న పృథి•వీసురులఁ దలమానికంబులై
శ్రీలలనా సరస్వతుల•చే విలసిల్లుచు సత్కవీంద్రులఁ
శాలువలఁ బహూకృతుల• సంతతముఁ దనిపెంతురంట త
ల్లీలనె మీరొనర్పఁగవ•లెఁ జుడి నాగయశర్మ ధీమణీ!

ముత్తుకూరులో ఫారెస్టురేంజరు చెయ్యూరు బాలయ్యనాయఁడుగారు

చం॥ చిఱుతతనమ్మునుండిబుధసేవయుఁ గొల్చెడి సేవకాళిపై
కరుణయు సంస్కృతాంధ్రములఁ గల్గిన గ్రంథములన్ బఠించుటే
మురిపెమునన్ స్వభావముగఁ బొల్చెడు నిన్ గనుగొంటి నిష్కప
ట్కరణిని గౌరవించెదవు కాన్కలఁ జెయ్యూరుబాలయాభిధా!

ఉ॥ నిన్నవధానసత్సభను నీసుగుణమ్ముల, నీదుభక్తి, భా
గ్యోన్నతి, సత్కృపాగరిమయున్ విని కౌతుక మందినాఁడ; వి
ద్వన్నుతులైనప్రాజ్ఞుల యథామతిఁ బూజలొనర్పఁ జాలుటే
వన్నెకుమూలమై తనరు *బాలయనామ సుహృద్వతంసమా!

చం॥ వరగుణుఁడున్ యశోధనుఁడు బాలయనాయఁడుగారటంచు సం
బరమునవచ్చెఁ గాన నిఁక వస్త్రములిచ్చెదొ ద్రవ్య మిచ్చెదో
పరమ ముదమ్మునన్ మెలఁగు వైఖరిగా నొనరించి నేఁడు స
త్వరము కవిత్వపుందనయ బంపుమి శ్రేయములందు మింపుఁగన్

మ॥ ధనముంగూర్చెను విద్య నిచ్చెను కవీంద్రశ్రేణిపై మెండుగా
అనురాగమ్ము వహింపఁ జేసె నల ధర్మాధర్మవిజ్ఞానిగా
నొనరించెన్ సుఖవంతమైన ఘనమా నుద్యోగిగాఁ జేసె ని
న్ననయంబుం గృపఁజూచుశంకరుఁడు బాలయ్యా! సుహృద్రత్నమా!

ఉ॥ ఎందఱొ నిన్న సత్సభ కహీనముదమ్మున వచ్చియున్న; వా
రందఱికన్న శ్రద్ధయు మహాత్ప్రమదంబు వహించియున్న నీ
చందమెఱుంగకుంటినె రసజ్ఞుఁడవౌటనె నిన్నుఁగాంచ నా
నందముతోడ వచ్చితిని నమ్ముము చెయ్యూరి బాలయాభిధా.

---

* వీరు నెల్లూరుజిల్లా కందుకూరు తాలూకాలోని తెట్టుగ్రామమునందు గిరిపై వెంచేసియున్న శ్రీలక్ష్మీనృసింహస్వామివారి స్థలపురాణము నాచే వ్రాయించి తగురీతి వస్త్రములచేతను ద్రవ్యముచేతను సత్కరించి తద్గ్రంథమును ప్రకటించిరి. అంతియేగాక యిత్తరి నేను తెనాలి సంస్కృత కాలేజి విద్యార్థినై యుంటచే మాసమాసమునకు నాకు వలయు ద్రవ్యసహాయమును జేయుచు వచ్చిరి.

మన్నవ

(శతావధానము)

నళనామ సం॥ ఆశ్వయుజ శు ౯ గురువారము (5-10-1916)

ప్రార్థన

ఉ॥ శ్రీసతితో విహారమొన • రించుచు మాపురినిన్ వసించి భ
క్తదాసులమైన మమ్ము సత•తమ్మును బ్రోచుట లోనెఱింగి నే
నీసభయమ్మునన్ విహితు • లెల్లరుఁ గోర శతావధాన ము
ల్లాసముగా నొనర్పఁగఁ ద•లంచితి బ్రోవుము చెన్నకేశవా!

ప్రారంభము

పరీక్షకు వెళ్లు విద్యార్థి మనసు.

సీ॥ బంధుమిత్రులఁ బాసి • స్వగ్రామమును వీడి
యొంటినై పరచోట • నున్న ఫలము
సతతమ్ము రూపికల్ • జనకుండొసంగఁగ
వ్యయమొనర్చిన దాని • వలన ఫలము
రేయును బవలు ప•రిశ్రమ మొనరించి
కష్టించి చదివినఁ • గల ఫలంబు
కడుపార నన్నంబుఁ • గన్నారనిద్రయు
నెన్నక పఠియించి • యున్న ఫలము
గీ॥ ఈదినమ్ము పరీక్షలో • నెట్టులేని
జయముగనకున్న నాకు ని•ష్ఫలము కాదె
దైవమే యింక దిక్కని • తత్తరపడు
నల పరీక్షకు నేగు వి•ద్యార్థి మనము.

ఇంగ్లీషు నాటక ప్రదర్శనమున ఫలమా? నిష్ఫలమా?

సీ॥ హూణవిద్యాభ్యాస • మొక్కుమ్మడి నొనర్ప
భాష స్వాధీనమై • వరలుచుంట
పదుగురిలోన నె•ప్పగిది నైనను నిల్చి
వక్తృత్వమును జూప•వలసియుంట
తన్నాటకమ్ముల • నున్ననైపుణి నెల్ల
బాగుగ గ్రహియింప•వలసియుంట

మీర లుద్యోగులై ◆ నేరని పౌరుల
ప్రౌఢిమై నాడించ◆వలసియుంట

గీ॥ ఆంగ్లమున నాటకములాడ ◆ నగుఫలమ్ము
నింతయంతని వాకొన ◆ నెవరి వశము?
పెద్దలెవరేని మిమ్ము కో◆పింతురనుచు
అడలఁగాఁబోకుడయ్య వి◆ద్యార్థులార!

మనదేశ మెందుకు చెడె? యెట్లు బాగుపడును?

శా॥ నమ్మైపోయినజ్ఞానభాగ్యగరిమన్ ◆ వర్ణాశ్రమాచార ధ
ర్మమ్ముల్నాశము జెంద దేశము దరి◆ద్రింబై ప్రభల్ బానిసల్
నెమ్మిన్ ధర్మములాచరించి కృషి వా◆ణిజ్యమ్ములం జేయ దే
శమ్మౌన్నత్యముఁ జెందు నిక్కముగ రమా◆సంవాసమై భవ్యమై.

పుస్తకభాండాగారము.

శా॥ త్యాగుల్ ధీరులు పల్వు రిప్పురమునన్ ◆ స్థాపించి రీ గ్రంథభాం
డాగారమ్మను మీరలెల్లరును ని◆త్యం బిచ్చటం జేరి వి
ద్యాగంధమ్మను లేనివారల కుప◆న్యాసమ్ములన్ దేశపున్
యోగక్షేమము లెల్లఁదెల్ప భళిరే ◆ యుక్తంబుగాఁ జెల్లదే!

(సమస్య) భీరుఁడు యుద్ధమందు పటుభీకరుఁడై చెలరేగు టబ్రమే.

ఉ॥ క్రూరుల రాక్షసాధములఁ◆గూల్చి మునీంద్రులఁబ్రోవఁజాలె; దు
ర్వారనగంబు వ్రేలిపయి ◆ వారకనిల్పె; సురల్ నుతింపఁగా
ద్వారకలో వసించి రిపు◆వర్జితుడంచెను కృష్ణుఁడన్న యా
(భీరుడు యుద్ధమందు పటు◆భీకరుఁడై చెలరేగు టబ్రమే)

(సమస్య) అప్పాశర్మకు పప్పుకూడు దొరకెన్ అట్టిట్టుపొర్లాడఁగన్.

శా॥ తప్పో యొప్పొ యెఱింగి చెప్పఁగల యం◆తర్వాణియౌనంచు నే
నిప్పట్లన్ గవితాసభన్ గనఁగ ర◆మ్మిమ్మయంచు పిల్వంగఁ దా
నప్పర్యంకము వీడి రాడు గద యా◆ర్యా! సేతువే మన్న యీ
(అప్పాశర్మకు పప్పుకూడు దొరకెన్ ◆ అట్టిట్టు పొర్లాడఁగన్)

(సమస్య) కలహంసల తప్పుగాక కాకులతప్పా.

కం॥ చెలిమిని ఘనత నెఱుంగక
కలహంసలు వాయసములు ◆ కానకు నేగన్

వలఁగొని బోయఁడు వేయఁగ
(కలహంసల తప్పుగాక ♦ కాకులతప్పా)

విద్యవలని లాభములు

సీ॥ ఉద్యోగ మొనరించి ♦ యున్నతి వహియించి
విత్తమార్జించి గర్వింపవచ్చు
అవధానము లొనర్చ ♦ నవనీశులే వచ్చి
మ్రొక్కంగ మోదమ్ము ♦ బొందవచ్చు
వేదాంతభాష్యముల్ ♦ వేడ్కమైపఠియించి
పరమాత్మ నెట్టిదో ♦ యెఱుఁగవచ్చు
ఆత్మవిజ్ఞానమ్ము ♦ నంటఁజేకినిఁ జాటి
జనవశీకరణమ్ము ♦ గొనఁగవచ్చు
గీ॥ ఫలము లింతని వర్ణింప ♦ వలనుపడునె
చదువుకొనినట్టి మనుజునే ♦ జనుఁడనంగఁ
జెల్లు లేకున్నఁ బశువని ♦ చెప్పవచ్చు
కాన విద్యను పఠియింప ♦ మానరాదు.

సంస్కృతకాలేజిలో చదువుటవలని ఫలములు.

చం॥ ఘనమగు నాటకమ్ములును ♦ కావ్యము లాపయి శబ్దశాస్త్రమున్
వినుతినిఁగన్న చంపులును ♦ వేయివచింపఁగ నేల యాంధ్రభా
షను సురభాషనుంగలుగు ♦ సంస్తవనీయములైన గ్రంథముల్
పనివడి నేర్వవచ్చు హితవర్యుఁడ! సంస్కృతపాఠశాలలన్.

చీకుమల్లు.

మ॥ అరయన్ హార్తగతిన్ పథమ్మున నదృశ్యంబై పదాబ్జమ్మునన్
జొరి పోటుంఘటియించు చీకుములు నెచ్చో పాదరక్షా ప్రయో
గరతిన్ నాశము చేయవీలగుట మార్గంబంటి పోవన్ సదా
ధరియింపందగు చెప్పులన్ విగతచింతన్ చీకుముండ్లుండినన్.
(సమస్య) పందిపటుక్కునన్ గొఱికె పంకజలోచని మోవిఁగ్రుక్కునన్.
ఉ॥ బందరులో విటుండొకఁడు ♦ వారవిలాసిని పజ్జఁజేరి "నీ
యందము చందమున్ గని స్మరార్తుఁడనై చనుదెంచినాడ నీ

కెందు కొలంతలేని ధన • మిచ్చెద" నంచును నశ్చఁజెప్పె కొ
(ప్పుంది పటుక్కునంగొటెకె • పంకజలోచని వెలావిఁ గ్రిక్కునన్)

కమలము.

ఉ॥ శ్రీతరుణీలలామ నివసించెను భవ్యగృహాంగణంబు, వా
క్కే తకు కొలువ్వఁదీర్చుటకు • నిస్తులమైన సుఖాసనంబు, ను
ద్భాతరవిప్రకాశమున • మోదమునన్ వికసించు చుండి సం
ప్రీతి నొసంగుతావులను • వెల్గు సరోరుహ మీాధరాస్థలిన్.

ట ప్పె

ఉ॥ ప్రాకటలీలవేఁడిమి శిరమ్మున కంటఁగ నీయదన్న యీా
హాకలనమ్ము చేత దొర • లందఱు పెంచుట వారిమెప్పుకై
నాకరులుంచుచుండుట ఘనమ్మని సర్వజనమ్ములుంచ 'మీా
యాకృతిఁ బోయె'నంచు బుధులందరువిప్రులుటప్పె పెంచినన్.

(సమస్య) దండ మొనరింతు నాపొట్టనిండుకొఱకు.

గీ॥ నాల్గుదినములనుండి యన్నమ్ము లేక । తృప్తిపాసార్తుఁడై చాల •
క్షోభఁగాంచు । బీద, దాతను వీక్షించి • వేఁడె నిటుల। (దండ మొన
రింతు నాపొట్ట•నిండుకొఱకు)

బ చ్చ ల కూ ర.

మ॥ కలవెన్నో భువి శాకరాజములు కాం•తున్ వానికొండాడఁగాఁ
దలపంబోవక శ్వాసకాసలను బా•ధం గాంచు యీావాతరో
గులకున్ మృత్యుసమానమై మిగులయో•గ్యున్ సల్పఁగాఁజాలు బ
చ్చలకూరన్ సభలో నుతించు మన చి•త్రింబయ్యె మద్బుద్ధికిన్.

(సమస్య) జారులొనర్చు కృత్యములు చాలవినోదములయ్యె నియ్యెడన్.

ఉ॥ కోరినయన్ని క్షేత్రము ల•క్షుంఠితభక్తి శివార్పణమ్ముగా
ధారుణినాథులీయఁ గొని • తాముశివార్చన మాచరించుచున్
గౌరవమందుచుండియును • కాలమహాత్త్వమదేమొ నేఁడు పూ
(జారులొనర్చుకృత్యములు • చాలవినోదములయ్యె నియ్యెడన్.)

గీ॥ ధారణాశక్తికిందోడు • ధోరణియును । ధోరణికిఁ దోడు శిబపఁ•సోహమిటుల
సాయమొనరింప నవధాన • పోష్టవంబు । సలుపఁ జూచితి వేంకటే•శ్వరకవీంద్ర!

మన్నవ నరసింహ కవి, అగ్రాసనాధిపతి.

రేమిడిచర్ల (రమణిచర్ల)

(అష్టావధానము)

నళనామసం॥ మార్గశిర శు॥ సప్తమీ శుక్రవారము. (1-12-1916)

ప్రార్థన

కం॥ శ్రీకాళీ! త్వత్పదనా
ళీకములకు భక్తి నెఱింగి • లీలగ నిచటన్
నాకవితా సభఁ జేసెద
నీకృపఁ జూపింపుమమ్మ • నిస్తుల రీతిన్.

మ॥ సమయంబియ్యది మ్రొక్కెదన్ జయముకూ•ర్పన్ జూడుమీనాకు;శ
స్తముగా నొప్పు తెనాలి సంస్కృతకళా•శాలన్ బఠించంగ ద్రి
వ్యము సాయమ్మొనరింపనౌనని మదిన్ • భావించి యష్టావధా
నము వీక్షింపఁగ వీరు కోర నొనరిం•చన్ సిద్ధమల్లేశ్వరా!

ప్రారంభము.

సిద్ధమల్లేశ్వరస్వామి.

ఉ॥ శశ్వదుదారబుద్ధిఁ గల • సజ్జను లీపురవాసు లెల్లరున్
విశ్వమయుండవైన నిను • నిత్యము మ్రొక్కి భజించువాంఛచే
శాశ్వతమౌ ప్రతిష్ఠనిట • సల్పిరి రేమిడిచర్ల సిద్ధమ
ల్లేశ్వర!వీరికోర్కెల నహీన ఫలమ్ముల నొందఁజేయుమా!

అయోధ్యాపురవర్ణన

సీ॥ షట్శాస్త్రముల నేర్చి • శారదాధవులనఁ
బ్రబలిన బాడబ•వర్గ మొకట
పరశురామసమాన • బాహువిక్రమవృద్ధి
వరలెడు క్షత్రియ•వర్యు లొకట
వాణిజ్యవృత్తిచే • బహుధనసంపదల్
బడసియుండిన వైశ్య•పంక్తి యొకట
నెలకు ముక్కారు వా•నలు కల్గుటఁ జేసి
భాగ్యవంతులరైన • బలిజ లొకటఁ

సీ॥ గలిగి దేవతాగారములే • గలిగి రామ
మూర్తిపాలితమగు చిహ్న•ములను గల్గి
నయనపర్వమ్ముగాఁగ నీ•నాఁడు కూడ
నలరుచున్నది యల యయో•ధ్యాపురంబు.

ధ్వజస్తంభము.

ఉ॥ కుంభినిలోన దేవతల•కున్ సకలంబగు ప్రాణికోటికిన్
దంభములేక వాంఛల స•తమ్మును దీర్పఁగఁ జాలుశక్తి యా
శంభునికే కలట్టిదని చాటఁగ • గంటలమ్రోఁతచే ధ్వజ
స్తంభము నిల్పుచుందురు య•థావిధి శూలిసముత్సుకుల్ జనుల్.
(సమస్య) +అమ్మా రమ్మని జీరిభార్యనుప్రియుండర్చించెశోకమ్మునన్.
శా॥ సొమ్ముల్ వెట్టఁడు చీరలివ్వఁ డనుచున్• శోకించుచు న్నిత్య మ
న్నమ్మున్ వండక గేహకృత్యముల నుం•తన్ గాని తానంటకే
కుమ్మున్ దుమ్ముగనుండు భార్యయగు యా•కూళన్ విలోకించి పె
(ద్దమ్మా రమ్మనిచీరి భార్యను ప్రియుం•డర్చించె శోకమ్మునన్)

సంఘ సంస్కరణము

క॥ వరుఁడు గతించిన తరుణికి
పరిణయ మొనరించుచుంట • పంచముతోడన్
సరిపంక్తిభుజించుట యీ
సరణిని గొందఱు యొనర్త్రు • సంస్కరణమ్ముల్.

+ ఈ సమస్య నొసగిన కవిగారవధానాంతమున నీపద్యము చదివిరి.
చ॥ పరముఁడు వేంకటేశ కవి•సత్తముఁ డష్టవధాన మాంధ్రగీ
ష్పరణమునందొనర్చు సుమ•సారమనోహర మాధురీ ధురా
భరణములైన పద్యములు • వర్ణన లింపుఁ జెలంగ ధారణా
గరిమ యనన్యసాధ్యమయి • గ్రాలఁగ చాలఁగ మేలుగాఁ దగన్.

కుమ్మరగుంట్ల వేంకటాచార్యులు, రేమిడిచర్ల.

"నైజాము యిలాకా మధిరతాలూకా రేమిడిచర్ల గ్రామంబున సిద్ధమల్లేశ్వర ఆంధ్ర భాషానిలయమున నీనెల 1 వ తేదీని తెనాలి సంస్కృత కాలేజిలో విద్వాన్ పరీక్షకు చదువుచున్నటువంటి ప్రతాప వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారిచే అష్టావధానము చక్కఁగ నిర్వహింపఁబడెను." 1916 సం॥ డిశంబరు 5 వ తేదీ ఆంధ్రపత్రిక.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ శ్రీ సిద్ధమల్లేశు • భాసమానాగార
మనియెడి మేటి బ్ర•హ్మాండమందు
శ్రీకృష్ణమూర్తియు • శ్రీయుతుండగు సత్య
నారాయణయుఁ బెద్ద • నావగాఁగ
రమణిచర్ల అనంత•రామయ్య కోటయ్య
గార్లు నడిపెడుచు•క్కాణిగాఁగ
పృచ్ఛకుల్ ప్రేక్షకుల్ • ప్రియభావమున నన్ను
పరికింపుచుటయె గాలి•వాలుగాఁగ

గీ॥ ధారణాగరిమ యష్టావ•ధానమనెడు
చిన్నసంద్రంబు దాటితిఁ • జెలువుమీర
మార్గశిరశుద్ధ సప్తమీ • మాడ్కిగాను
సిద్ధమల్లేశు సత్కృపా•సిద్ధివలన.

12-12-1916 తేదీన తెనాలిలో సూరిగుచ్చి రామయ్యగారు శృంగారముగాఁ బూరింపఁజేయుమని నన్ను కోరఁగాఁ జెప్పినది.

(సమస్య) "విధవనాగన్న కాఁబోలు వెలఁదిమగఁడు"

సీ॥ నిరుపమసౌందర్యం•పు నెత్తావి వెదఁజల్లు
పలుతెఱంగుల పువుల్ • వాడలేదు
తలతలమనెడు కాంచ•తుల సీను సొబగైన
చెక్కిళ్ళపై నొక్క • నొక్కు లేదు
నిదురలేమినిఁగాని • మదనకేళినిఁగాని
రవ్వంతయైననీ•రసము లేదు
నిక్కిపైఁగన్పట్టు • చొక్కంపు చనులపై
మకరికాపత్రముల్ • మాయలేదు

గీ॥ కురుల చీకాకులేదు క•స్తురిపరిమళింప
లేదు తొలినాఁటి సరసమీ • లీలనుండె
పడఁతి వీక్షింప కన్నుల •పండువయ్యె
(విధవ నాగన్న కాఁబోలు • వెలఁది మగఁడు.)

శ్రీ క్రొత్త రెడ్డిపాలెం

(శతావధానము.)

ప్రార్థన.

సీ॥ శ్రీనివాసంబు చెలువంబు ♦ రెడ్డి జనుల
కాలవాలంబు దివ్యంబు ♦ నైచెలంగు
రెడ్డిపాలెమ్మునందు పే♦ర్వినుతికెక్కఁ
జేసి సీతమ్మ తల్లి ర♦క్షింపుమమ్మ.

ఉ॥ అష్టవధానముల్ మును బు♦ధాళినుతింపనొనర్చినార; మే
కష్టము లేక యింక శత♦కంబులు నాటకముల్ రచించి సం
తుష్టినిఁజెందినారము హి♦తుల్ మము మెచ్చుటఁజేసి; నేఁడు ని
ర్దుష్టశతావధాన పరి♦తోషులమైతిమి దేవి! కావుమీ!

కం॥ రామేశ్వర కవులంచును
భూమిని విఖ్యాతినొందఁ ♦ బూనిన మాపై
ప్రేమమ్మును బరపించుచు
రామా! ఘటియింపు జయప♦రంపర; సభలన్.

శా॥ ఏకీభూతము నొందె సద్గుణగణం ♦ బీప్రాజ్ఞునందంచు ధీ
లోకం బెల్ల నుతింప నైహికసుఖా♦లోలుండు కాఁబోక వి
ద్యాకల్పుండగు కొమ్మరాజనుల వి♦ఖ్యాతుం డుదారుండు ల
క్ష్మీకాంతుండు సభాధిపత్యము వహిం♦చెన్ మాకు మోదమ్ముగన్.

ప్రారంభము.

ఉత్సవముయొక్క పందిలి.

సీ॥ శ్రీరామమూర్తిని ♦ సేవించ నేఁటేఁట
కళ్యాణమును సేయఁ♦గలిగియుంట

ఉ. శ్రీయుతు లెల్లఁ జూచి తమ♦చిత్తవికాసత నొంది బాపురే
శేముషియంచు మెచ్చుకొనఁ ♦ జేసిన కావ్యసముద్రులైన శ్రీ
రాముని వేంకటేశ్వరునిఁ ♦ బ్రిమ్మిన పెద్దను జూచి జానకీ
రాముఁడు వేంకటేశ్వరుఁడు ♦ ప్రార్థవమువ్వుఁగఁ బ్రోచుఁగావుతన్.

ఉ. వింటిని శాస్త్రయూ ద్భుదుక♦విత్వము చెప్పెద రంచు ముందు; నే
డంటిని నేత్రపర్వమిడఁ ♦ గల్గిన మీరల శక్తి నేఁడు; యో
జంటకవీశులార! మిము ♦ శాంకరి సత్కృపకార్ద్రదృష్టిచే
కంటికి రెప్పలట్లుఁగని ♦ కాచుత నిత్యము కోర్కె లిచ్చుచున్.

యుత్సవాలోకనో • ద్యుక్తులై యరుదెంచు
భక్తాళి నివసించ • వలసియుంట
శతవధానంబాది • సత్సభ లెన్నియో
స్వామిసన్నిధి సల్ప • వలసియుంట
నెండగాడ్పుల నించు • కేనిఁ జెందఁగనీక
సౌఖ్యంబొసగఁగాఁ • జాలియుంట
గీ॥ బహువిశాలమ్ముగను నేత్ర • పర్వముగను
తాటియాకుల పందిరిఁ • దగఘటించి
యుత్సవమొనర్చినార ల • హోయనంగ
రెడ్డిపాలెమ్ము పౌరులు • ప్రేమమీర॥

(సమస్య) తల్లినిఁగూడి చిత్రముగ తామరసాక్షులఁగాంచె మువ్వురన్.

ఉ॥ ఎల్లజగమ్ము శూన్యమయి • యేమియుఁ గన్పడనట్టివేళఁ దా
నల్లన సృష్టిసేయఁగను • నయ్యది పెంపొనరింపఁ ద్రుంపఁగా
బల్లిదులన్ త్రిమూర్తులను • బ్రహ్మమయుండు జగమ్ము కెల్లనున్
(దల్లినిగూడి చిత్రముగ • తామరసాక్షులఁగాంచె మువ్వురన్)

(సమస్య) గోవులఁజంపు గొంటులకె కూడుచునుండు సమస్తమోక్షముల్

ఉ॥ భావమునన్ సతమ్ము భగ • వంతుని నామము సంస్మరించుచున్
గావరులైన వారి కొఱ • గాని పనుల్ గని హేయమందుచున్
బావనులై మెలంగుచు ప్ర • పంచమునంగల మాయలన్న బల్
(గోవులఁజంపు గొంటులకె • కూడుచునుండు సమస్తమోక్షముల్॥

కృష్ణా, విష్ణు, సర్వోత్తమా, అనునవిపాదముల తొలుతఁగల సీసము.

సీ॥ కృష్ణానదీస్నాన • మింపుమై గావించి
సద్భక్తి సైకత • స్థలికిఁ జేరి
విష్ణుని ధ్యానించి • విపుల సంధ్యాద్యను
ష్ఠాన విధులనెల్ల • సరగఁదీర్చి

ఉ॥ ఎట్టిసమస్యగాని విసు • గేమియు నొందక తత్క్షణంబె యు
న్నట్టులనుండి పృచ్ఛకుల • యాననఁ బూర్తిఁ జేయునట్టి మీ
దిట్టతనంబుజూడవలెఁ • దెల్పిన లాభములేదు కాని యి
ప్పట్టునఁ దెల్పెనాడ నొక • భారముదాల్చిన వాఁడ నౌటచే॥

క్రొత్తరెడ్డిపాలెం

సర్వోత్తమా విప్ర • సత్తమాయని మ్రొక్క
జనుల దీవెనలచేఁ • దనువుఁజాలి
కనకదుర్గాదేవి • ఘనతరా ష్టోత్తర
శతనామములు ప్రీతి • సంస్మరించి

గీ|| బ్రహ్మతేజంబు నల్దిశల్ • పర్వ నాత్మ
మందిరమ్మున కేగెడు • ధన్యనరుండు
విజయవాడను నివసించ • వేడ్కఁగంటి
మతని పుణ్యమదెట్టిదో • నగునె తలఁప?

రాములవారు

గీ|| రాక్షసుల రూపుమాప నా • రాయణుండు
దశరథేశుని పుత్త్రుఁడై • తగజనించి
మౌనితతిఁ బ్రోచి దైత్యుల • ద్రుంచఁజేసి
నట్టి రాముని సేవింప • నగును మనకు.

పద్యమునకు మారు పద్యము (అచ్చ తెనుఁగు)

సీ|| బత్తిమై తాము గు • బ్బలిపట్టినిం గూర్చి
కేల్ మొగిడిచి పరి • కించి నంత
మెచ్చి చెంగటనిల్వ • నచ్చటివారెల్ల
వెల్లుబ్బి కొండాడ • పెరిమమూని
మిత్తిగొంగనెలంత • మీతలంపుల నెల్ల
పండింతుపొమ్మని • పలికి యంత
పొడగానుపింపకే • పోవంగ వారెల్ల
క్రిచ్చఁను తమయి • క్కలకుఁ జేరి

ఉ|| కమ్మనిద్రాక్షపండ్లు కల • కండయు నిక్షురసంబు దెచ్చి ప
ద్యమ్ములఁ గూర్చి తృప్తిగ ను • నమ్మగు విందును సేయనెంచి దా
నమ్మను జేసి పద్యశతము • నందితి రాగు(?)లు మెచ్చ రెడ్డిపా
లెమ్మున రామసన్నిధిని • లీలగ మీరు శతావధానులౌ.

మ|| కవితల్ చెప్పుట మాటలా? పరసమై • గంభీరమై శ్లాఘ్యమై
చవులం జిప్పిల సాహితీ మహిమచే • సత్సారభూయిష్ఠమై
భువి సుజ్ఞానులు చూచి సంతసిలి స • మ్మోదమ్ము నొందన్వలెన్
అవురా! మీరొడ యున్నకూడెఁగద బ్ర • హ్మానంద మానట్లుగన్.

గీ॥ మనికితముమాని కొమరు కొ•మారితలును
ఎలమి గేస్తులు గేస్తురాం • డ్రింపుమీర
సామిసామేను గైకొన్న • చానఁదలఁచు
కొనుచు ప్రొద్దులుపుచ్చిరి • కొమరు మిగుల॥

పూర్వపు సన్యాసి యిప్పటి సన్యాసిభేదము

సీ॥ శ్రీరమావరుని సం•సేవనాసక్తుఁడై
కాపురంబొనరించఁ • గాంతమాను
పరులను మోసగిం•పఁగ నెంచి భక్తిత
త్పరుడటుల్ దేశముల్ • దిరుగుచుండు
తీర్థయాత్రలొనర్చి • తీరని పాపముల్
తొలఁగింప నెమ్మది • దలఁచుచుండు
కాషాయములఁ దాల్చి• గడ్డమ్ములను పెంచి
కల్లలనాడంగ • గడఁగుచుండు

గీ॥ వారివీరల భేదమ్ము • నారయఁగను
హస్తిమశకాంతరంబౌట • నార్యులార
నేటికపటసన్యాసుల • బూటకముల
నమ్మి భ్రమఁగనఁ బోకు డెన్నండుగాని.

(సమస్య) కన్నులలో చన్నులమరె కాంతామణికిన్.

కం॥ అన్నా చేపలఁ బట్టగ
క్రొన్నన చనుదెంచు బెస్త•కన్నె బుజముపై
తిన్నఁగ వ్రేలాడెడు వల
(కన్నులలో చన్నులమరె • కాంతామణికిన్.)

ఉ॥ ఒక్కరు సంస్కృతంబు మరి • యొక్కరు ఆంధ్రము రెంటిసిద్ధులున్
గుక్కను ద్రిప్పకుండ విను • కోవిదు లెల్లరు సంతసింపనా
పక్కల నిల్చి పద్యముల • భావరసజ్ఞులు చిల్కు నట్లుగన్
జక్కఁగఁ జెప్పినారు భువి • సత్కవులంచు నుతిస్త్రుఁ గాంచుడీ.
కం॥ ధీనిధులగు వీరిట నవధానము సేయంగ నేఁడుఁ • తెగు వని యనుచున్
ఏనగ్రపీఠినిల్వఁగఁ । బూనుటఁ గన నాదు పూర్వ • పుణ్యము గాదే!

దశావతారములు కందము.

కం॥ మీనము కూర్మవరాహము
లై నరసింహమయి వడుగు • నై రాముఁడు నా
తా నే ముమ్మా రొప్పుచు
భూనుతహరికల్కి యయ్యె•బుద్ధుం డయ్యెన్.

కృష్ణుఁడు, కర్ణుఁడు, కుంభకర్ణుఁడు పోలికలతో నభిమన్యునిపరముగ
మత్తకోకిల.

మేనమామను కృష్ణమూర్తిని • మీరియుక్తి వహింపుచున్
బాణముల్ సడలించి వేసెడి•పట్ల కర్ణునిఁ గేరుచున్
మేనెఱుంగని కుంభకర్ణుని • మించి వ్యూహములోన స
న్మాననీయతఁ జొచ్చె నాయభి • మన్యుఁ డూర్జితశక్తుఁడై.

గోలకొండ, పూలదండ, కొత్తకుండ, మూలముండ భాగవతార్థము.

గీ॥ ఏటి కీగోల కొండ నే • నెత్తఁగలను
పూలదండ లెయగు నాడు•పొంత నిందుఁ
దూఁచు బాణమ్ము లిడుము మీ•కొత్తకుండ
• మనుఁడనె హరి యెండ యొకో త•మూలముండ.

(సమస్య) పండును పండుకోర మది మండగఁ జొచ్చె విచిత్రకైవడిన్.

ఉ॥ అండను జేరె నంచు నిటు • లాడుట న్యాయమొ? పాపమెంచవో?
దండధరుండు కల్గుట నె•దం దలపోయవొకో వరూధినీ!
దుండగి వోచు కోరుదువె • దుష్టుఁడె యీప్రవరుండు! పాపముం
(పండును పండుకోర మది•మండగఁ జొచ్చె విచిత్రకైవడిన్)

పరసతి వలదనుట.

గీ॥ రామచంద్రునిసతిఁ గోరి • రావణుండు
ద్రౌపదినిఁ గోరి కీచకా•ధముఁడు పడిన
పాటుల నెఱింగి యెవ్వారు • పరసతులను
పొంద నెంతురు యమబాధ • లందుటకును॥

గీ॥ శైలి ధారణ పాఁకంబు • శయ్యరీతి ; యచ్చుఁబోసిన భంగి మీ• యందునొప్ప
బ్రాహ్మి కృపతోడ నిహపర• భాగ్యమిచ్చి । మిమ్ము రక్షించుఁగావుత•మిత్రులార!

కం॥ అడిగినది మరలయకుఁగక । అడిగిన భావంబుతోచ • కాఁడూఁద | యనకే
అడిగినతోడనె పద్యము । గడగడఁ జెప్పితిరి యౌషు•కవిశను ఘనులై.

(సమస్య) రతిరాజగృహమ్ము మీఁద రవి యుదయించెన్

కం॥ కుతుకమున నాటక మొకయు
వతి రాతిరి యెల్లఁగాంచి ♦ వడి నిదురించన్
స్మృతి లేమిఁ జీరతొలఁగెను
(రతిరాజగృహమ్ము మీఁద; ♦ రవి యుదయించెన్.)

యౌవనునికి సన్యాసికినిఁ గల భేదమేమి?

సీ॥ ఉవిదల కెమ్మోవి ♦ చవులెఱుంగఁగ నెంచు
యౌవనమందున్న ♦ యట్టివాఁడు
ముక్తికాంతాధరం♦బున కాసవహియించు
సన్యాసియై పొద్దు ♦ జరుపువాఁడు
పరుల ద్రవ్యంబు నెప్పగిది నైనను తానె
యనుభవింపఁగ నెంచు ♦ యౌవనుండు
పెరవారిరొక్కంబు ♦ పెడఁద్రోచి గవ్వగా
నరయును సన్యాసి ♦ యైనవాఁడు

గీ॥ అతులసంయోగ మానంద ♦ మను నతండు
అరసియోగంబె యానంద ♦ మను నితండు
కాన యౌవను, సన్యాసి ♦ యైనవానిఁ
బోల్చి నుడువంగ రవ్వంతఁ ♦ బోలదెందు॥

ఉత్సవము.

సీ॥ వైభవోపేతమై ♦ వరలు శ్రీరామ క
ల్యాణమ్ము వీక్షింప♦నౌనటంచు

చ॥ ధనకనకాదులన్నిడి ము♦దంబొనఁగూర్పఁగలేక మీకు నా
మనమలరార పద్యముల ♦ మాపతి సమ్ముఖమందు నీయ కా
దనకయె స్వీకరించి నను♦ధన్యునిఁ జేయుఁడు మిత్రులార! స
జ్జనుతపాత్రులార! గుణ♦సాగరులార! విచారదక్షులై.

ఇట్లు
సకల సుజన విధేయుఁడు,
కొమ్మరాజు లక్ష్మీకాంతరావు.

కొత్తరెడ్డిపాలెం,
1—4—1917.

పొన్నమాఁకున నిల్చి ♦ యున్న కృష్ణుని మున్ను
జూడకున్నను నేఁడు ♦ చూతమనుచు
శతవధానవిధాన ♦ చతురులౌ రామేశ
కవియుగ్మమునుగాంచ ♦ నవునటంచు
బోగాలవారియూ♦రేగింపుతో నేగి
ప్రమదమ్ము జెందఁగ ♦ వచ్చుననుచు

గీ॥ పలువిధమ్ముల నిటుల భా♦వములఁ దలఁచి
పరిసరమ్ముల పురముల ♦ వారలెల్ల
సుతసతీ బాంధవానీక♦ యుతుల రగుచు
వచ్చియుండిరి యీ యుత్స♦వమ్ము కనఁగ.

మూర్ఖగ్రామాధికారి

సీ॥ ఒకని హక్కు మరొక్క♦ డుట్రివడియముఁగఁ
గైకొనుచో కుతు♦కమ్ము గాంచు
నెవరేని కలహించి ♦ యెవ్వ డరుదెంతురా
యనుచు సతమ్మును ♦ నరయుచుండు
తనకు ధనమ్మిడు ♦ జనుని పక్షముజేరి
పెరవానిఁబ్రత్యర్థి♦భంగిఁ గాంచు
సదసద్విశేషముల్ ♦ విదితమ్ముగాకుంట
చెడుత్రోవలనె పోవ ♦ గడఁగుచుండు

కం॥ ఇచ్చినసమస్యలెల్లనా । నచ్చెరువగుభంగిఁదోప ♦ నానందముగా
విచ్చలవిడిరచియింపర । మెచ్చగుభావమ్ములందు ♦ నిముడుచునుండెన్॥

సీ॥ అష్టశతావధా ♦ నాదికమ్ములనే మె । ప్పించితిర సుధీ♦వితతినెల్ల
దేశదేశములందుఁ ♦ దిరిగిప్రఖ్యాతిని । గడియించుచున్నారు ♦ కౌతుకమున
ఆంధ్రమందెకాక ♦ ఆంగ్లసంస్కృతముకూడ । నభ్యసించితిరి ది♦వ్యమ్ముగాను
కడుచాకచక్యంబు♦ కల్గినీగు సతమ్ము । కవితరచించఁగా ♦ కలిగినారు

గీ॥ చూడ నేర్తుమె యిట్టులబల్ ♦ చోద్యమైన । శతవధానమ్ము వేరొక్క ♦స్థలమునందు
పరసమతులార! పండిత♦ చంద్రులార! । ఎలమిపొల్చు రామేశక♦వీంద్రులార!

సీ॥ కవిసింహమనుటంచు ♦ కవులచేఁ బేర్కొనఁ । బడినట్టిమేటి వి♦ద్వాంసులార!
విద్వాన్ శిరోమణి ♦ విద్యలఁబఠియించు । సమప్రాయములైనట్టి ♦ సరసులార!
దశదిశలందున ♦ యశమువాటిల్లఁగ । జయముగైకొన్న ప్ర♦శస్తులార!
పసిప్రాయమునసుండి ♦ భాషాభిమానత । గ్రంథముల్ చూచు ధీ♦గణ్యులార!

గీ॥ పన్నులిడువేళ మామూలు ♦ వలయుననుచు
పొలము సరిఁజూపరమ్మన♦వలవదనుచు
పలుకు; పౌరుల గగ్గోలు ♦ పఱచు; మూర్ఖుఁ
డైనగ్రామాధికారి యెం ♦ దైన నున్న.

(సమస్య) అంటియు నంటకుంటి మది నల్లకుమీ నవకుంద రాజమా!

ఉ॥ తుంటరియై చరించు నొక ♦ తుమ్మెద కుందమునంటి యిట్టనెన్
"యొంటరియౌచు నిచ్చటనె ♦ యుండెను నా చెలియంచు నెంచి నా
జంటను కోరి వచ్చితిని ♦ సైపుమి త్వన్మకరంద మాన నే
(నంటియునంటకుంటి మది ♦ నల్లకుమీ నవకుంద రాజమా!")

కోటప్పకొండ

సీ॥ మంత్రియుక్తమ్ముగా ♦ మాహేశ్వరున కభి
షేకమొనర్చి పూ♦జింతమనుచు
మొక్కుఁబడిని సామి♦ముంగట దిబ్బెంబు
నందు నర్పించి రా ♦ నైనటంచు
శతసహస్రమ్ముల ♦ మితి కెక్కు వైవచ్చు
ప్రభలను వీక్షింప♦వచ్చుననుచు
బహుమనోజ్ఞములౌచు♦వాంఛితార్థములైన
వస్తువుల్ గైకొన ♦ వచ్చుననుచు

గీ॥ క్రొత్తరెడ్డిపాలెమ్మున ♦ గ్రామరుమిగుల । సలిపితిరిపూర్వ అవధాన♦చక్కసొంపు
మిమ్ము నుతియింపఁదగ మెయా♦బమ్మకైన। బళిర! రామేశ కవులార!♦దలఁచిచూడ॥

మ॥ అవధానంబన ప్రాఁపుల్లవలె మీ ♦ యాత్మన్ విలోకించి ధీ
నివహంబెల్లనుతించునప్పగిది యెం♦తేసొంపుమై నిత్యమున్
గవితల్ వేరచియించి యెల్లెడల వి♦ఖ్యాతిన్ విడంబించుటన్
బవమానాత్మజుఁగొల్తు మిమ్ముఁగృపచేఁ ♦ బాలింప సత్రాంతమున్॥

ఉ॥ పండితులారఁ! భవ్యగుణ♦పావనులార! కృపాళులార! మీ
దండను నన్నుఁజేర్చుకొని ♦ తాల్మిని సంగ్రహఁజూచి ప్రోవుఁడీ
ఖండితమొప్పఁగాఁ జదువఁ♦గావలె నంచును గోర్కెయుండె మీ
యండను చేరి యెట్లయిన ♦ అంచితలీలను పంచకావ్యముల్॥

ఉ॥ చూడఁగ లేదు కావ్యములు ♦ చూడఁగ లేదల నాటకంబులన్
జూడఁగ లేదొకించుకయు ♦ సూరిజనస్తవనీయ గ్రంథముల్
చూడఁగ లేదు నావలలు ♦ చూడను దేశచరిత్రలేమియున్
జూడఁగలేదు మీకృపను ♦ జూపుడి నాయెడ శేర్మినింపుడీ!

గీ॥ పావనంబైన శివరాత్రి ♦ పర్వమునను
యిసుము రాల్చిన రాలఁగ ♦ నెడము లేని
కరణి భక్తులు తదితరు ♦ లరుగుదెంతురి
కోట్లకొలఁదిగ; కోటప్ప ♦ కొండ కడకు.

(సమస్య) భల్లూకము కడుపులోన భానుఁడు క్రుంకెఁ

కం॥ ఝల్లకుఁడగు నొక బోయం
డల్లన నినుఁ డస్తగిరికి ♦ నరిగెడు వేళఁ
విల్లుఁ గొని వే్రియఁ జొరఁబడె
(భల్లూకము కడుపులోనఁ; ♦ భానుఁడు క్రుంకెఁ॥

ఇంకా కొన్ని పద్యములు కలవు. కనుపడ లేదు.

క॥ శ్రీ విఘ్నేశ్వరుకృపచే । యీవిధమున వ్రాసినాఁడ ♦ నింపులుగుల్కన్
నావిన్నపమాలించుఁడి । యీవిధమున మీకు నేను ♦ యెంతయు మ్రొక్కన్॥

గీ॥ తప్పులున్నను మన్నించి ♦ యొప్పుగాను । కృపను జూపుడి మీకిదే ♦ కేలు మోడ్తు
చంద్రమనకును సూర్యులదోగను ♦ సామ్యముగను । యిచ్చితిని మీకు పద్యమ్ము ♦ లింపుగాను॥

సీ॥ అగ్రాసనంబున ♦ కధికార మెవ్వాని । యందున వతిక్షాంతు ♦ యతిముదమున
పండితవరులంతు ♦ పదుగురు నెవ్వాని । కీర్తింతు రెప్పుడు ♦ కేలు మొగిచి
తనవారు పెరవారు ♦ లను భేదమును లేక । యొక్కటే భావంబు ♦ నొనరఁజూపు
దైవకార్యములందు ♦ భావమున్ నిల్పుచు । విమలవర్తనుఁడౌచు ♦ వెలయునెవరు

గీ॥ తాల్మియందు ధర్మజుని వి ♦ ధమ్ము గాను । విద్యయందున శారదా ♦ పీఠకంబు
అట్టి శ్రీలక్ష్మీకాంతరా ♦ యాభిధాన! । వినుతి యొనరింతు మిమ్ము నే ♦ వేడ్క మీర॥

పింగళ సం॥ చై॥ శు ౯ ఆదివారం

ఇట్లు భవద్విధేయుఁడు,
చెన్నుపల్లి బ్రహ్మయ్య.

తెట్టు

(అష్టావధానము)

పింగళనామ సం॥ ఆషాఢ శు॥ దశమి శుక్రవారము (ది 29-6-1917)

ప్రార్థన.

గీ॥ శ్రీకినిరన్న మోచర్ల వంశీయులగుచు
నలరు దత్తప్ప, వెంకన్న యనుసుకవుల
స్థానమౌ తెట్టు యష్టావధాన మిటుల
సేయ కృపయుంచు మిపుడు లక్ష్మీనృసింహ!

ఉ॥ రాణఁదలిర్ప నీ స్థలపురాణ మొకండు రచించి దాన నెం
తేని భవచ్చరిత్ర లిఖియించితి నింతకుమున్నె; నేఁడు వి
ద్యానిధులుల్లసిల్ల నవధాన మొనర్చెదఁ దెట్టులోన ల
క్ష్మీనరసింహ! నాకొసఁగుమీ జయముం భవదీయసత్కృపన్.

ప్రారంభము.

ఆంజనేయుఁడు రాముని గౌరవించుట.

ఉ॥ కాననసీమయందు దశకంఠుఁడు మైథిలిఁ గొంచుఁబోవఁగా
పూని కలంక కేగి దితిపుత్రుల గీటడఁగించి రాము భూ
జాని యుదంతముం దెలిపి జానకిజీవము నిల్ప, మారుతిన్
జానకిభర్త గౌరవ మొనర్చెను దాసునిగా గ్రహించుచున్.

లక్ష్మీనృసింహస్వామి.

ఉ॥ ఈనగరమ్మునందు ప్రజలించుక యేనిఁ గొఱంత లేక వి
జ్ఞానత, నిందిరావిభవ సంపదలొంది త్వదీయనామమున్
ధ్యానమొనర్చుచుండి సతతమ్మును సౌఖ్యములొందుచుండ్రి; ల
క్ష్మీనరసింహ! యిట్టులె నమేయకృపం గనుమెప్డు వీరలన్.

కుమారస్వామి

సీ॥ తారకుం డనియెడి దైత్యనాథుఁ డొకండు
త్రిదశగణమ్ముపై తీవ్రమైన
వైరభావంబూని ఘోరమౌ సమరముల్
గావించి వారల గాసిపఱుప

తెట్టు

వానిని గీటడం◆పఁగ శక్తిలేకుంట
సురసమూహమ్ము శం◆కరునిఁజేరి
దేవ! తారకుఁడు ప్రా◆ణావశిష్టులఁజేసి
మమునొంచెననుచును ◆ మనవిసేయ

గీ॥ దేవతాళికి సేనాని◆యై వెలింగి
తారకాసుర మర్దింప ◆ దక్షుఁడైన
నాకకుమారు, కుమారుని ◆ నుజ్జ్వలమగు
శౌర్యవర్యుని గనెను త్రి◆శూలధారి.

అభిమన్యుఁడు

సీ॥ జనకుండు మామయు ◆ సంశప్తకులఁజంప
పెరచోటనున్నట్టి ◆ తరినిఁగాంచి
తమ్మి మొగ్గరము సుం◆తయునైన భేదించు
నైపుణి లిచట కా◆న్పడరటంచు
సత్త్రగురుఁడు తదీ◆యవ్యూహమునుబన్న
ధర్మజుఁడు మది త◆త్తరముఁజెంది
బాలుఁడంచెఱిఁగియు ◆ బహుపరాక్రమమూని
దానిభేదింప నె◆వ్వానిఁబిలిచి

గీ॥ పంపఁగనె, మదగజమ్ముల ◆ పైకి దుమికి
చీల్చిచెండాడుసింహకి◆శోరకుటుల
కౌరవులనెల్ల నాజి చీ◆కాకుపరచె
నట్టిసౌభద్రుఁ గొనియాడ ◆ నగునుకాదె.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినవి.

ఉ॥ మానసమందునెవ్వఁ డస◆మానపుభక్తిని గొల్చెనేని య
వ్వానిమనోరథంబు ఫల◆వంతమొనర్తునటంచుఁ దెల్ప నా
దైనసభన్ జయమ్ముఁ గను◆నట్లొనరించిన యట్టిస్వామి ల
క్ష్మీనరసింహుచే యశము◆జెందుమ! తెట్టుపురీలలామమా!

ఉ॥ శ్రీయుతులైచెలంగి, బుధ◆శేఖరులెవ్వరుగాని వచ్చుచో
ఆయతభక్తివారిఁగని ◆ యాదరణమ్మొనరింప నాది నా

రాయణ, శ్రీనివాసులు మహాత్ములికెందఱో కల్గి రందుచే
యీయెడ సద్యశమ్ము వహియింపుమ! తెట్టుపురీలలామరో!

చ॥ స్ఫుటతరలీల విద్యలను ♦ శోభిలి సత్కవితన్ రచించు ధీ
పటిమముగల్గు సత్కవులు ♦ వచ్చిన, వారు నిరాశఁజెంది వే
సటపడకుండఁ గాన్కల భృశమ్ముగవారల కందఁజేయు వేం
కటరమణయ్యచే గణుతిఁ ♦ గాంచుము! తెట్టుపురీలలామరో!

చ॥ వనితయె యైననేమి నిజ ♦ భావమునందు నృసింహమూర్తినే
అనిశము సంస్మరించుచు మహాముదమూని యనేకధర్మముల్
బొనరుచుచున్ విశేషయశమున్ గను శ్రీ మహాలక్ష్మమాంబచే
తను గనుమమ్మ కీర్తి సతతమ్మును తెట్టుపురీలలామరో!

ఆయూరినుంచి వచ్చునప్పుడు చెప్పినది.

మ॥ కరణీకమ్ము ధనమ్ము గల్గుట మదిన్ ♦ గర్వమ్ము లేనట్టి, యీ
శ్వరసేవా విషయమ్మునన్ మఱపు లేశంబేని లేనట్టి మీ
దరి నస్మత్సభ చేసి స్వామిపయి ప్రాంతంబొందు నేసల్లి సు
స్థిరకీర్తిన్ గొనినాడ నింక సెలవా? ♦ శ్రీరామమిత్రాగ్రణీ!

ఒకచోట మాచే నొక...రావుగారు సభ సేయించి
సత్కరింపనప్పుడు చెప్పినవి.

ఉ॥ ఎక్కడ దాపరించెనొకో ♦ యీదురితాత్ముఁడు నీకు మాకడన్
టక్కరు మాటలాడియు బడాయిలుపల్కియు మాకవిత్వమ్మిం
పెక్కగ నాలకించి తనయీవి హుళక్కినొనర్చి దుర్యశం
బక్కట నీకుఁజుట్టె మెడయందు భరింపుమ; కాఁపుపల్లెరో!

ఉ॥ కోఁతులలోన శ్రేష్ఠుఁడను కోఁదగువాఁడు వ్రుషల్ వచింపఁగా
భీతిరవంత లేక సుకవిద్వయినే పారపెట్టువాఁడు నీ
ఖ్యాతిని గంగలోఁ గలుపు కాపురుషుండొకఁడుండియుండె నే
రీతిని వానినైచుచు భరించితివో కద కాఁపుపల్లెరో!

ఉ॥ రోఁచెలు లన్నమాత్రినె జరూరుగ రొక్కము లిచ్చువారి మా
పై చలమూనువారిని భవన్నికటమ్మున నిల్పితేని యా
నీచత నీకు నిల్చుచు ననేకపురమ్ముల నిన్ను దెప్పు మా
దా చతురత్వమీ వెలుఁగవా? తగవా యిది? కాఁపుపల్లెరో!

॥ ఎవఁడు ధనమ్ముసంగ నతఁ♦డే ప్రియుఁడంచును సేవఁజేయు రో
యువిదల పజ్జ నాతఁ డెవఁ♦డో సారకోఁతలు కోయుఁగాక, వా
క్ప్రవహాముచేత రూపడఁచు ♦ నేర్పువహించి చరించునట్టి మా
కవుల సమక్షమందున ప్ర♦గల్భము లేలనో కాఁపుపల్లెరో!

॥ రెడ్డికులీను లుంటవిని ♦ ప్రేముడి మాకవితా వధూటి యే
యడ్డువచింప కిట్టుల స♦మాగతయై నటనమ్ము నర్ప యే
యొడ్డెయొ శక్తిలేక తన ♦ యీవినిమానును మానుగాక, నే
రెడ్డి ప్రమోదమందఁడో యొ♦ఱింగితె నొక్కని? కాఁపుపల్లెరో!

శ్రీ త్రిపురసుందరీ పుస్తకభాండాగారము

కాకుమాను (గుంటూరుజిల్లా) 26- 9- 1917

॥ శ్రీ మదిఁ గోరికేని సిరి♦ చేవిభవమ్ము వహింపఁజేయు; వి
ద్యామహిమమ్ముఁ గోర నది ♦ తత్క్షణమే ఘటియించు; నింక తా
మేమి యొసంగుచున్న నవి♦ యెల్లను భక్తుల కీయఁజాలి యి
చ్ఛాఫలముఁ బ్రోచు శ్రీత్రిపుర♦సుందరినిన్ మదిసంస్మరించెదన్.

॥ పౌరులు జ్ఞానవంతులయి ♦ భాసిల పుస్తకమందిరమ్ము లే
కారణమంచు నెంచి సుత♦కమ్ముగ నీపురవాసులైన యీ
సూరిజనంబు యోత్రిపుర♦సుందరి! పుస్తకమందిరమ్ము నీ
పేరున నిల్పి నార లభి♦వృద్ధి నొసర్పుము దీనికిన్ గృపన్.

। దేశచారిత్రములఁ గాంచి♦ తీరవలయు
కావ్యములనెల్లఁ బఠియింపఁ♦గడఁగవలయు
పత్రికారాజముల్ జదు♦వంగవలయు
తెలివితేటలు జ్ఞానమ్ము ♦ గలుగుటకును.

॥ ప్రతిసత్యమ్మును ప్రాలుమాలకయె వా♦ర్తాపత్రికల్ గాంచ నే
స్థితికిన్ దేశము వచ్చెనో ప్రముఖు లే♦ చేతల్ బొనర్పన్ మదిన్

...టూరుజిల్లా బాపట్లతాలూకాలోని కాకుమానుగ్రామములోని కొందఱు శ్రీ మహా
...పురసుందరీపేర నొక పుస్తకభాండాగారము ది 28- 9- 1917 సం॥ తారీఖున

కుతుకంబందెదరో యెఱుంగ నగుటం గూపస్థమండూక ప
ద్ధతికిఁ బాహ్యులమౌదుమట్లగుట యేతన్మాత్రమే కాంచుడీ!

ఉ॥ మందులమాటచే బయిసిమూలిన వస్తువులెన్నొ పంపి యు
క్తిం దగ మోసగించి పరదేశనివాసులు దేశవిత్తముఁ
వందలువేలులక్షలు ప్రవాహముగాఁగొనఁ దెల్ప, దేశ మా
చందమధోగతిఁ గన విషాదమునైన వహింపనౌనుగా.

శ్రీయుత దేవభక్తుని సీతారామయ్యగారి యొద్దకు
వెళ్ళినపుడు చెప్పినవి. చేబ్రోలు. ది 3-2-1918

శా॥ మీవంశమ్ము పవిత్రమైనదనుచుఁ మీపెద్ద లత్యంతముఁ
దైవమ్ముఁ ఘనభక్తితోఁ గొలిచి రంతర్వాణి లగ్గింప యం
చావృత్తమ్ము భవద్గృహాభిధ జగద్వ్యాప్తమ్ము గావించె; శ్రీ
దైవాభక్తుని వంశవార్ధికి చంద్రా! సీతరామాహ్వయా!

చ॥ గడచిన వత్సరమ్ము కుతుకమ్మున మే మల రెడ్డిపాలెమం
దడర శతావధాన విజయమ్ము వహించిన వేళ మాచెవిం
బడె భవదీయనామము; భవాదృశు లేకస మమ్ము బోంట్లనుఁ
ఉడుగరలిచ్చి ప్రోచుట మహోన్నతరీతిని సీతరామయా!

మ॥ అవధానంబొనరింప నాశుకవితావ్యాపారముంబూని ప్రా
జ్ఞవితానమ్ము ముదమ్ము జెందునటులన్ సల్పంగ మా కావ్య క
న్య విలాసమ్ము గనేర్చవచ్చినది కానన్ వేగఁ దప్రిజ్ఞ మాం
త విలోకింపుము కాదటంచనకె సీతారామయా చౌదరీ!

కాకుమానుకరణం యడ్లపాటి హనుమంతరాయుడు గారి యాజమాన్యమున క్రిందటి సభ జరిపి 25వ పుస్తకములతో పుస్తక భాండాగారమును స్థాపించిరి. ఈసభకు మన్నవగ్రామవాస్తవ్యులగు బ్రహ్మశ్రీ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారు దయచేసి విద్యను గురించి యుపన్యసించుచు ఆశువుగా కవిత్వమును జెప్పుచూ పురవాసుల కమితానందమును గలిగించిరి. వారియెడ యీ పుస్తక భాండాగార పోషకులు కృతజ్ఞులు. కార్యదర్శి.

—1917 సం॥ అక్టోబరు 4వ తేది ఆంధ్రపత్రిక.

గోఖ్లే పుస్తకభాండాగారోత్సవము చేబ్రోలు 19-2-1918

శా॥ నీనామమ్మున పుస్తకాలయమిటన్ నిర్మించియున్నారు మి
త్రానీకమ్మని వచ్చి యిందు భవదీయంబైన చారిత్రముల్
వీనుల్ విందుగ వీరువారొసఁగ నాలింపం బ్రమోదమ్ము నా
కే నిక్కమ్ముగ మెండుగాఁగలిగె గోఖ్లే ధీరచూడామణీ!

శా॥ నీకున్ భక్తులు నాకుమిత్రులు కళోన్మేషమ్ము చే బ్రాల్చు ల
క్ష్మీకాంతుండు కుటుంబరాయఁడలకామేశుండు వెత్తెయ్యయున్
జోకన్ దావక దివ్యవిగ్రహము నిచ్చోటం బ్రతిష్ఠించి నీ
కే కన్నీళ్లిడుచుందు రెల్లపుడు గోఖ్లేప్రాజ్ఞచూడామణీ!

ఉ॥ అగ్గలమై శుభోదయము నై శ్రుతిపేయమునై చెలంగు నీ
వాగ్గరిమమ్ముఁజూపి పరిపాలకవర్గమువారినెల్లరిన్
గగ్గురుపాటు జెందునటుగా నొనరించియు వైరివర్గమున్
బెగ్గిలజేసి నేఁడు మము బెగ్గిలఁజేసితె! గోఖ్లేధీమణీ!

ఉ॥ దేశహితమ్ము నర్వఁగ మదిందలపోసియు శాసనంబులన్
గాశలమొప్పఁజేసి యధికారుల యస్సనిపించి సౌఖ్యవా
రాశిని హైందవాళి సుకరమ్ముగ నోలల నాడఁజేసి పై
యాశ లడంచిపోయితె మహాశయనాయక! గోఖ్లేనామకా!

శా॥ ఏయేచోటులఁ గాంచనెంచినను లేనేలేదు బ్రహ్మాలయం
బీయుక్కుంగల పుణ్యమే మొకద బ్రహ్మనాథుఁ డిందుండె, వా
ణీ యోషామణికూడ నిట్లులరుటన్ వీరిర్వురిం గాంచు శో
భాయత్తంబున విశ్వమం దలరుమమ్మా! యింక చేబ్రోల్పురీ!

బాపట్లతాలూకా చేబ్రోలుగ్రామమున గోపాలకృష్ణ గోఖలేపఠనమందిర కార్యాలయమున 19 వ తేదీ సాయంకాలము 5 గంటలకు దేశిరాజు హనుమంతరావు పంతులు బి. యే. బి. యెల్ గారి అధ్యక్షతక్రింద గోఖ్లేవర్ధంతి జరుపఁబడినది...... వానిగడ్డ మాదయ్యగారు ఐకమత్యమునుగూర్చియు ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారు గోఖ్లేనుగూర్చి(పద్యములు)యు నుపన్యసించిరి.

—1918 ఫిబ్రవరి 25 సోమవారం ఆంధ్రపత్రిక.

❁ చేబ్రోలు (గుంటూరుజిల్లా)

(శతావధానము)

పింగళ సం॥ మాఘ బ॥ త్రయోదశీ ఆదివారము ది 10-3-1918

ప్రార్థన

శ్లో॥ కంఠే కించి దశుభ్రమస్తి భవత స్తస్యాంగ మానీలకం
గోరాజ స్తవవాహనం భవతి పత్న్యారోహణం తస్యచ
నేత్రాణాం త్రయమస్తి తే భగవత శ్రీనాయకస్య ద్వయం
తస్మాత్ త్వాం ప్రణమామ్యహం మనసి శ్రీ నాగేశ గౌరీపతే!

మ॥ పదియాఱేడులు దాకమున్నె కవితా ప్రావీణ్యలంజేసి యి
ర్వదియేండ్లైనను బూర్తిఁ గాకమునుపే రాజా భుజంగాగ్రణీ
సదసిన్ నిల్పి త్వదీయ సత్కరుణ నిచ్చల్ నీవు బ్రోవంగ నే
శోదువల్ గల్గు శతావధానమున మాకు స్నేఁడు నాగేశ్వరా!

సీ॥ నెల్లూరి ప్రాంతమం దల్లరెడ్లదరిని
విపులయశమ్ము కల్పించినావు
ఓర్వలేని జనమ్ము నొకసభసమకూర్చి
భేదభావమ్ము కల్పించినావు
నైజాముసీమ నున్న హితాళిచేఁ గోర్కెఁ
దీరంగ కాన్క లందించినావు
కవితను జెప్పించి కాన్కలీయఁగలేని
చెడుగులదూషింపఁ జేసినావు

గీ॥ విషమనేత్రుఁడవౌట తద్విధముగానె
స్నేహ వైషమ్యములఁ గల్గఁజేసినావు
స్నేహమీతూరిదౌట చెచ్చెర హితంబు
నెలమి ఘటియింపుమయ్యా! నాగేశ్వరయ్యా!

ప్రారంభము.

(సమస్య) స్త్రీస్త్రీయొక్క యురోజమర్దనము చేసెన్ మోహవిభ్రాంతిచే

శా॥ శస్త్రాళిన్ విదళించి మించఁగల చంచన్నేత్రదృగ్జాలమున్
వస్త్రంబున్ కుబుసంబునున్న తెఱఁగున్ భావించి మోహింపసూ
నాస్త్రుం డంతట బాణముల్ విసరివేయన్ కృష్ణుఁడెట్లోర్చు శా
స్త్రీ! స్త్రీయొక్క యురోజమర్దనము చేసెన్ మోహవిభ్రాంతిచే.

నాగేశ్వరస్వామి.

శా॥ భక్తుండై తగు సీతరామయ సమాహ్వానంబునన్ వచ్చి మేల్
వక్తల్ సత్కవులెందఱో యిచట నిల్వన్ మావధానమ్ము నా
సక్తిం జేసితి; మెల్లకాలమును యుష్మద్దివ్యపాదాబ్జసం
సిక్తాత్మన్ దయచేసి ప్రోవుము నినున్ సేవింప నాగేశ్వరా!

ప్రకృతసభ.

సీ॥ నిమ్నజాత్యభివృద్ధి నింగోరు శ్రీసోమ
నాథరావు సభాధినాథుఁడౌట
శతవధానమ్మును సల్పెడివారు గా
మేశ్వరులను సుకవీంద్రులౌట
ఏకాదృశ విభవ మెల్లఁగావించు సీ
తారామచౌదరి కూరుచుంట
సదసద్విశేషముల్ సరిగ గుర్తించెడు
పండితు లెందఱో వచ్చియుంట
గీ॥ స్వామిసన్నిధియందు విశాలమగుచుఁ
జనెడు పందిరియందు నీ సభనొనర్చి
విశ్రుత యశంబుగంటిమి పింగళయను
వత్సరము శివరాత్రి మహోత్సవమున.

ఓంకారము (ప్రణవము)

క॥ సకల జగత్కారణునకు
నికటమును సమస్తమంత్రవిధులకు మూలం
బకలంక మకలుషము ము
క్తికి తెరువు ప్రణవమెఱుఁగ ధీరవరేణ్యా!

అవధానము జరుగదని కొందరనిరి ఏలోపమువలన?
(సంవత్సరము, మాసము, తిథి, వారము యుండవలెను.)

సీ॥ *కార్యక్రమంబు వేగము మానుపంపఁగాఁ
బడమియు నొక్క లోపంబుగాఁగ

---

* 6—3—18 (a) Sathavadhanam of Ravuri Sriramulu, Pratapa Venkateswara Kavulu Sathavadhanees. From 7–A. M. etc.,
Yours Sincerely,
D. SITARAMAYYA.

అరుదెంచియునుగూడ ♦ నావంత జాగౌన
ర్పఁగఁజాలు టొక్క లోపంబుగాఁగ
వేంకటశర్మయు ♦ విచ్చేయు ననికొంత
పరికించు టొక్క లోపంబుగాఁగ
పైపెత్తనంబులు ♦ వాటించువార లో
ప్పరికించు టొక్క లోపంబుగాఁగ
గీ॥ ఎవఁడొ సభకు విఘ్నమ్ము నూహించెనేమొ
కాని, పింగళాబ్దంబు మాఘబహుళమునఁ
జను త్రయోదశీ రవివార ♦ మునను లోప
ములను బోఁద్రోలి సభసేయఁ ♦ గలిగినాము.

(సమస్య) (చందురులోనిత్తి నేల చంగలిమేసెన్)

క॥ మందాకినిలో స్నానము
నందముగ నొనర్చి శంభు ♦ డంఘ్రులుతుడువన్
గ్రిందికి వంగినతరి వా
(చందురులోనిత్తి నేల ♦ చంగలి మేసెన్.

(సమస్య) ఎంతయు వింతగాను జనియించెను సూర్యుఁడుపశ్చిమంబునన్

ఉ॥ కాంతికరప్రసారములఁ ♦ గ్రాఁగఁగఁజేసి జగమ్ము మాడ్చి వి
శ్రాంతినిఁజేప రాహువటు ♦ గ్రక్కున సర్వము మ్రింగివేసి యొ
క్కింతకుఁ గ్రమ్మరన్ విడువ ♦ నెల్లరు విస్మయమందికాంచఁగా
(నెంతయువింతగాను జని♦యించెను సూర్యుఁడు పశ్చిమంబునన్.)

(సమస్య) కురుకుల రాజనందనులు క్రూరత భాగమునీక బాధలన్

(ఈ సమస్య ప్రథమచరణముగ నుండవలెను.)

ఉ॥ కురుకులరాజనందనులు ♦ క్రూరత భాగమునీక బాధలన్
దొరలఁగఁజేసి యంతపరి♦తుష్టివహింపక కాననంబునన్
దిరుగఁగఁజేసి యింక కసి♦దీరక యమ్మకచెల్ల! యుద్ధమున్
జరిపెదరంట! పాండవులు ♦ శాంతివహించుటఁజేసి మిత్రమా!

హంతవ్యుఁడు, మంతవ్యుఁడు, రంతవ్యుఁడు అనుపదములు రావలెను.

క॥ హంతవ్యుఁడు దురాత్మర్గుం। డెంతయుఁ గష్టములుదీఱ♦ నెపలేకున్నన్
మంతవ్యుఁడు ధీమంతుఁడు। రంతవ్యుం డాత్మభర్త♦రమణీమణికిన్,

సాధువులను కనుఁగొనుట యెట్లు?

శా॥ భావంబందున నున్నరీతిగ వచోవ్యాపారమందున్ క్రియన్
ప్రావీణ్యంబుగఁ జూపుచుండి జగమెన్నన్ మిథ్యయంచెంచుచున్
దైవమ్మున్ స్మరియించుచున్ సతము యుక్తంబైన కార్యంబులన్
గావింపంగలవాని సాధువని పల్కన్ వచ్చు తథ్యంబుగన్.

(సమస్య) జనక! నా దేశజనులు తత్ స్వర్గమునకు । మేలుకొందురుగాక నీమూలమునను

సీ॥ పరిపాలనము సౌష్ఠవమె యంచునుతియింప
పెరవారియిచ్ఛానుసరణమయ్యె
రాజసన్మానవిరాజితమానన ,, ,,
విద్యాభివృద్ధియై విలసిల్లితిమటన్న ,, ,,
మతవినాశక్రియల్ మాసిపోయెనటన్న ,, ,,

గీ॥ నీవుస్వారాజ్యమే స్వర్గనిధనమనుచుఁ
దగవచించియు పోయితే దాదభాయి
జనక! నా దేశజనులు తత్ స్వర్గమునకు
మేలుకొందురుగాక నీమూలమునను.

అవధానమువలన నష్టములు.

సీ॥ ధారణాశక్తి విస్తారమైయుండుట
బుద్ధి విశేషము పూజ్యమగును
ఆశుకవిత్వ విహారమైయుండుట
కల్పనాప్రౌఢిమంగళమెయగును
శబ్దసౌష్ఠవము యోజనసేయఁగా నెంచ
ధీవరామోదమా తెన్నుఁగాంచు
సతత మాలోచనా సరణి నుండుట మది
పొఁడిమిఁ గన పరిపూర్ణమగును

గీ॥ అట్టియవధానమొనరించు యలఘుమతుల
ప్రమదవార్ధి ప్రబలభంగములు కావె
యీతెలుంగులు మిత్రమా! యెట్టులనిన
స్వానుభవమూటఁ జెప్పఁగఁ జాలినాము.

పరధనాపహరణమువలన నష్టములు.

క॥ పలువురు నిందలొనర్తురు
తెలిసినశిక్షించికాని • తీరరుప్రభువుల్
కలిగినరీతి భుజింపక
అలసులు చౌర్యమ్మొనర్చి • యుందురు రిపుమల్.

పద్యము మొదటవరుసగ కరి, హరి, గిరి, సరియనియు చివరలు వరుసగ,గ్రుఁడై,బునన్,బుతో,క్షుఁడైఅనియుండవలెను(భాగవతార్థము)

చ॥ కరిమకరావిలుండయి ప•గంబడి రోషముతో నుదగ్రుఁడై
హరిహరి!నన్నుఁ బ్రోవ నగ•దా కృప లేదొకొ నీ మనంబునన్
గిరిధర!యంచు వేడఁగ నె•కృష్ణుఁడు చక్రమునన్ బ్రియంబుతో
సరి మకరిన్ వధించియు గ•జమ్మును బ్రోచెను చాల దక్షుఁడై.

ఆంగ్లేయభాషవలన నష్టములు.

సీ॥ దేశభాషాభ్యాస•కౌశలమ్ము వహింప। నాటంకమగునన• యగునుగాదె
వేదమంత్రార్థ కో•విదులయి వరలఁగ ,, ,,
నైష్ఠికవృత్తి జ•న్మంబెల్లగడపంగ ,, ,,
నౌకరిసేయుచు•న్నను దేశసేవకు ,, ,,
గీ॥ తెనుఁగుమాటాడలేనట్టి • స్థితికిఁదెచ్చి
యాంధ్రభాషను నామమా•త్రావశిష్ట
ముగనొనర్చు టెఱుఁగమె • భుక్తికొఱకు
గాక పరాణభాషను నేర్వ • గడఁగ డెవఁడు.

తిక్కనకవిత్వమును పాలసముద్రముతో పోలిక.

సీ॥ ధ్వనివిరాజితమౌచు•వనరుచుండుట జేసి విబుధజనస్తోత్ర• వేద్యమయ్యె
అతిగభీరంబౌచు • నలరుచుండుటఁ జేసి ,, ,,
మథియించుకొలఁదిని • మాధుర్యమగుచుంట ,, ,,
సరసమై యెంతేని • చవులూరుచుండుట ,, ,,
గీ॥ గమనవైఖరి అందమై • గ్రాలుచుండ
ప్రాజ్ఞజనుల కాదర్శక • ప్రాయమగుచు
పాలసంద్రంబు కైవడి • స్వచ్ఛమగుచు
తిక్కనకవిత్వ మీభువి • తేజరిల్లె.

స్వామి ఉత్సవము. కవిరాజవిరాజితము.

నగముశరీరము • చానకొసంగుట • చాలకొకప్పుడు సంతసమున్
దగనహియించియు • దారుణభక్తుల • ధన్యులఁజేయు విధమ్మునకై
నగసుతతో మృగ•నాథునివాహము•నన్ దగఁగూర్చొనితాఁదిరుఁగన్
విగళితశంకను • వెల్గెడిశంభుని • వేడుకఁగాంచ లభించెనుగా.

యరలవశషసహ అను అక్షరములతో శరదృతు వర్ణన.

క॥ విరు లలర విరియు, విరిసియు
సరసులుశోషిల్లు, రేయి • శశిలలి వెలియన్
వరవారివాహశయ్యయు
సరసర వెలియన్ శరత్తు • శ్వశ్రీయసయై.

ఆంధ్రదేశస్థితి - లయగ్రాహి

ఇంపలరుదేశ మను•కంపమెయి రాజులని•లింపులవిధంబు తిల • కింపుచునునుండన్। సొంపుగను భాగ్యమువ•హింపఁదగి గొప్పగ గ•ణింపఁబడి సద్యశము • నింపుకొనఁజాలన్। మంపుగను నస్యులు స•హింపకయె సర్వము న•శింపునటుచేయుచును• పెంపుగన; వారిన్। గంపితులఁజేసియును • జంపియును జార్జిప్రభు •వింపితముగా శుభ ప•రంపరనుకూర్చెన్.

పరపతిసంఘములు- మంగళమహాశ్రీవృత్తము.

శ్రీఘుతులచెంతకును • జేరి ఋణమిమ్మన ద•రిద్రులనుగాంచుచును వారు।న్యాయమగు వడ్డికి ధ•నమ్మిడుచు నిత్తరి స•హాయమొనరించితిమి కానన్। జేయవలె దాస్యమని • చెప్పుచునుబాధల న•శేషమిడుచుండు రవిపోవన్। శ్రేయములుబిదలకుఁ • జేయుటకు జార్జిప్రభు•సింహామిటు సంఘములునిల్పెన్॥

రోగముకుదిరిన వానిమనస్సు.

సీ॥ ఒడలెఱుంగకయుండి • యుండువేళను బంధు
జనమెంత పరిచర్య • సలిపెనో కో-
నాజీవమునుగూర్చి • నమ్మకమ్మును లేక
ఆప్తులు లేరిటి • యడలినారొ.

సారవంతములౌచు • జనునౌషధమ్ముల
వైద్యు లెన్నెన్నని • వాడినారొ
దేవదూతలు నాదు • జీవము ల్గొనిపోవ
గడఁగియున్నానిన • కతమదేమొ

గీ॥ కాని, దైవమ్ము నన్ను సంతృప్తగుణతోడఁ
జూచియుండుట నియ్యది • చూపెనాయె
ననుచుఁ దలపోయుచుండు తఁ డాత్మలోన
నామయవిముక్తుఁ డౌచు నున్నట్టిజనుఁడు.

సావిత్రికథ (సీసములోఁజెప్పుదు ముందు గీతముచెప్పఁలేను.)

సీ॥ దెట్టకేలకుఁ గృపఁబూని • యేమికోరు
కొనెదో వరములు మూఁడిట • కోరుమనిన
జనకునకుసంతతియు, మామ • కనులచూపు
భర్తజీవమ్ములను గోరి • వడసె నామె.

సీ॥ ప్రథమమ్మునను సత్యవంతుని. నాహృద
యేశునిఁగా వరియించునంత
బ్రహ్మపుత్రుఁడువచ్చి • స్వల్పాయువగువాని
వరియింపకుమటంచుఁ • బల్కునంత
శంకింపకయె శీల • శమదమాదిసుగుణ
పరిపూర్ణుఁడనుచు వివాహమైతి
భర్తనుగోల్పోతి • బ్రదికింపుమంచు ప్రా
ర్థించుసావిత్రిని • గాంచిశమనుఁ

ఆంధ్రకవిత___యౌవనస్త్రీ

సీ॥ లలితమౌ చమత్కోత్పలగుచ్ఛములరీతిఁ
జనువృత్తముల సౌరు • కనఁగవలయు
సరళమైనగుళ్లసముదాయమునుగల్గి
పలుకుల నమృతింబు • చిలుకవలయు
నవరసాలంకృతుల్ • సవిశేషముగఁగల్గి
శయ్యలరీతి సౌర్భంగవలయు

రసికావతంసుల • కనయూనమైతోచి
ప్రౌఢభావంబు గన్పడఁగవలయు
గీ॥ గమనమందు నిదానంబుఁ • గాంచవలయు
సంధియగుచో నుపేక్షింప • జనదు; నియమ
హైన్యమంది రసాభాస • మందరాదు
తెనుఁగుకవితయు యావన • స్త్రీవిధమ్మె.

(నమస్య) కావున రామచిత్రఫలకంబునుగోరియు వ్రాయకుంటిగా

ఉ॥ భావజుఁ డుక్కుమీఱి నిజ • బాణములన్ వడివేయుచుండ బా
ధావివశుండనౌచుఁ బర • తాపము వాయునటంచునెంచి చం
ద్రావతిరూపువ్రాయఁదొడఁ • గన్ మది తాపము హెచ్చఁజొచ్చెడిన్
(గావున రామచిత్రఫల • కంబునుగోరియు వ్రాయకుంటిగా)

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ నాగేశ్వరస్వామి • భోగమ్ములనుగొంత
బ్రహ్మలయంబుంట • వలనఁగొంత
గణనీయులౌద్విజుల్ • గల్గుటచేఁగొంత
కమ్రవాఙ్నిరసించు • కతనఁగొంత
దానకర్ణుండౌ సీ • తారామునింగొంత
ప్రాజ్ఞు శు వెట్టెయ్య • వలనఁగొంత
గ్రంథాలయమ్ములు • గల్గుటచేఁగొంత
యూనియనైయుండి • యుంటఁగొంత
గీ॥ భూరియశమును గాంచు చే•బోలుపురము!
అస్మదవధాన మొనరించి • నందువలనఁ
గోవిదజనంబు మెచ్చ యా•కొంతగాని
పూర్ణయశమబ్బె నిపుడు స•మ్ముదముగనుమ!

*ఇనగల్లు

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తినామసం॥ చైత్రశుద్ధ ౮ ఆదివారము. ది 14-4-1918

ప్రార్థన.

క॥ శ్రీ వాణీ! నీయుత్సవ
మీవిధమున వైభవమున • నేమొనరింపన్
దావక దాసుల మగు మా
పై వాత్సల్యమ్ము నుజూప • వలయును తల్లీ!

మ॥ నవలల్ నాటకముల్ రచించి కవితా • నైపుణ్యమున్ గన్న కే
శవరావున్ మరి వేంకటప్పయయు యు • త్సాహమ్మునన్ నేఁడు నూ
యవధానమ్మొనరింపఁ జేయుటను ని • న్నర్థించు మా కిందు గౌ
రవమున్ గూర్పుము సత్కృపాగరిమ దు • ర్గా! దేవి! కాత్యాయనీ!

ప్రారంభము.

భారతయుద్ధము-వడగండ్లవాన.

గీ॥ పైకిఁ జల్లఁగఁ గన్పడి • బహుళకఠిన
మగుచు భీష్మనినాదమ్ము • లతిశయిల్లు
భారతాజి నా వడగండ్ల • వాననిల్వ
కృష్ణుఁడొక్కఁడె తలఁప సం • హిష్ణుఁడయ్యె.

క్రొత్తగొడుగని చినిగినగొడుగు కొనినతరువాత వానిపరితాపము.

చ॥ అరయఁగ నైతిసొమ్ము వ్యయ • మయ్యెను వస్తకు నొద్దఁ గాంచ కే
పొరఁబడినాఁడ పెద్దలిఁకఁ • బ్రువ్వగఁ డిట్టగలార లింక యే
సరణి నినచ్చుపల్కెదను • జానయు గూడనునవ్వునంచు లో
కొఱఁతవహించె తుఱింగుగొడు • గుంగొని యొక్కరుఁడింటికేగుచున్

(సమస్య) బంధురబంధురమ్ము రతి బంధురమై తనుబంధకమ్ముగన్

ఉ॥ గంధవతిన్ ధనాంగనను • గాంచి యొకానొకపోచికోలు కా
మాంధతఁజెందికుంది అకో • టా సుఖమందక దాఁచు నా ధనం
బింధనమేయటంచు మది • నెంచి ధనమ్మిడి దాని కూడుటన్
(బంధురబంధురమ్ము రతి • బంధురమై తనుబంధకమ్ముగన్)

(సమస్య) పచ్చని రాచిలుకమీఁద పచ్చికమొలచెన్.

క॥ హెచ్చైనవింతలుగల శి .
లోచ్చయమునకేగి వింత • లోజను గనఁగా

నచ్చటఁగల నోరుగుహాలోఁ
(బచ్చవిరాచిలుకమీఁదఁ • బచ్చికమొలచెన్.)

ఆంధ్రవాణీగ్రంథభాండాగారము.

సీ॥ మల్లేశ్వరస్వామి • యెల్లప్ప డిద్దానిఁ
గరుణతో వీక్షింప • గలుగుచుంటఁ
బ్రౌఢి నధ్యక్షుఁడౌ • రత్నాకరము వేంక
టప్పయ్య ప్రేమచే • నరయుచుంటఁ
గార్యదర్శియును సత్కవియుఁ గేశవరావు
సతము వృద్ధికిఁ గృషి • సల్పుచుంట
భాషాభిమానులౌ • పౌరులు మాసమా
సమ్ము చందాల నొ • సంగుచుంట
గీ॥ వార్షికోత్సవములఁ బ్రాజ్ఞ • వరులఁ బిలిచి
పూజలొనరించుచుంటచే • భూరియశము
నంది యభివృద్ధిఁ గనుచుండె • నాంధ్రవాణి
గ్రంథభాండారమీయోరు • గల్లులోన.

ఆంధ్రరాష్ట్రవిభాగము.

మత్తకోకిల॥ సన్నుతమ్ముగ నాంధ్రదేశము • సంపదన్ దులతూఁగఁగా
వన్నెవాసి వహించి విద్యలఁ • బ్రౌఢమై విలసిల్లఁగా
నన్నెమో మఱిపున్నెమో యిక • నాంధ్రరాష్ట్రవిభాగమున్
గ్రన్ననన్ నొనరించుటే తగు • కార్యమంచుఁ దలంచెదన్.

శరత్కాలవర్ణన

మ॥ అవనీనాథులు సర్వదిగ్విజయ యా • త్రార్థంబు నుత్సాహులౌ
టవలోకింపఁగనౌను; నిర్మలపయో • వ్యాప్తిన్ రథుల్ గన్పడున్
ధవళాకారతఁ జంద్రచంద్రికలు ప్రో • ద్యల్లీల భాసిల్లు; ను
త్సవమై యొప్పునుగాదె చూడ్కికి శర • త్కాలంబు మిత్రోత్తమా!

సత్య వైకుంఠ కైలాసము లననేమి? ఎచ్చటనున్నవి?

మ॥ సొరిదిన్ వాక్పతి జీవసృష్టిని నొన • ర్చున్ సత్యలోకస్థుఁడై
సిరిమన్ శౌరి తదీయపోషణము గా • వించున్ వికుంఠేశుఁడై
గరిమన్ దల్లయమున్ బొనర్చు శివుఁడున్ • గైలాసకూటస్థుఁడై
వరుసన్ భాసిలు మూఁడులోకములు దే • వస్తుత్యమై ధీమణీ!

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ అష్టావధానమ్ము • లాచరించుట యందు
ప్రథమమ్ము దీటె యీ • వరకె మాకు
శతఘంటకవనమ్ము • సల్పు నైపుణి యందు
బాల్యమ్ము దీటె యీ • వరకె మాకు
సద్గ్రంథములు వ్రాయు • సరణియందును గూడఁ
జూరవయ్యెనెంతొ యీ • వరకె మాకు
దేశాటనమ్ము ప్రతిష్ఠకై చేయఁగ
బాహాటమయ్యె యీ • వరకె మాకు
గీ॥ తర్కకౌటిలతల దీర్పఁడీ • దయ దలిర్పఁ
గ్రీడియుం గృష్ణుఁ డెలమి • వర్తించునట్లు
లధికవై త్రిని చరియించు • నట్టి మాకు
వేంకటప్ప కేశవరాయ • విహితులార!

సత్కారానంతరముఁ జెప్పినది.

సీ॥ కవికిశోరాదిగ • ఘనమైనబిరుదమ్ము
లందఁగఁ బ్రథమమి • య్యదియె మాకు
ప్రౌఢులెయనిచాటు • బంగారుపతకముల్
లందగఁ బ్రథమ మి • య్యదియె మాకు
నిరువుర మొకచోట • నెలమి నాశుకవిత్వ
మల్లుటఁ బ్రథమ మి • య్యదియె మాకు
నుత్సవమ్ముగ నిట్టు • లూరేగుటయుఁ గూడ
నాకమౌఁ బ్రథమ మి • య్యదియె మాకు
గీ॥ కౌటిలతలన్నియు దీటె మీ • పురమునందు
మీర లిరువురు మైత్రిచే • మెలఁగుచుండి
అస్మదాదులఁ బూజింపఁ • దయ్యసతము
వేంకటప్ప! కేశవరాయ • విహితులార!

గీ॥ మాదుపుణ్యవశంబున • మాపురంబు! కౌతుక... గామేశ • రఘునంవచ్చి
ఈమానంబుల ఉల్లాస • మమర జేసి | ధన్యులం జేసియుంట దం • దనము నర్తు.

ఇనగల్లు,
14-4-18.

—రత్నాకరం వెంకటప్పయ్య.

చుండూరు

(అష్టావధానము) ది 4—6—1918.

ప్రార్థన

ఉ॥ శ్రీరమణీవణీకృపను • జెందినవారికి శారదాపదాం
భోరుహముల్ భజించుచదు•వుల్ కవునేర్చునవారి కున్కియై
భూరియశోవిలాసమునఁ • బోల్చుపురీతిలకంబునైన చుం
డూరునఁ జేయుమత్సభ క•నూనజయం బిడుమమ్మ యీశ్వరీ!

మ॥ ఒకవైవాహికపున్నిమిత్తమున నీ•యూరున్ బ్రవేశింప బం
ధుకులోత్తంగులు నవధానమున కు•ద్యోగింప, కాదంచు ప
ల్కక యద్దానిని సేయఁబూని సభ ని•ల్పేన్ జాలి నేనిందు తా
వక కారుణ్యసమృద్ధిచే జయము నా•ర్జన్ మ్రొక్కెదన్ శంకరా!

పాపవినాశేశ్వరస్వామి.

సీ॥ సిరుల కావాసమై • చెన్నారు చుండూరు
పురసమీపస్థమై • పరలునట్టి
తుంగభద్రానదీ•తోయంబులను నిత్య
మభిషేకముంగాంచు • విభవమంది
గంగయుగౌరియు • ఘనభక్తియుక్తలై
సతతమ్ము సేవలు • సలుపుచుండఁ
దనుగొల్చుభక్తుల • దయతోడఁ బోషించి
వారికోర్కెలనెర•వేరఁజేసి

గీ॥ వారణాసిగంగానదీ•తీరమునను
వెలయు విశ్వేశ్వరస్వామి • విధముగాఁగ
నల్లపాపవినాశేశుఁ • డనెడునభిధ
జెలఁగుసాంబుండు మనల రక్షించుగాత.

కొడుకులులేక తుదకు నీశ్వరుకృపచే సుతుఁడుకల్గి విద్యకు ధనవ్యయమయిన పిదపఁ దత్పుత్రమరణము గలిగిన తలిదండ్రులస్థితి—

చ॥ కొడుకులు లేకలేక శివుఁ•గూర్చి తపంబొనరింప సత్కృపన్
బడుతనొసంగ సర్వధన•మున్ వ్యయపెట్టియు విద్యనేర్ప నా
తఁడుమృతిఁ జెందినంతఁ దలి•దండ్రులకయ్యను కుల్లువచ్చి కొ
ల్లడచినరీతి యింక దరి•మావచియింపఁగ నానిదుస్థితిన్.

(సమస్య) దుగ్ధపయోధిమధ్యమున దుమ్ములురేగె నదేమిచిత్రమో
ఉ॥ ముగ్ధయటంచు నెంచి పరి • పూర్ణముదమ్మున లక్ష్మిఁ గాంచి సం
స్నిగ్ధమునైన గందవొడి • చేతులఁ దాల్చి మురారి చల్ల సం
దిగ్ధము లేక నిర్జరులె • సెమ్మదిలో వెలుఁగంది రెంచఁగా
(దుగ్ధపయోధిమధ్యమున • దుమ్ములు రేగె నదేమిచిత్రమో.)

సిరాబుడ్డియు — కలము.

ఉ॥ దాతలు దానపత్రములు • తద్దయు వ్రాయ సుధోపమానమై
ఘాతకశిక్ష వ్రాయు యధి • కారుల యొద్ద హాలాహలంబునై
ఆతతరీతి వాణికృప • నందినవారి కపేక్షణీయమై
భూతిదమౌ మషీరసపు • బుడ్డియు లేఖిని సృష్టికూర్చెడిన్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినవి.

ఉ॥ బందుగులెల్లనిండిన స • భన్ బొరపాటు ఘటింపనీక నా
యందుకృపన్ వహించి విజ • యమ్ము ఘటించి యశమ్ము నించ నా
నందము జెందినాఁడను మ • నస్సున నీపదముల్ భజించినన్
మందుని గూడఁ బ్రాజ్ఞుని నొ • నర్తువు నిక్క మమమ్మ పార్వతీ!

పెండ్లిలోఁ జెప్పినవి.

సీ॥ అత్తరు సెంటుల • నమితమ్ముగను దెచ్చి
యిల్లు గుమగుమ జే • యించినారు
అడిగిన కానుక • కధికమ్ముగ నొసంగి
వియ్యాలవారి మె • ప్పించినారు
బందుగులెల్లరు • పరితోషముఁ వహింప
గౌరవమ్ములొసర్పఁ • గలిగినారు
భక్ష్యము లెన్నియో • పలురకమ్ములఁ జేసి
వచ్చుయర్థుఁ దృప్తి • పఱచినారు
గీ॥ గ్రుడ్డివారలు కుంటులు • కోరురీతిఁ
గూరనారలన్నంబును • కొఱఁత లేక
పెట్టి వారల సంతోష • పెట్టినారు
పెట్టువారింట జరుగు నీ • పెండ్లిలోన.

వల్లూరు(గుంటూరుజిల్లా)లో కాళయుక్తిసం॥ వైశాఖశుద్ధ విదియ మ॥ రా॥ శ్రీ॥ చెబోలు సుబ్బయ్యగారి గృహమున వారి కుమారుని వివాహసమయమున ఆయనయొద్దఁజెప్పినవి.

సీ॥ అతిదయాశాలి వెంకయ్యకుండు చీదెళ్ళ
వీరయ్య యిచ్చోటఁ • గూరుచుండ
ఆప్తబంధువులైన • అక్కయాదిబుధులు
పరిణయమున్ గనుగాంచి • ప్రీమదమంద
లోకధుర్యుండు విలాసాభిరతుఁడు వి
ష్ణుమురాజు తగుకార్య • సరణిఁదెల్ప
నీమీఁదిప్రేమచే • నామోదమునవచ్చి
విహితులెల్లరు కడు • వేడ్కఁగనఁగ

గీ॥ మానివాసంబునా భవన్మందిరమ్ము
పండితాళి సదస్సునఁ • బ్రబలియుండ
సుతునకువివాహముంజేయు • శోభఁగాంచి
అలరుమయ్య! చెబోలు సుబ్బయ్యగుప్త!

ఉ॥ హాటకమిచ్చినన్ మణులహారమునిచ్చిన భక్తియుంట వే
నూటపదారులిచ్చినను • నూతనచేలములిచ్చియున్న నా
కేటికియంచు నిత్యము రమేశునిఁగొల్చెడు నీగురుండునా
కోటయశాస్త్రిగారి కొడుకున్నను గాంచుమ సుబ్బయాభిధా!

శ్రీ॥ చీదెళ్ళ వీరయ్యగారిమీఁదఁ జెప్పినవి.

సీ॥ రావించినాఁడవు • రామయజ్ఞమొనర్చి
ధన్యుఁడైతగుఅప్పదాసవిబుధు
వినఁజేసినాఁడవు • వీనులవిందుగ
వేంకటప్పయగారి • వినుతగాన
మాలించినావు శతావధానినగు మ
త్కవితావిలాసినీ ధాటికొంతఁ
బెట్టించినాఁడవు • విప్రజనాళికి
మృష్టాన్నమొలమి సంతుష్టిఁగాఁగ

గీ॥ కొఱఁతనేమియులేక దిక్కులకునిండెఁ
దావకయశమ్ము పుత్రకోద్వాహమునను

అల్లశ్రీరామచంద్రుని ♦ యనుజులటుల
ననుజవర్గమ్ముకొల్వ వీరయ్యగుప్త!
గీ॥ నిస్తులమ్ముగ నొనరించు ♦ నీదుపుత్రి
పరిణయము కాంచ మాకు కన్పండువయ్యె
బంధుసంతతితోడ నీభవనమెల్ల
రమ్యమైపొల్చె నేడు వీరయ్యగుప్త!

పెండ్లికుమారునిపై చెప్పినది.

మ॥ అనయంబున్ వినయస్వభావమున నార్యశ్రేణి సేవింపుచున్
నినుసేవింపుచునున్న యర్థిజనమున్ ♦ నిత్యంబు పోషింపుచున్
ధనసంపాదన మాచరించుచును మోదంబందుచున్ నేర్పుచే
హనుమయ్యా! సతిఁ బ్రేమ నేలుకొనుమయ్యా మేల్ చిరంజీవివై.

పెండ్లికుమార్తెపై చెప్పినది.

సీ॥ అత్తమామలయాజ్ఞ ♦ నతిభక్తి నొనరించి
తలలోని నాల్కవై ♦ తనరుమమ్మ
బంధుజాలముల సపర్యలఁ జేసి పూ
సలను దారమువలె ♦ మెలఁగుమమ్మ
స్వామిపై ఘనభక్తి ♦ నోములనాసక్తి
బిడ్డలననురక్తిఁ ♦ బెంచుమమ్మ
పతికిసేవలొనర్చి ♦ ప్రమదంబు నింపుచు
సంతోషమునఁ బ్రొద్దు ♦ జరుపుమమ్మ
గీ॥ మీరలిరువురు మైత్రిచే ♦ మెలఁగుచుండి
పెద్దవారలసంతోస ♦ పెట్టుడమ్మ
ఆయురారోగ్యభాగ్యమ్ము ♦ లందుడమ్మ
సద్గుణవిశాల! లక్ష్మినరసమ్మ! బాల!

సత్కరించినప్పుడు చెప్పినది.

మ॥ తొలుతన్ మేల్ సరిగంచుచేలముల సత్యాగ్రహివై యిచ్చి యా
వల స్వర్ణాదిక రౌప్యపూజలొనరింపన్ భూసురం దెంచి కా
సుల, రూప్యమ్ముల నిచ్చియుండుటను నిచ్చో నీదుదాతృత్వమున్
బలుకన్ శక్యమె యస్మదాదులకు సుబ్బయ్యా! శుభోదయా!

చెఱుకుపల్లి

(శతావధానము) ది 31-6-1918

ప్రార్థన

కాత్యాయనికిన్ మదీయసభలన్ • జేమోద్భులందీయ నా
రుణ్యముచాల్పుచున్ జయములన్ • వాటించుచుండన్ భళీ!
త్యాయనితోడనున్న నిను నే•నర్థింప మీ రిర్వురున్
నం గరుణింపరా కోర్కె జయమున్ • శ్రీబాలకోటీశ్వరా!

ఘంటెత్రిముడిజూపి మత్సభను నె•గ్గన్ జేయుదీవంచు ని
వస్మత్సభ త్వత్సభాతుమున ను•త్సాహమ్ము గాఁజేయఁగాఁ
గొంటెన్ మరిపెట్టులో మెదా బుధ•స్తోషమ్ము వాటించువా
డెన్ నాకొసగంగవయ్య యనుకం•పన్ బాలకోటీశ్వరా!

గౌయష్ట శతావధానములు గా•వింపంగ మున్నెంతయున్
తపాద్రిమముసుండియున్ విహితుఁడౌ • శ్రీరామునింగూడ నే
దోడ్కొని పోవుచుంటి నతఁడే• తేరంగ లేదిప్పుడా
తన్ మాన్పి జయమ్ము కూర్పవలె నా•కున్ బాలకోటీశ్వరా!

జ్ఞానుద్వైన ..దంశ•పాణిగారు
ఎత్త నష్టావధానమ్ము • సలుపుమనియు
మతిఁ గని వాంఛించె • శతవధాన
మలగని యుదౌ బాల కో•టీశ్వరుండ!

ప్రారంభము

పుటములురుషుల్లనెన్ మఘవపుత్రిన వాదశనామసంస్తుతిన్
పరక్తమునపంగమము • భారతవీరుఁడు ఫల్గుణుండు తా
మనమ్ము ...చ్చి ...పు• ...ండనను నాశమొనర్చుచుండ ను•.
నమానమూని పాండవ వి•...నము సంస్తుతిఁ జేయ వైరిహృ
టములు రుషుల్లనెన్ మఘవ•పుత్రునివా దశనామ సంస్తుతిన్)

బాలకోటీశ్వరస్వామి.

తం ...స్ఫూర్తి నీదుభక్తులు నినున్ • నిష్పన్న మాభక్తి నే
కీర్తొల్పుటఁ జేసి నిత్యమును యు•ష్మద్దర్శనంబీయఁగా

వరకారుణ్యత నిష్ఠురంబున వసింపన్ జాలియున్నట్టి నిన్
స్మరియింతున్ దురితాపహమ్మన కుమేశా! బాలకోటీశ్వరా!

(సమస్య) దుర్వాసునికన్న లేఁడు ధూర్తుఁడు భువిలో

క॥ ఉర్వీశుఁ డంబరీషుఁడు। సర్వేశుని హరినిఁ గొల్వ సహనరహితుఁడై
దుర్వాక్కుల నిందించిన। (దుర్వాసునికన్న లేఁడు ధూర్తుఁడు భువిలో)

బాలికాపాఠశాలలు.

చ॥ వనితలు విద్యనేర్చి ఋజువర్తనులై మగవారిరీతి ధీ
ఖనులయి కీర్తిఁ గాంచమి వగన్ మనపాలకు లిప్డు బాలికా
మణులకుఁ బల్లెపల్లెను క్రమంబున నిల్పెడి పాఠశాలలన్
గనుగొన వారొనర్చు యుపకారము సంస్తుతిసేయఁ జెల్లదే!

(సమస్య) కన్నఘనుఁడో భార్యగాదతనికి

ఆ॥ వె॥ చేదిభూమిపాలు చేఁబట్టు రుక్మిణి
యనుచు దలఁపకుము త్వదాత్మలోన
శౌర్యరూపసుగుణ సంపదలను శౌరి
(కన్నఘనుఁడో భార్య కాదతనికి)

ప్రస్తుతయుద్ధము.

ఉ॥ వందలు వేలు లక్షలు ప్రవాహముగా జనమొల్లఁ జచ్చుటన్
గొంపలమండె పాలకుల గుండెలు; తూటములచేత భీగల
సందము దక్క పూట కశనమ్ము సులేకయె పోరాడుచుండె సై
మందును ఘోరయుద్ధమిది యంతము గాంచుట లెన్నఁడో కదా!

నందిమెడలోనిగంట

॥ కటకంతుని వాహనమై। అరయం బ్రవ ఖగణమునకు నధ్యక్షుండై
వట లేదు నందికిఁ గళమున। నురళిం జెడిగంట మ్రోయు నోంకారమ్మున్

సీ॥ పదపఙ్క్తి లాలిత్య పద్ధతిఁ జూడంగ। దండిని వేఱుగాఁ దలఁప నేల
అనవద్య హృద్య పదార్థ గౌరవమెంచ। భారవి యుని వేఱె పల్కనేల
అసమాన లసదుపమాశయం బడిగియున్న। కాళిదాసుఁ డటంచు గణన మేల
మహనీయ వాగ్ఝరీ మాధుర్యమడిగొన్నల। బాణుని వేఱుగాఁ బలుక నేల

(సమస్య) చెలువుగ రామలక్ష్మణులు సీతకు తమ్ములు శంభుఁడన్నయున్.

చ॥ అలరుచు గాధినందనుని ♦ యజ్ఞముగాచిన వారలెవ్వ? రే
లలనకు భర్తరాముఁడు? తత్ ♦ లంప శశాంకుని వైరులెవ్వ? పా
పల ధరియించు నెవ్వఁ? డల ♦ ఫల్గునుఁ డేమగు మాద్రిపట్టికిన్
(చెలువుగ రామలక్ష్మణులు ♦ సీతకు తమ్ములు శంభుఁడన్నయున్)

పంచముఖాంజనేయ స్తవము.

మ॥ తనునుం జిత్తముఁ లో స్మరించునెడ విద్యాబుద్ధులం గూర్చి నె
మ్మనమందుం గల చింతలెల్లఁ ద్రుటిలో ♦ మాయమ్ముగావించి ద
ర్శనభాగ్యమ్ము నొసంగి యంత్యమున మోక్షంబిచ్చి రక్షించు దే
వుని శ్రీ పంచముఖాంజనేయుని సతంబున్ ధ్యానముం జేయుఁడీ.

స్టాండు - ఉత్సాహవృత్తము.

ఎంత తమము గల్గియున్న ♦ నిందుకేని కష్టమున్
స్వాంతమందు గల్గనీక ♦ సౌఖ్యదాయకం బగున్
గాంతితోడ వెల్గునట్టి ♦ గ్లాసుగల్గు స్టాండు నీ
వెంత వెలయు నైనఁ గొనుమి ♦ యేడ్తెరన్ హితోత్తమా!

(సమస్య) కాపురమేది నీది కపిగా సరిజూపుడి కాపురమ్ము కో.

ఉ॥ లోపములున్న వారు తమ ♦ లోపములన్ గ్రహియింపలేక యా
టోపము జూపి యెంతయును ♦ టొంపు వహించెదు వారిరీతి మా
జూపుడి వైహన్యమైనదను ♦ చున్ వచియించెదె! యోజసేయఁగా
(కాపురమేది? నీది; కపిఁగా! సరి జూపుడి కాపురంబు కో)

గీ॥ యని సభాస్థాత్ప్య జనులంద ♦ అధికముదము । నొంది నుతియింప ననధాన ♦ మొప్పఁజేసి
తిక్కుపురిలోనఁ గోటీశు ♦ నెదుటనీవు । విమలచుదనాశ! ప్రాతాప ♦ వేంకటేశ!

ఉ॥ మీ పరదంపు సాహితియు ♦ మీ పద వైఖరి మీ కవిత్వమున్
మీ సుకుమారకల్పనయు ♦ మీదగు ధారణ నిల్పుకోఁటయున్
మీ సవిలాసభాషణము ♦ మే మిటు చూడఁగ వేంకటేశుఁడో
యీ సుకవీశమాళి యగు ♦ నందపు తిర్పతియో యనందగున్.

ఉ॥ ఇట్టి శతావధానమున ♦ కీవు హనీయుఁడు కర్తయౌట నా
కెట్టి మనఃప్రమోదముల ♦ నేర్పడఁ జేసెనొ మీ రెఱుంగరే
గట్టిగ నేను జెప్ప మరి ♦ గాఢహృదంతర ప్రేమయుందు రే
పట్టున నైనఁగాని కవి ♦ పార్థివుభాషణముల్ ప్రమాణముల్.

ఇట్లు సుధీజన విధేయుఁడు
ఆకొండి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి, అగ్రాసనాధిపతి, గుండ్లపల్లి.

(సమస్య) ఉన్న వాసన వాయునే యుల్లిగడ్డ

గీ॥ గుణవిహీను నిరక్షరకుక్షు సుకవి
దూరు సభలోన నుంచుచో నూరకోను నె
వ్వల్లదుండుగాక; సెంటులోపల నుంచ
(నున్న వాసన వాయునే యుల్లిగడ్డ)

రిజిస్ట్రరువారి ఆఫీసు.

సీ॥ భోగముల్ వారికై మోహమ్మునుం జెంది
కొంపగోడిని నమ్మి కొనెడివారు
వృద్ధులై తామింక పెండ్లిండ్లకై కల్లు
మాంసమ్ములమ్మ దుర్మార్గచరులు
సారాయికై వుకై శత సహస్రంబులు
ఋణములు గావించు హీనమతులు
ఆదాయమును మించి అధిక వ్యయమ్ముల
నాచరింపంగ నెంచు నీచమతులు

గీ॥ కానుపించెదరే కాని కీర్తిమనకు
కష్టలోనంగవచ్చు గౌరవపు జనులు
కానుపింపరు సుమ్మి యీ కాలమునను
వెదకిచూడ రిజిస్ట్రారాఫీసులోన.

చలిజ్వరము - ఉత్సాహవృత్తము

ఒక్కదినమునందుమాని యొక్కదినము వచ్చుచున్
మిక్కుటముగ వాంతులెపుడు మేకమీఁదియాటయున్
నుగ్గుజేసి మనుజులను కురూపులుగ నొనర్చెడిన్
అక్కటకట చలినిఁగూడి నట్టి జ్వరముగల్గినన్.

తిలకము

శా॥ జుట్టుందున్నితి బట్టకట్టితిని బల్ పోకన్ వహింపంగ నిం
కెట్లో భూషలుకొన్ని దాల్చితిని కానీ లోటుగాఁదోచె ని

ఉ॥ శ్రీలసద్ప్రమేయ ససీరుహారిత సుధాంశునిర్వ రా
కాలతికేందుభాతి సుకాండజయావహమై మనోజ్ఞమై
బాలురు పండితుల్ కవులపారముదమ్మునఁదేలియాడఁగా
గ్రాలు భవత్కవిత్వము జగన్నుతమౌ మను వేంకటేశ్వరా!
ఇట్లు భువనగిరి కోదండపాణి, సబురిజస్ట్రారు, చెఱుకుపల్లి,

ప్పట్టుంగాపుర వర్ణముం దెలిపి శోభన్ హార్చనం చెంచి త్రాఁ
బెట్టెన్ మేల్ తిలకంబు మోమునన్; ఇటుల్ వీక్షింపఁగా నేగుచున్.

చెఱకుపల్లిసంత

సీ|| కుళ్లుకాయలుదెచ్చి గుట్టలుగను బెచి
అట్లపక్రియమ్మున కమ్మువారు
మృతపితృలను తాము మెండుగఁదెచ్చి సా
యంతనంబగుదాక నమ్మువారు
కాయధాన్యము తెచ్చి క్షామమ్ముగానుంట
అధిక క్రియమ్మున కమ్మువారు
పలురకమ్ముల మిఠాయిలను గావించుచు
బాలుర సంతోష పఱచువారు

గీ|| పూసలును కుంకుమముపూనమ్మ దాసరులును
సర్వముం గొనవచ్చిన జనమువలన
ఇసుము జల్లిన రాలఁగ నెడము లేక
పంచములకు వింత చెఱకుపల్లిసంత.

గోపాలస్వామి - మత్తకోకిల

కేళికీలుఁడ వౌచు నందుని గేహమందున బాల్యమం
దాలఁగాచెడి వేళ వేణువు నంచితమ్ముగ నూదుచున్
హాళిఁగొల్పితి వెల్లవారికి నట్టి నిన్మదిఁగొల్తు గో
పాలదేవ! మదీయపాప నివారణం బొనరింపుమా!

నవరత్నములు

శా|| నానావేదనికాయభూషితము శుంభద్జ్ఞానవిద్యాప్రభా
ధీనోల్లాస సుధీజన ప్రకర నిర్ద్వేశస్ఫురద్వాక్య వి
జ్ఞానానందసుమాధురీ రసము సజ్ఞానాంధకారార్యమం
బౌ నీసత్సభ కేగుదెంచిన మహార్యశ్రేణి నర్చించెదన్.

మ|| పరసత్వంబుమహోపశాంతియు ముదంచద్వాగ్విలాసంబునన్
గరము ప్పంగవిపుంగ వుండనఁగ ప్రఖ్యాతిన్ మహింగాంచు నీ
పురుషశ్రేష్ఠు ప్రతాపవంశజా ముఖాంభోజాతముం గంటిరే
యరవిందాసనురాణి కాపురము నేర్యన్ భక్తవాత్సల్యయై.

(సమస్య) రాముండంతట రుక్మిణీసతి కరగ్రాహమ్ము చేసె న్వడిన్

శా॥ శ్యామాబ్దప్రతిమానదేహుఁడు సమ♦స్తాధీశుఁడౌ కృష్ణుఁ డు
ద్దామప్రౌఢిని దుష్టభూపులవడిన్ ♦ దార్కొని గావించి 'తా
నే ముమ్మాటికి మత్ప్రియుం'డనుచు లో♦నెంచంగ్రపన్ గోపికా
(రాముఁ డంతట రుక్మిణీసతి కర♦గ్రాహమ్ము చేసెన్ వడిన్)

ఉ॥ దేవతలెల్ల రక్కసుల ♦ తీండ్రపు బాధలకాగలేక గౌ
రీవరుతోడ మొఱ్ఱయిడఁ ♦ బేర్మిడిఁదాల్చి ప్రసన్నుఁడయ్యు దే
వావనదక్షుఁడౌచు మహి♦మాన్వితుఁడైన కుమారుఁగాంచ దై
త్యావళి రూపుమాపి సుర♦లందఱఁ బ్రోచె నతండు శూరుఁడై.

చంద్రుఁడు—యమధర్మరాజు. ఉపమానము.

సీ॥ జారవృత్తిఁజరించు ♦ జనుల దినాంతమ్ము
నందు వేసటఁబెట్టు ♦ చందురుండు
జారవృత్తిఁజరించు ♦ జనుల ప్రాణాంతమ్ము
నందు వేసటఁబెట్టు ♦ నంతకుండు
స్వైరులైచోరులా ♦ జనులను భటదృష్టి
పథమునఁబడఁజేయుఁ ♦ బద్మవైరి
స్వైరులైచోరులా ♦ జనులను భటదృష్టి
పథమునఁబడఁజేయుఁ ♦ బాశధారి

గీ॥ రాజొకండౌటచే యమ♦ధర్మరాజొ
కండుగానుంటచే బల్మి♦ఖలులబాధ
వఱచి సత్పథచారులౌ ♦ వారిఁగాంచి
అలరుచుండు శీతాంశుండు ♦ యముఁడు సమత.

చ॥ వెలుకుపురమ్ము నందధివ♦సించు ధరామరకోటిచే శుభో
త్కరముగఁ గల్పితంబగుచుఁ ♦ గాంచు సభాస్థలిలోన వేంకటే
శ్వరకవిరాజశేఖరుఁడు ♦ భాసిలఁజేసె శతావధానమున్
నిరుపమవాక్చమత్కృతులు ♦ నిల్పి సుధారసధారలేర్పడన్.

శా॥ కష్టల్ బూని సమస్యలిచ్చినను వీ♦కన్ దృష్టిసారించి యా
దాక్షిణ్యంబునకించుకేని వగఁజెం♦దంబోక పూరించుచున్
సాక్షాత్కారమొనర్చు వాణి మది న♦శ్రాంతంబు ధ్యానించుచున్
దీక్షంబూనిన వేంకటేశ్వరుని కెం♦దే సాటివారుందురే?

పోలేరమ్మ

సీ॥ ఆటలమ్మయు మాకు నలముట లేకుండ। కారుణ్యమున మమ్ము కావుమమ్మ
తడపరయనురోగ♦దశ వహింపఁగనీక ,, ,,
వంచలనెడివ్యాధి ♦ వశముగాకుండంగ ,, ,,
కలరా యనెడి భయం♦కరజాడ్యమును లేక ,, ,,
గీ॥ భూరికృపతోడ నీవు మ♦మ్ములను సతము
కాంచితివి కాంచుచున్నావు ♦ కాంచఁగలవ
టంచు కేల్మోడ్చుచుండెద ♦ నధికభక్తి
లిప్పలిడు కల్పవల్లి! పో♦లేరుతల్లి!

(సమస్య) శశవల్లీల వెలింగె తారకలు భాస్వద్బింబమధ్యంబునన్.
శా॥ విశ్వంబెల్ల సృజించు ధాత యొకత♦స్విన్ రూపలావణ్యశో
భావిశ్రీయసమైన లీల సృజియిం♦పన్ వక్త్రబింబంబునం
దైశ్వర్య ప్రదమౌచు తారకలు శో♦భాయత్తమై యుండుటన్
(శశవల్లీల వెలింగె తారకలు భా♦స్వద్బింబ మధ్యంబునన్)

(సమస్య) ఆకాశము కఱచె నక్క అమరులు మెచ్చన్.
కం॥ ఆకాద్రవేయు లడుగఁగ । పీఁక సుధాపాత్రి కుశల♦వేయి మెఘగమున్
పాకారి దానిఁగొనఁ ఫణు।(లా)కాశముఁ గఱచె నక్క! ♦అమరులు మెచ్చన్)

జడతలక్షణము

గీ॥ కార్యనిర్వాహకాసక్తి ♦ కలుగకుంట
బుద్ధియందు వికాసమ్ము ♦ పొదలకుంట
నిద్ర, యలసట, మాంద్యమ్ము ♦ నిరతముంట
జడతలక్షణమై యొప్పు ♦ సత్కవీంద్ర!

సీ॥ మోమోట మనుమాట ♦ మామాట గాదంచు। నిచ్చవచ్చు సమస్య ♦ లిచ్చువారు
ఏబాటఁబోయిన ♦ నీబాపఁ దదలునో। ఆబాట పేయుద ♦ మనెడివారు
ఏచోటఁ గృతిలోనఁ ♦ బోఁచకయుండునో। ఆచోటు సేయుద ♦ మనెడివారు
ఏవంక నవధాని♦ప్రావీణ్య మడఁగునో। ఆవంకఁ బోయెద ♦ మనెడివారు
గీ॥ వివిధవిధముల నవధాని ♦ వేలువేలఁ। బృచ్ఛకులఁగూడి రీ సభ♦నిచ్చవచ్చు
నట్టులడిగిన ప్రశ్నల ♦ కన్నిటికిని। నుత్తరంబుల నందిచ్చె ♦ యుక్తిమీర.

(సమస్య) ఏతపుఁగొమ్మమీఁద నొక యేనుగు సింగము వేటలాడఁగన్.

ఉ॥ ఆతతరీతి వైరమున ♦ నయ్యవి యొక్కెడఁ జేరియున్నచో
నేతరినైన తాము కల♦హించును గాక వనమ్మునందు; నీ
చేతము సంభ్రమించెనొ యి♦సీ కలఁగంటివొ లేక కంటివో
(ఏతపుఁగొమ్మమీఁద నొక ♦ యేనుఁగుసింగము వేటలాడఁగన్.)

ఉ॥ ఇన్నిటి కొక్కమాట వచి♦యించెద నీవిఁదోలంగ నెంచువాఁ
డెన్నికలోనఁ దన్ను మన♦యింపఁగవచ్చి విలాసవైఖరిన్
బన్నగడల్ దురంతగుణ♦భావములుం గవనిచ్చి యంతటన్
గ్రన్నన లేచి కేల్మొగిచి ♦ కాదని తిన్నని సున్నఁజుట్టెనున్.

సీ॥ గోపాలరత్నంబు ♦ ప్రాపుజెన్నలరార । నీపాలకరుణను ♦ నెఱపుగాక
అనవంద్య నీదు జి♦హ్వాగ్రంబునందున్న । నలువరాణియు సదా ♦ నిలుచుగాక
వివిధదేశములందు ♦ నవధానములు సల్పి । నీకీర్తి దిశలెల్ల ♦ నెగడుగాక
కమనీయ సౌందర్య ♦ గాత్రంబు వహియించి । రేబవళ్ళును తేజ♦రిల్లుగాక

గీ॥ సిరియు శోభనమెప్పుడు ♦ జెందుగాక । చిరతరాయుష్యవంతమై ♦ చెలఁగుగాక
పుత్రపౌత్రకళత్ర సం♦మిత్రవితతి । అంతకంతకు నభివృద్ధి ♦ నందుగాక.

ఉ॥ ముందొక పండితుండిచట ♦ మోదమునన్ సభ వేగఁగూర్చియున్
బంధుగులున్ సుహృజ్జనులు ♦ బల్మరు విస్మయమందుచుండఁగా
కొందఱిముందు డెందమునఁ ♦ గూర్చుడుపట్టు విశేషకాలమున్
సంధియమున్ గనంబడఁగఁ ♦ జాచెనుబో వివిధావధానమున్.

ఉ॥ ఆ యవధానవైఖరుల ♦ నారసి యీయవధానముం దులం
దోరియుచు తూచఁబోవఁ గనఁ♦దోఁచెడు బెండులు కొండలం బలెన్
న్యాయము కొద్దిగొప్పలను ♦ నవ్యపరీక్ష నొనర్చి పంచఁబో
వ్రేయుని నిమ్మహామహు క♦వీశ్వరు జిహ్వపయిన్ వసింపఁగన్.

ఇట్లు సుధీజనవిధేయుఁడు,
చెలుకుపల్లి వేంకటకృష్ణయ్య,
అసిస్టెంటు కరణం.

చెలుకుపల్లి,
31—6—1918.

ది 28—10—1918. నర్సాపురములో శ్రీ కొప్పర్తి యజ్ఞన్న గారికి రావుసాహెబు బిరుదు నిచ్చుసమయమున శ్రీ క్యాంపుబెల్ కలెక్టరువారి సభలో చెప్పినవి.

ఉ॥ ధీపటిమమ్ము కూర్చియును ◆ దేశములెల్లఁ జరింపఁజేసి మా
ప్రాపయి తోడునీడయయి ◆ బాయకమమ్ములఁ బ్రోచుచుండి యే
దోపగిదిన్ యశమ్మునకుఁ ◆ దోవనుజూపుచు నేటికెట్లు న
ర్సాపురిఁ జేర్చియుండిన వి◆శారద శారదఁగొల్తు మాత్మలన్.

ఉ॥ సందియ మేమిలేక విల◆సద్గతి విష్ణునియంశచేత మా
బందరుమండలమ్మునను ◆ భవ్యకలక్టరువై చెలంగు నీ
ముందర నేడు మాకవన◆మున్ వినుపింప నగణ్యమైన యా
నందముకాదె క్యాంపుబెలు◆నామ ప్రసిద్ధ మహాశయాగ్రణీ!

చ॥ తమరు ననుజ్ఞనీయఁగ ము◆దమ్మునఁ గోరెదమిప్డు తొల్లి యాం
గ్లమునను షేక్స్పియర్ మొదలు◆గాగల సత్కవులున్న రీతి యాం
ధ్రమునను సత్కవిత్వము క◆రమ్ము ముదమ్మునఁ జెప్పనేర్చి మీ
సముఖత నిల్వఁగంటిమి ప్ర◆శస్తతనమ్ముగ కల్కెటర్ ప్రభూ!

ఉ॥ నూతనులంచు నెంచుచు మ◆నోజ్ఞకవిత్వము కాదటంచు మీ
చేతములన్ దలంపకుడు ◆ చేడియతో తొలినాఁటి వాక్యముల్
ప్రీతివహింపఁ జేయకయె ◆ వెక్కసమౌనొకొ అట్లె మత్కవి
త్వాతిశయమ్ము నూత్నమయి ◆ నందున లోపము లేదొకింతయున్.

శా॥ సత్యాసత్య విచక్షణక్షమత వి◆శ్వాసమ్ము లేకుండుటన్
వ్యత్యాసమ్ముగ యోజనల్ సలుపు నె◆వ్వారైన మాయీసభన్
నిత్యానందము లేదుపొమ్మనిన మ◆న్నింపంగ మాకెట్టులో
ప్రత్యక్షమ్మునఁ జూడఁగావలయు మ◆త్ప్రావీణ్యగాంభీర్యముల్.

ఉ॥ కీర్తిగడింప వచ్చును నొ◆కించుక, కాని ధనాఢ్యులైన భూ
భర్తలకైనఁ బొందఁగ ల◆నమ్మును శక్యముగాని బిర్దునై
వర్తిల 'రావుసాహె'బని ◆ పాలకులిత్తురి నిచ్చిరాయొ కొ
ప్పర్తికులాబ్ధిచంద్రుఁడయి ◆ భాసిలు యజ్ఞనమంత్రిగారికిన్.

అశుకవిత్వమునందు ప్రఖ్యాతివహించిన రామేశ్వరకవులు సభికులెల్లరు విస్మయానంద పరవశులగునట్లు ఒకరితరువాత నొకరు చెక్కుమీఱిన పద్యరత్నముల సభికుల శ్రవణభూషల నొనర్చిరి.—4 వ తేదీ నవంబరు సోమవారం 1918 ఆంధ్రపత్రిక.

*మొగలితుర్రి

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తి ఆశ్వయుజబహుళ ద్వాదశి గురువారం 31-10-1918.

ప్రార్థన

ఉ॥ పౌనని యెల్లవారు కొనియాడఁగఁ బల్లెలఁ బట్టణంబులన్
బూనవధాన సత్సభలఁ బ్రోచితివైనను నేఁడు రాజసం
స్థానమునం బొనర్చుటకు సాహసమూనిన యట్టివారమ
మ్మా! నిపుణత్వమ్ము మాకొసఁగుమా మముఁబ్రోవుము! వాగ్వధూమణీ!

ఉ॥ నాటికి నాటికిన్ విబుధనాయకులన్ దనియించునట్టి వా
క్పాటవమిచ్చి నేఁడు మహికాంతుని సత్సభలోన నిల్పినన్
ఓటమిఁ గల్గనీయక జయోన్నతి మాకు ఘటింపుమంచు ము
మ్మాటికి నింకనిన్నుఁ బ్రితిఁ గొలుట మానము బ్రోవు మంబికా!

ప్రారంభము.

విఘ్నేశ్వరుఁడు

గీ॥ విఘ్నములడంచి రక్షించు వేల్పవనుచు। స్వర్ణదీపార్వతుల ముద్దుపట్టివనుచు। భక్తజనులకు నిష్టకల్పకమ వనుచు। వినుతిఁ గావింతుఁ బ్రోవుమో విఘ్నరాజ!॥

జార్జి-మేరీ.

సీ॥ అర్కబింబం బెప్డు దస్తమింపఁగరాని
క్ష్మాపాలన మొనర్చు చక్రవర్తి
ఆంగ్లేయులట్టుల హైందవులనుగూడ
సమభావమునఁ జూచు చక్రవర్తి
మనదేశమునకు సమ్మతివచ్చి ఢిల్లిని
సామ్రాజ్యపతియైన చక్రవర్తి
గణనకమేయమౌ కరణిని మనకెప్డు
సౌఖ్యమ్ము లొడఁగూర్చు చక్రవర్తి

గీ॥ కవిత తెలుఁగున రామేశకవులయెదుట। ఎంతసమ్మునఁ జెప్ప నాస్వాంతమందు
దలఁచివాడను గాన నిద్దానిలోన। తప్పులున్నాని యొప్పుల దలఁపుఁడయ్య.

చ॥ తిరుపతి వేంకటేశ్వర సుధీవరులాది నొనర్చినార ల
బ్బురముగ నేఁడు మీరిటు ప్రబోధమొనర్పఁ దదేకరీతిగా

సీ॥ కమలయును వాణి రూపమే•కమ్ము గాఁగ। మేరి రాణిగ భువిని జ•న్మిం
చె ననఁగ । చెలఁగు మేరినిఁగూడి సు•శ్రీ వహించి । సౌఖ్య మొందుత!
శ్రీజార్జి • చక్రవర్తి॥

గోపాలస్వామి

చ॥ సకలము త్వన్మహత్వమున • సంభవమౌటయు వృద్ధిఁబొందుటల్
వికలతఁగల్గు భక్తులొగి • వేఁడినయంతనె ప్రోచుచుండుటల్
సుకముల కాటపట్టగుచు • శోభిల నీపురిఁ జేయునిన్ను ను
త్సుకతను గొల్తు మో మొగలి•తుర్తి పురం ధప! గోపబాలకా!

(సమస్య) తల్లికి మగఁడౌటకన్న ధన్యతఁగలదే.

కం॥ ఉల్లము రంజిల నేయుచు। వల్లభునకుసాయపడుచు•వర్తిలుచునగన్
వెల్లుగ సుఖమిడు సుగుణను (తల్లికి మగఁడౌటకన్న • ధన్యతఁగలదే)

ఆంజనేయుఁడు- మత్తకోకిల

వారిధి న్నిజ శక్తిచే నొక • పల్వలంబుగ దాటి త
త్తీరముంగని లంకలోఁగల • దేవి జానకిఁ గాంచియున్
శ్రీరఘూత్తము శంకదీర్చి య•నేకరీతుల సాయ మే
పార రామునికిం బొనర్చిన • యాంజనేయు నుతించెదన్.

(సమస్య) అడుసు త్రొక్కఁగనేల కాల్గడుగనేల?

సీ॥ అర్థనష్టటికా సుఖమ్మున • కాసఁజెంది। కులటలంగూడి వ్యాధుల •
నలయనేల? వైద్యులనుజేరి పలుపాట్లు•పడఁగనేల? (అడుసు ద్రొక్కఁ
గనేల కా•ల్గడుగనేల?)

మొగలితుర్తి పురవర్ణన

శా॥ శ్రీరాజన్యుల వాసభూమియయి వా•సింగాంచి యీనాటికిన్
శూరుల్ పూర్వుల సచ్చరిత్రముల ని•చ్చోఁ జాటు చిహ్నంబు లెం
తే రాజిల్లెడు కేతకీపురి సదా • దృక్పర్వమై యొప్పదే
శ్రీ రాజా నరసింహ భూపతులు వా•సిన్ వాసముం జేయుటన్.

చింపిత రీవ ధాన్యములు • సంతసమౌటను వారు మీరసన్
అగయుగ మూక ధాన్యులని • యార్త్ముఁ దలంచితిమయ్య యుత్తరీక.

అవధానము జరుగు స్కూలు.

సీ॥ ప్రాకారములతోడ ♦ పరిఢవిల్లెడిపూల
తీవెల యందంబు ♦ తెలుపఁదరమె
తళతళమనెడు కాంతులనీను భిత్తికా
పంక్తుల చెల్వంబు ♦ పల్కఁదరమె
ద్వారగవాక్షముల్ ♦ తఱచౌట వాయుప్ర
చార సౌఖ్యంబును ♦ చాటఁగలమె
బల్లలు కుర్చీలు ♦ పటములు బహుళమై
కూర్చు మోదమ్ము పల్కుటకు వశమె

గీ॥ మా యవధానంబు వీక్షింప ♦ మక్కువమెయి। బంధువులతోడ పండిత♦వరులతోడ। అప్పల నృసింహభూపతి ♦ యరుగుదెంచ। నేఁటి స్కూలు వైభవము వర్ణించనగునె?

రాజాగారి గృహము

సీ॥ ప్రాకార వేష్టిత ♦ ప్రాభవంబై యందు
గున్న మామిళ్ళచే ♦ చెన్నుదనరి
గమగమ యనుతావి ♦ కడలెల్ల పఱవంగ
పువ్వుల తోటల ♦ పొల్పుఁజెంది
పలుకు పల్కులనెల్ల ♦ వడిపల్కనేర్చిన
శుకసంతతులతోడ ♦ శోభఁదాల్చి
కనుసన్నలనె పనుల్ ♦ గావించు దాసీజ
నంబు కిక్కిరియంగ ♦ డంబుమీరి

గీ॥ భళి! పితామహ వైకుంఠ ♦ భర్గసభల। ననుకరించుచు బహుళచోద్యమ్ములగుచు। లలితమగుచు 'శ్రీకృష్ణ విలాస'మన దనరెను శ్రీనారసింహరాణ్మందిరమ్ము.

సీ॥ పూని దేనియల్ మధుపముల్ దమిఁ గ్రోలుచుఁ ద్రాగునట్లుగా
మేఁగు ముద్దుమాటలను ♦ మీరలొనర్చెడి యీ యవధానముల్
జాల ముదమ్మునం జదివి ♦ సంతసమొందరె యీ పురంబునన్
బాలుర బాలికామణులు ♦ పండితవర్యులు రాజపుత్రులున్.

గీ. ఖ్యాతిఁగాంచిన రామేశకవులు నేఁడు । పూజితంబైన యవధానమును బొనర్చెఁ
గాన సంతోషపెట్టఁగఁ ♦ గలమె వారి । నైన శక్తిని నూలుఁబో ♦ గనుట వినరె?

మలపాక శేషగిరి(శ్రీ), ఆస్థాన సిద్ధాంతి, పెంగలిత్రి.

ఈపురబాలికాపాఠశాల

సీ॥ బోధనాశక్తిని ♦ ముక్కాకలను దీటి
తగిన ప్రధానబో♦ధకుఁడు దనర
సత్కళాయుతులౌచు♦సన్నుతిఁ గనఁజాలి
దక్షులై యితర బో♦ధకులు మెఱయఁ
బుటభేదనములోని ♦ భూరి ధనాఢ్యులు
దీనివృద్ధికిఁ గాంక్షఁ ♦ బూనుచుండ
ప్రతిమాస మరుదెంచి ♦ పాఠకోద్యోగియు
లరసి పెంపొందింప ♦ నలరుచుండ

గీ॥ అపరవాణీస్వరూపలై ♦ యలరునట్టి। బాలికలువచ్చి విద్యల♦ప్రతిదినంబు। బడయు యీ పురిబాలికా♦పాఠశాల। నోము మీ కృపఁజూపి వా♦ణీ! మదంబ!

శ్రీ కాకర్లపూడి అప్పలనరసింహరాజుగారు తమ మందిరమున నన్ను సత్కరించు తరిని శ్రీ రాజాగారికోరికపై నొకచిత్తరువును గూర్చి చెప్పినది.

మ॥ ఒక హస్తంబది సంతసించితిమి నో♦హోయంచు వాకొంట, వే
రొకహస్తంబది యీవిచూపుటకునై ♦ యున్నాగమే యంటనై
ప్రకటంబయ్యె భవన్మనోగతము చి♦త్రింబైన జంత్రమ్ముచే
సకలామోదముగాఁగ నిత్తరిని రా♦జా నారసింహప్రభూ!

మ॥ అరయం దిర్పతివేంకటేశ్వర వధా♦నాప్తిన్ స్మృతిం గల్గఁగా
యిరువై నాలుగువత్సరమ్ములకు నేఁ♦డేతెంచి రామేశ్వరుల్
గరిమం జేసిన యీ వధానమిఁక వి♦ఖ్యాతమ్ము గానోపదే
పరసాగ్రేసరులార! సత్కవుల చ♦ర్చన్ శ్రీ మొగల్తుర్తినిన్.

శా॥ రాజా అప్పలనాగసింహ బహదూర్ ♦ రంజిల్లగా వచ్చుట
వ్యాజప్రేమ పురినివాసులు వధా♦నాత్కంఠ్యతం జేరుటన్
తేజస్స్ఫూర్తులెసంగ నీ మొగలితు♦ర్తిన్ సత్కవిశానులా
మీ జంటన్ హరిబ్రోచు సోదరత రా♦మేశాఖ్యతన్ వర్ధిలన్.

గీ॥ ఎలమి శాఖాభిమానమో♦కించుకేఁ । పాటిసేయక స్నేహభా♦వంబు చేత
సోదరులవంగనుండుట ♦ చూడఁజూడ । వైదిక నియోగివైరముల్ ♦ బాసిపోయె.

గీ॥ ఎఱిఁగిఁ యెఱుంగకో నిచ్చితి । మరయం బ్రశ్నంబు లిటుల ♦ నవధానమునన్
పరిక్షగొనకుండు డంచున । మఱిమఱి ప్రార్థించుచుంటి ♦ మాన్యుల మిమ్మున్.

నారపరాజు సీతారామయ్య, కరణం, మొగలితుర్తి.

* పెంటపాడు

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తి సం॥ పుష్య శుద్ధ ఏకాదశి ఆదివారం (12-1-1919)

ప్రార్థన.

శా॥ శ్రీమంతుల్ సుకవుల్ బుధుల్ గలిగివాసిం జెందఁగాఁ జాలి యు
ద్ద్రామంబైతగు పెంటపాటిని సభం • గావింపఁగా నిత్తరిన్
ఆమోదమ్మునఁ జేరియుంట మహనీయం బైన యుష్మత్కృపన్
మామీదం గనఁజేసి మాకు జయమిమ్మా తల్లి! కాత్యాయనీ!

శా॥ అప్పారాయ సుధీవతంసుఁడును శేషాచార్య ధీవర్యుఁడున్
యిప్పట్లన్ సభసేయఁ గోరుట నిటన్ • పేరాశమా కైతనున్
జెప్పన్ మమ్మకృపం గనందగును; నిన్ • సేవించువారల్ సభన్
మెప్పుం జెందుటకేచి చిత్రమగు వాణీ! భక్తసంరక్షిణీ!

ప్రారంభము.

కోపము మంచిది.

ఉ॥ పాపుల దుర్మదాంధులను • బాపి జగమ్మును రక్షసేయఁగా
లోపము లున్న చోటు లవలోకనముం బొనరించి దండమున్
జూపఁగ, సత్యధర్మ పరిశోధనఁ జేయఁగ, జ్ఞానహీనమౌ
కోపముగాక ధర్మమగు • కోపముదాల్పఁగ శ్రేయమౌ జుమీ.

(సమస్య) ఈశనిభార్యమీపముల కింతనిదానమె లెక్కపెట్టఁగన్.

ఉ॥ ఆశ సుయోధనుండు భవవర్ధ మహీతలమీక సర్వమా
పోశనముం గొనందలప • భూరిబలాఢ్యులరయ్యమీక ల
ల్యాశకుఁబోక పట్టణము • లైదిఁటిఁగోరితి వంట! ధర్మజా!
(ఈశనిభార్య! మీపముల • కింత నిదానమె లెక్కపెట్టఁగన్)

(సమస్య) భల్లున తెల్లవారెనన భానుఁడు పొల్చెను పశ్చిమాద్రిపై.

ఉ॥ పిల్లలు కూయఁగాఁ దొడఁగె • మీరలు లెండని వారివారలున్
తల్లులు మేలుకొల్పుటలు • తద్దయుయారవులోఁ జెలంగఁగా
నెల్లరు ప్రొద్దుగ్రుంకెనని • యిచ్చటివారనఁగా క్రమంబునన్
(భల్లున తెల్లవారెనన • భానుడుపొల్చెను పశ్చిమాద్రిపై)

ప్రస్తుత యుద్ధము వలని లాభములు

ఉ॥ ఏచినజర్మనీ నివహ • మెల్లనశింపఁగఁ జేయుపట్ల మై
దాఁచక యాంగిలేయులకు • తద్దయుసాయము జేసియుంట సం

కోచము లేక రాజు మనకున్ దయసేయు స్వరాజ్య మందు రీ
యోచన నిక్కమేని ఫల మొందమె యుద్ధము చేత ధీమణీ!

శివ కేశవుల కభేదము - శ్లేష

క॥ గిరిధరుని భుజగ సంగతు।నరయఁ ద్రిలోకముల నేలునట్టిమహాత్మున్
దరణి శశినేత్రు ముని సం।స్మరణీయు ననంతు నేను మాధవుదలఁతున్.

బ్రాహ్మణేతరోద్యమము.

మ॥ కలకాలమ్మననుండి బ్రాహ్మణులు సంఖ్యంబూని శూద్రాళితోఁ
జెలఁగం గొందఱు నూతనోద్యమములన్ సృష్టించి వైరమ్ములం
గలుగంజేసిరి దాన నిర్వురకు సౌఖ్యం బేమియున్ లేక వ
ర్తిలగాఁ జొచ్చిరి దేశదుస్థితికి వీరేమూలమై యొప్పఁగన్.

(సమస్య) స్మరాలయమ్ము మూతువా సమర్త పెండ్లికూఁతురా!
ధరామరేంద్రులెల్ల శంభు దర్శనం బొనర్పఁగాఁ
గరమ్ము భక్తితోడ వచ్చి కాచియుండి రచ్చటన్
హరార్చకా! యిదేమి చోద్యమౌనొకో యిటుల్ జిత
(స్మరాలయమ్ము మూతువా సమర్త పెండ్లికూఁతురా)

మత్సహాధ్యాయియగు శ్రీరామకవి తానొక్కఁడే 'సిద్ధాంతము' గ్రామములో నవధాన మొనర్చెను. ఒక్క సమస్యమాత్రము జ్ఞాపకముకలదు:—

చ॥ ఇది యొక పెండ్లికార్యమె మఱేమి శుభావహ ముండెనింట నో
ముదితరొ! కట్టఁబెట్టఁ, బెడమూర్ఖమె చుట్టఁపుఁ జూపువచ్చుటం
గొటువఁగ నెంచునే పసుపుకుంకుమ తోడుత నిచ్చితేని యా
(మదగజయానకున్ రవిక మాత్రమె చాలును చీరయేటికిన్)

ఇటులే మేముభయుల మతిబాల్యమున పెదనందిపాటిలో అష్టావధాన మొనర్చితిమి. రికార్డులేదు. అప్పుడు "దేశాభిమానిపత్రిక"లో బ్రచురింపఁబడిన మాయవధానములోని యొకపద్యముమాత్రము జ్ఞాపకముకలదు.

పురుషవిరహము

చ॥ అకట! తలంపఁ బ్రాణపదమైన సుశీలనుబాసి యొంటినై
యిఁక నిముసంబు నిల్వఁగలనే విధి కెందుల కిట్టిబుద్ధి కా
ముగులగు చాలయాయువును పోయును; పోసిన పోయనీ! సదా
సకియను గూర్చకుండెడు ప్రజాపతి ధర్మమనస్కుఁ డెట్లగున్.

N.B. ఇట్టులే యింక మఱికొన్ని కలవు.

శ్రీ అత్తిలి

(అష్టావధానము.)

కాళయుక్తి నామ సం॥ పుష్యశుద్ధ ౧౩ మంగళవారము (14-1-1919)

ప్రార్థన.

ఉ॥ శ్రీవనితా కృపాకలనఁ • జెన్నలరారెడు వారలెల్ల సం
భావితలీల మామకసభం దిలకింపఁగఁ గోరియుంటఁ బ్రి
జ్ఞావిభవంబు జూపుటకు • సత్సభ సేయఁగఁబూనినార మం
బా!విధిరాణి!వాణి! విజయమ్మొసఁగూర్పుమి యత్తిలిన్ సభన్.

ఉ॥ ఎన్నిదినంబులీపగిది • నేముచరింపఁగ జాతకంబులో
నున్నదొ యంతకాల మిటు • నుత్సుకతం జరియించుచుండఁ జే
రెన్నికఁ గాంచఁజేయుచు నహీనకృపన్ మముఁగాంచుమమ్మ ని
న్ను న్నిరతమ్ము గొల్చెద మనూనపు భక్తిని శంభురాణిరో!

ప్రారంభము

సూర్యాస్తమయము.

క॥నళినమ్ములుముకుళించెను।పులుఁగులుతమతమకులాయములకుం జేరెన్
ఖలులెల్ల బయలువెడలిరి।మెల మెల్లన; భానుఁ డస్తమించిన వేళన్.

పౌర్ణమినాటి చంద్రుఁడు

గీ॥ కలువలువెలుంగ పండువెన్నెలలుగాయ।జారచోరుల బింకముల్ •
సడలిపోవఁ। గాంతియుతుఁడౌచు షోడశకళలతోడఁ। గుముద
బాంధవుఁ డొప్పు పౌర్ణమిదినంబు॥

లక్ష్మీవర్ణన.

ఉ॥ ఏమనుజుండు నీకృపన • హింపఁగఁజాలఁడొ యాతఁడే మహా
ధీమహితుండు సజ్జనుఁడు • ధీరుఁ డుదారుఁడు సత్కులీనుఁడున్
నామకుఁ డర్థికల్పుఁడు జనప్రియుఁడౌచు యశమ్ముఁగాంచుటన్
శ్రీమహిళాలలామ! నతి • నేయఁదరమ్మె భవన్మహత్త్వమున్.

CERTIFICATE.

The public of Attili assembled at a meeting held on 14—1—1919 hereby certify to the splendid intellectual feats peformed in the course of అష్టావధానము by కవికిశోర రామేశ్వర కవులు of Guntur District.

అత్తిలి,
14—1—1919.

PANDIT VADULA VENKATARAMAYYA,
T. MALLAVAJHAL B. A. SUB-REGISTRAR.

సర్వేరాయి

సీ॥ ఇరువురకు కలహింప • విధి న్యాయమని చెప్పఁ
గలిగిన ధర్మాధి•కారి యనఁగ
తనపొలమ్ముల గాంచఁ • జను దెంచు రైతు చ
య్యన నధిష్ఠించునా•సన మనంగ
సస్యమ్ము దృష్టిదో•షమ్ము పొల్గాకుండఁ
బొలుపార నుంచిన • బొమ్మ యనఁగ
క్షేత్ర విభజనము • జేసెడి వారల
కరయంగ ముంజేతి • యద్దమనఁగ
గీ॥ మన ప్రభుత్వమ్ము వారిచే • మనకు నొసఁగఁ
బడి పొలమ్ములఁ గాచు దే•వత యనంగఁ
బొలముగట్టులఁ బంతలఁ • బొలుచునట్టి
సర్వేరాయిని నుతియింపఁ • జనదె యార్య!

పుత్రశోకము.

సీ॥ నవమాసములు మోసి • నవసి యెట్టెట్టులో
కన్నతల్లికి శోక మ•గ్గలము గాఁగ
పుట్టిన దాదిగా•ముద్దాడి పెంచిన
జనకుని చింత దుః•స్సహము గాఁగ
నొకకంచమున మెక్కి • యొకమంచమునఁ బండి
నట్టి సోదరులు వి•హ్వలులు గాఁగ
నూతనమ్ముగ వచ్చి • ప్రీతిఁ గొల్చెడు నాతి
పరువమ్ము బొగ్గుల•పాలు గాఁగ
గీ॥ విద్దెలను నేర్చి ప్రాజ్ఞుఁడై • వెలయు నొకఁడు
దుఃఖమున మాడు కాళ్ళ ము•దుసళులైన
తల్లిదండ్రుల ముంచి యీ • ధరణిఁ బాసె
దైవఘటనము లెట్టివో • తరమె తెలియ.

ఐరోపాయుద్ధము - భారతయుద్ధము పోలిక.

చం॥ పదుగురు రాజు లేకమయి • వచ్చుట సైన్యము లెల్లఁ జచ్చుటన్
వదలఁగరాని బంధువుల•ప్రాణములూడుట లక్ష్మి పోవుటల్

మదిగణియింప రెండును సమానమె యైనను వత్సరంబు లీ
కదనము తీరకుంట నధికంబన నొప్పును భారతాజికిన్.

(సమస్య) క్షుత్రియులన గగనమందు ఘనతవహించెన్.

క॥ రాత్రులందళతళమనుచును।జిత్రముగా దక్షసుతలు చెలువొప్పంగందా
మైత్రి నిరువదేడయి న।(క్షుత్రియులన గగనమందు ఘనతవహించెన్)

శ్రీయుత పోలవరము శోభనాద్రిరావుగారు, కొలకలూరు.

చ॥ చదివినవార లాపయిరసజ్ఞులు గల్గిన వారలంచు నిం
పొదవంగ నేటి కీ కొలకలూరికి వచ్చితి, మొక్కరైన మా
చదు వది యెట్టిదో యెఱుఁగుసంగతిలేక సభం బొనర్పంగాఁ
బదుగురు రారటం చొక నెపంబున మాసభ సేయరైరిగా.

మ॥ కవితావంశమునన్ జనించి మిపులన్ ఖ్యాతిన్ విడంబించి స
త్కవియుగ్మం బరుదేఱఁ గాదనుచు పండ్కంగా దసంపోనె మీ
భవనంబందున మిత్రులం బిలిచి శుంభల్లీల మావిద్య నుం
త విలోకింపుము నీకె సద్యశము మించన్ శోభనాద్రాహ్వయా!

మ॥ సతముల్ మా కవితా విలాసినియుఁ బ్రాజ్ఞశ్రేణిచుమ్మందు నం
చితరీతిన్ నటియించుఁగాని యొరునిం జెల్వొప్ప వీక్షింప దా
యత భూమీంద్రులమంచుఁ దుర్విపడు విద్యాశూన్యచిత్తంబు నం
స్థితరండా స్తన వైఖరిన్ గనును గాదా! శోభనాద్ర్యాహ్వయా.

గీ॥ తమరు రసికులటంచును దలఁచినాము। తిరిగి వారిని పేరఁ బ్రా
ర్థింపఁ జాల। మాజ్ఞ నిడినచో సభను సేయంగలాగ। పూగ్యజన
గేయ! శ్రీశోభనాద్రిరాయ!

క॥ మీకును మాకును బురికిని। నేకరణిసైన యశోముసింపఁ దలంపన్
యీకార్యము నెఱవేర్పుము। పాకటగతి శోభనాద్రిరాయా! గేయా!

రుద్రవరపు కాశీపతిరావుగారు.

మ॥ అనఘుల్ సర్వకలావిశారదులు దర్వాద్యఘ్యుల్ యశోకాముల్లో
జనముల్ మీరలుగల్గ యేగడపపూ జల్ సేయు మాకేల మీ
రనుమానింపకె యస్మదీయ కవితా వ్యాపారముం గాంచఁగాఁ
జను; కాశీపతిరాయ! సత్కవినుతా! సంస్తూయమానాశ్రితా!

*కోలకలూరు

(అష్టావధానము)

కాళయుక్తి పుష్య బ॥ షష్ఠి బుధవారము (22-1-1919)

ప్రార్థన.

చ॥ పలువురు ప్రాజ్ఞులుండుట సభం బొనరింపఁగ నెంచ, నెంచిన
ట్టులె సమకూడియుండుట కడుంగడు సంతసమయ్యెఁ; దద్వత్కృపా
కలితులమై వెలుంగుటయుఁ గాంక్షజనించెను దానిఁగూడ నో
పలుకువెలంది! చెందఁగల వారమయేని కొఱంతఁగాంతుమే?

తే॥ గీ॥ పురనివసియించు ప్రముఖులెల్లరును వచ్చి। రస్మ దవధానమును
గాంచ నౌనటంచు। కొలకలూరికి మాకు వేర్గలుగఁజేయు। భారము
వహింపుమీ మహేశ్వరుని రాణి!

ప్రారంభము

వేదాంతము.

సీ॥ జీవేశ్వరైక్యమ్ము చెప్పఁజాలినదేది। తలప వేదాంతశాస్త్రమ్ము కాదె
అష్టాంగయోగమ్ము లరయఁబల్కునదేది ,, ,,
ముద్రాదిభావముల్ మొగివచించునదేది ,, ,,
సంసారబంధంబు సడలఁ జేయునదేది ,, ,,

గీ॥ జనన రాహిత్యమొనరించు శాస్త్రమేది?। సకలవిద్యల కాదియౌ
శాస్త్రమేది?। జనులమాయను విడసేయు శాస్త్రమేది?। తలఁపగాను
వేదాంత శాస్త్రమ్ము కాదె॥

(సమస్య) పిండిరుబ్బంగఁ గన్నులపండువయ్యె.

గీ॥ అవిరళంబగు రుజలచే నవసి నవసి। నోరు చవిచెడి తా నత్తవారి
యిల్లు। చేరి పథ్యమ్ము విడుట చేకూరఁదలఁచి। (పిండిరుబ్బంగఁ
గన్నుల పండువయ్యె)

కోతి - మనుష్యుఁడు ఉపమ (హనుమంతునిగ కాక) సర్వలఘుసీసము.

సీ॥ అవయవములనరయగ సమమైయల। మనుజుడు కపియును మనుదురిలను
సతతము పురములఁ బిత్రవమతిఁ దిరుగుచు ,, ,,
ఒరులెటు సలిపిన సరి నటు సలుపుచు ,, ,,
కృపణతఁ గలిగియుఁ జపలత దిరుగుచు ,, ,,

గీ॥ సమమును శమమును గలిగి తపము సలిపి। స్థిరమగుమతిని దశరథ
సరసనయుని। గొలిచిన హనుమకు సమముఁ గలుగక యొగి। మను
జుఁడు కపియనుతలప మనుదురిలను.

(సమస్య) సంరక్షించుము యెల్లమందనగవాసా! కోటి లింగేశ్వరా!

శా॥ సంరోధించిన కష్టజాలమున వేసారంగ లేకే నినున్
'మాం రక్షా'యని వేడుచుండుటను జేరిమంజూచి నాదైన యీ
సంతాపంబును నాలకింపఁ దగదా జాల్మ్రండ నన్నింతటన్
(సంరక్షింపుము యెల్లమంద నగవాసా! కోటిలింగేశ్వరా!)

సీతకు-విభూతికి (ఉపమ)

చ॥ జ్వలనునిచే బవిత్రమయి సన్మతిమై నిరతమ్ము తమ్ములం
గొలిచిన భక్తవర్యుల కరుంతితరీతి శివప్రదమ్ముచై
కలుష సమూహమెల్ల వెలిగాఁగఁబవిత్రులుగా నొనర్పఁగాఁ
గలుగు విభూతి భూసుతల కైవడి యొక్కటి కాదె యారయన్.

ఇంగ్లండు దేశమునకు-మన దేశమునకు భేదము.

సీ॥ స్త్రీకిస్వతంత్రమ్ము చెలగడిచో్ట స్త్రీకిస్వతంత్రమ్ము చెలగునచట
స్త్రీలు మెండుగవిద్య చేనొప్పరిచో్ట స్త్రీలెల్లవిద్యసాధింతురచట
వేదప్రమాణంబు విడజాల రిచో్ట బైబిలు వేదమై పరఁగు నచట
వివిధవర్ణంబుల వెలయుదురిచో్ట శ్వేతవర్ణంబుతోఁ జెలఁగుదురట
గీ॥ విగ్రహారాధనమ్ము గావింతు రిచట మానసికపూజ గావింప బూను దురట! దాల్తు రి భూషలు వీరు వస్త్రములువారు అరయ నిండియా యింగ్లాండు లందు ప్రజలు.

వీ ర రా ఘ వ స్వా మి.

ఉ॥ దేవ మునీంద్రవర్గము నుతింపఁగ ఋష్యశృంగస్థలినిన్ జనించి బా
హా విభవమ్ము చే విపులమై తగు యాశివు విల్లుఁద్రుంచి శో
భావహమైన సీతఁ జెయిపట్టిన వీరవరుండవౌ నినున్
భావమునన్ స్మరింపఁగ శుభమ్ములు గల్గవె వీరరాఘునా!

(సమస్య) సంయమి తన భార్యఁజూచి చాటున కేగెన్.

క॥ సంయోజితమతితపము శుభంయువుడై సలుపవాని భంగ మొనర్పన్
సంయోగవాంఛ నచ్చిన (సంయమితనభార్యఁజూచి చాటున కేగెన్).

స్త్రీ వి ద్య.

చ॥ తెలివిని గల్గి యింటిపనిఁ దీర్పఁగ న్యాయము గుర్తెఱింగి వ
లికాల నిజ సంతతిం బెనుపఁ జేర్పుడి బంధుసపర్యలెంతయున్
సలుప పతివ్రతామహిమ సన్నుతిఁ గాంచఁగఁ జాలనెంచినన్
నెలతలు విద్య నేర్వవలె నిక్కముగాఁ బలుమాట లేటికిన్.

శ్రీ

(అష్ట

కాళయుక్తినామ స

ప్రార్థన.

చ॥ తిరుపతికేగు యాత్రికు ల♦తిప్రియదమ్మన నిల్చుచోటు; సు
స్థిరతర గౌతమీ జలము♦చే కడు పావనమౌ స్థలంబు; శ్రీ
తరుణినివాసభూమి సుఖ♦దాయకమైతగు భీమడోలులో
జరిపెదు మావధానమున ♦ సాయముజేయుమి శాంభవి! కృపన్.

ఆ॥ వచ్చుటాదిగ మాపయి ♦ భక్తిజూపి
నేటి సభకూర్చి యీపురి♦నిన్ దలంప
సబురిజస్ట్రారుగానుండు ♦ శాంతమూర్తి
యైన సుబ్బరావుని తర♦మా నుతింప?

ప్రారంభము

సభ దేవాలయము చెట్టుక్రింద జేయుచున్నట్లు

ఉ॥ సార మసారముం దెలియు ♦ సత్తము లెందఱో వచ్చుచుండు యు
ర్వీరుహ మొండు చాయలను ♦ వేడుకనింప సురాలయంబునం
జేరియు నీవధానమును ♦ జిత్తము రంజిల మేమొనర్చుటం
గారుణికత్వమూని మము ♦ గాంచుత! వేలుపు వేంకటేశుడున్.

గులాబి పూవు.

చ॥ పరిమళయుక్తమౌచు బ్రస♦వంబులకెల్లను రాణియుంచు నీ
ధరణిని సద్యశమ్ము గని ♦ తద్దయు గాంచ మనోజ్ఞమయ్యు నె
ల్లరికిని వాంఛనీయమయి ♦ లభ్యజనంబులకున్ ముదంబిడన్
వరలు గులాబిపూవును స్త♦వమ్మొనరింపగ జెల్లదే సఖా!

శివకేశవపరము

చ॥ దురితలతాలవిత్రుడు చ♦తుర్ముఖవాసవ ముఖ్యదేవ శం
కరుడు గిరీంద్రధారి భుజ♦గమ్మును బాముని వాహు డైత్యశి
కరుడు తనూప్రదేశమున ♦ కాంతను గైకొనినట్టి మేటి, యే
మఱకయె మమ్ము బ్రోవగ స♦మాధవుగొల్చెద మాత్మలోపలన్

(సమస్య) చందురుఁడొప్పెను జండశాసనుగతిం జర్చింపఁగా ధీవరా!

శా॥ ఆంధ్రీకృత్కృతుల చక్రవర్తియగు బా♦హా ప్రోద్ధతిన్ గమించి నీ
రంధ్రమ్మైనయశమ్ముఁగాంచి యరిదో♦ర్గర్వమ్ము పోఁజేయుచున్
తంద్రీభూతులగా నొనర్పఁగ సము♦ద్యచ్ఛక్తుఁడౌ యా హరి
(శ్చందురుఁడొప్పెను జండశాసను గతిం ♦ జర్చింపఁగా ధీవరా!)

ముసలి మగఁడు — వయసు పెండ్లాము.

క॥ ముడుతలు బడిన శరీరము
కడుయేహ్యపుకంపు జూచి ♦ కాంతలు మెటికల్
వడివిఱచుచుందురు పతియని
యెడదం దల పోయ రించు♦కేనియు భక్తిన్.

బంతులాట.

గీ॥ ఆంగ్లభాషను నేర్చిన ♦ యల్పమతులు
కాంచువారికి మిగుల దృ♦క్పర్వమిడఁగ
నాడుచుందురు శరీరమ్ము ♦ లలయకుండ
బళిర! సంతోషములమూట ♦ బంతులాట.

కృష్ణునిమీద సత్యభామకు కోపము.

మ॥ నిరతంబేలనొ రుక్మిణీ యువతిపై ♦ స్నేహమ్ము పాటించి యు
త్తరుణీరత్నముతో విహారము సము♦ద్యల్లీల గావించి స
న్నరయంబొసఁగె పారిజాతకుసుమం ♦ బాకాంతకే యిచ్చెనా
డరరే యంచును సత్య కృష్ణుపయి రో♦షాధిక్యతన్ జూపెనే.

సభాంతమునఁ జెప్పినది.

మ॥ తొలుతన్ సభ్యులరాక సందియములోఁ ♦ దోఁచెన్ గదా సీసకో
వెలనిండంగ జనంబు క్రిక్కిరియఁగా ♦ విచ్చేసిరీవేళ వా
క్కలనన్ జూపి ముదమ్ము హార్చితిమి స♦త్కార్యమ్ము గావింపఁగా
వలయున్ గొప్పగ మంపురాజసుల సు♦బ్రహ్మణ్య నామాంకితున్.

ఉ॥ ఎందఱొ మాసభన్ గనని♦హీన ముదమ్ము సహింపకుండెడు మా
యం దసమానమైన హిత♦మార్గము సహించిన సద్గుణుండు సి
క్ష్మావన తుల్యభాషియు భి♦షఙ్మణి జోగయశర్మ నాఁడు మా
నందము గూర్చుటొండు గని♦నారము యీసభలో మహేశ్వరీ!

---

*గుండుగోలను

(అష్టావధానము)

సిద్ధార్థి ఆశ్వయుజ శుద్ధ నవమి శుక్రవారము ది 3-10-1919.

ప్రార్థన.

సీ॥ మొగలితుర్తిన్ పాలెమున సభ చేసి పూలదండల పూజబొందినాము
నరసాపురపు లెక్క సభలోపల నాశుధారను మెప్పులందినాము
అధికారవర్గంబు నాహ్లాదమొందంగ పత్తిలిసభను మెప్పించినాము
శివగ శీనుకలాప్యమ్మడిగ మెచ్చ చెంటపాటిసభ గావించినాము
ఆ॥ భీమడోలున సభను మెప్పించినాము! తల్లి! శారద! త్వత్కృపాకటాక్ష
వలన! గుండుగోలనున సత్యశోభ మొందునటుల! నెలమి నీసభ గెల్పుమా
శ్రేయమమ్మ!
ఉ॥ కొండలు త్వత్కృపాగరిమ నుండగ గుడికాకమ తేమి భంగముం
జెందెదరంట! యెక్కడను జెందెదరంట మహాయశంబు; నా
చందమె గాక యెన్నెడల సద్యశమే ఘటియించి మమ్ము నా
నందముతోడ బ్రోచు నిను నమ్మి భజించెద నమ్మ శాంకరీ!

ప్రారంభము.

ప్రకృత సభ

చ॥ అతులిత దేశభక్తులయి యున్న మహాత్ములు సత్కవీశ్వర
ప్రతతియు గౌరవముఖ్యులును బల్విధ పుస్తకమందిరమ్మునం
గుతుకము [illegible] సమానముగా ఘటియించుటన్ సర
స్వతిని మదిన్ భజించి సభ సల్పగ బూనితి మేము యుత్తరిన్.

గులాబి పువ్వు

మ॥ అరయన్ సౌరభశోభితంబగుచు సౌమ్యకాంతివంతంబునై
విరులందున్ గణనీయమై చెలువమై విఖ్యాతమై యొప్పి య
త్తరువుం గూర్చునదై సుఖావహత జేతః ప్రీతిగా నొప్పుటం
దరమా నాకు గులాబిపువ్వును నుతింపన్ మాకు నీవేళనున్.

గురువు వేశ్యయింటికిబోవ శిష్యుడు వచ్చుట

కం॥ బడిలోన సీతు [illegible] నిజగురుడు [illegible] సుంతయున్ వెతగనకే
గడనచెడి [illegible] వ్యవాని [illegible] ఛాత్రుండున్.

[illegible] సంతోషము.

సీ॥ వనదేశ [illegible] దేవత బాధపడు యగలదు
కళలు, వృత్తులు [illegible] చే బవసాదులు బ్రతుకగా జాలగలదు

బానిసత్వముఁ బంచ బంగాళమైపోవ స్వేచ్ఛాభివృద్ధిఁ జివిరింపఁ గలదు
ఉన్నతోద్యోగమ్ము నొందిన నవనవాంగన విదేశ పరిభ్రమణ మొనర్చు
సీ॥ ధరణినెల్లెడ తలయెత్తి తిరుగఁగలుగు। పురుషులకు! సర్వశాస్త్రముల భేదము
గలవు! బీద పెన్నిధి గాంచిన విధముగాను! పతులు యువతుల స్వారా
జ్యమున్ బడయఁ గలుగ.

తి ల క్ మ హా శ యుఁ డు

ఉ॥ దేశహితమ్ము సర్వ నిజ దేహమనంతయు నైన నొసంగనెంచి ఆ
వేశముగల్గి పాలకులె విస్మయమందఁగ రాజసేతుఁ డా
గ్రాశలతోఁ వచించియు జగన్నుతుఁ డైన తిలక్ మహాశయుండా
యీశు సమాను భక్తి నుతియించిన శ్రేయము లబ్బు నెల్లరున్.

జయజయ యని ప్రతిచరణము తొలుత నుండవలెను.

జయజయ శాంకరి శంభుని సుందరి సర్వజనావని శైలసుతా
జయజయ కాళిక చండి యుమా సతి సన్నుతగాత్రిని జనకసుతా
జయజయ దానవనాశని చిన్మయి సంస్తుత మునిజన పాలవతీ
జయజయ మాయిక సంస్థితమాయా జాలక దారిద్ర్యనాశవతీ

(సమస్య) బాలకుమారు నమ్మె లగరే బళి! ...

కం॥ బాలికయై యశిఖండియు! పాలికిఁ జనెఁ దాను మోహపడి ... పించన్
గ్రోలి పురుషతనుఁ గననా! (బాలకు విరాన ... బళి! ...గా)

(సమస్య) పల్లవులే నిజభర్తలౌరయో

చం॥ జననము నొందుటాది సకల సద్విషయమ్ము తెలుపఁగఁ బోవ పా
వనమగు పెండ్లి మాని మధుపానము చేసి ... తివేఁ
దనువు గలంతదాక దురితమ్ములొనర్చెడు వేశ్యజాతిలో
వనితల కెల్లవేళలను పల్లవులే నిజభర్తలౌరయో.

వచ్చుపప్పాడు శ్రీ భోగరాజు నీ. వెంకయ్యగారిని ... చెప్పినది

చం॥ మనుపరివారఁ ... తయుఁ బ్రి ... నమ్మనుర్
దని పెనటన్న వాక్యములు దబ్బరగా ... సిన్
గనుఁగొనుటాది సూనృతము గా ... యి
ట్లనుదినమందు మాద్భశుల నాగరకుండనుచుం ... !

* నెల్లూరు

(అష్టావధానము) 11 జూన్ 1920.

ప్రార్థన.

ఉ॥ శ్రీయుతులైన రెడ్డికుల • శేఖరు లిందు వసించియుంట వి
ద్యాయుతులైన ప్రాజ్ఞజన • వష్టపధాన శతావధానముల్
చేయుచు నుందురంచు విని • చేరితి మేమును; మొన్నమాసభన్
నీయవాకో జయంబు నటులే కృపఁజూపుము నేఁడు భారతీ!

ఉ॥ సారెకు సారెకున్ సభల • సల్పఁగఁ జేసి బహూకరింపఁగాఁ
గోరెడు మిత్రవర్యుల క • కుంఠితమోదము సంఘటింపఁగా
నేరుపదెట్టులుండినను • నిత్యము నిన్మదిఁ గొల్చుచుంట వా
క్స్వరుఁ జేయుమీ త్రిపుర • సుందరి! నేఁటిసభన్ కృపన్ మనున్॥

ప్రారంభము

రాముఁడు సీతకు హారము నొసంగుట.

సీ॥ భరతాదిసోదర • వర్గంబుభక్తిమై
వీవనల్ చేపట్టి • విసరుచుండ
హనుమంతుఁడాదిగ • తనను గొల్చెడు వార
లచ్చోట నాహ్లాద • మందుచుండ
వరుణుఁడాదిగ దేవ • పరివారయుక్తుఁడై
వజ్రికూడను వేడ్క • వచ్చియుండ
గౌతముఁ డత్రి యగస్త్య వసిష్ఠులా
దిగ మునిజనములు • దీర్చియుండ

తే॥ గీ॥ అమరవిభుఁ డొసఁగిన రత్న • హారము రఘు
శేఖరుఁడు నిజపట్టాభి • షేకవేళ
జానకి గుణమ్ములకు మెచ్చి • సంతసమున
నమరులు నుతింప నామెకం • దమున నిడియె॥

కపటసన్యాసి - లయగ్రాహి.

సొంపయిన వేషము ధరింపఁగను నేర్చియును • దంపుతన మేమి
కనుపింపకయె యుండన్! యింపయిన మాటలు వచించుచును
బూటకము • నింపగను బత్తిపహాయింపుచు చరింపన్! సంపద

గుణ్యసీమల • వింపుగను కన్గొనిరంసింపుచును దర్పమ్ముగ • డింపు
చుచుచుఁగనా! గొంపలను నార్పుటకు • గుంపులుగ కుచ్చితత •
చుప్రమితు ఉప్పొ పగుంపింపఁ గను మారాత్మ!

సీత నడవిలో డించుట.

శా. శ్రీకంఠుఁ బూనితి; లోకనిందలను నెంతే నీవు గాంచాలనే
నాతోఁ జానకి బాయఁగాన యనుజా! • అత్యుగ్ర శార్దూలహ
స్త్యాదుల్ సంచరియించు కాననిని నాయాజ్ఞచే ధరాజాత ని
ష్ఠ [illegible] గడించి రమ్మనుచుఁ జెప్పెన్ రాముఁ డత్యుగ్రుఁడై.

రామ రావణుల యుద్ధము.

సీ. లోకత్రయమునందు • చీకాకు పరచెడు
ఖలుఁడ! రమ్మని రాముఁ • డలుకఁ బలుక
[illegible] నిన్ను • మర్దించి భుజియింప
వచ్చెద నంచు రా • వణుఁడు పలికి
నానాస్త్రములు రాము • నవరనాయకుని నొంపఁ
గరుడాస్త్రమున వాని • సరగఁ ద్రుంచి
నానా శరములు భూ • నభములు నిండఁగ
పౌలస్త్య తనువుపైఁ • బర్వ జేసి
తే. గీ. మునిజనమ్ములు దేవ సమూహములును
ఉపత నానంద వార్ధిలో • నోలలాడ
వసుధ [illegible] పంపె స్వర్గమునకును
రావణుని [illegible] కడిమి శ్రీరాముఁ డెలమి॥

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

ఉ. [illegible] లోఁ గలుగు • సజ్జనులార! బుధేంద్రులార! నా
[illegible] పెట్టి [illegible] సంభవ [illegible] జేసి తృప్తిగాఁ
[illegible] కమ్ము సహించితి రింక నిట్టులే
మానక స్నేహభావమున • మమ్ముఁ గనుంగొనుఁడయ్య సర్వదా.

*నెల్లూరులో

విజయఘంటాప్రదానసమయమున జరిగిన ప్రత్యేకసభలోఁ జెప్పిన పద్యములలో కొన్ని

మ॥ ఒకకృష్ణుం డొనరించు సాహసమునకే యుత్కృష్టతిం బొందు పు
త్రికు లుర్వీతలమెల్ల నేలి రపుడెంతేఁ గూడ కృష్ణద్వయం
బకలంకస్థితితోడ నీడలు సాహాయ్యం బెన్న కాపింపఁగా
నికతో నుండు సుఖంబు గంటిమి సుమీ సిద్ధెక నెల్లూరి తీరీ!

ఉ॥ ఏమొకొ యెందుఁ బోవిధిగ నానేకవిధమ్ములఁ గౌరవించుచుం
బ్రేమ స్వకీయమందిరము వీడఁగనీక "యెటులంగు చుట్టమా
యేమి" యటంచు లోకులు భ్రమింపఁగ మించఁగ మాచకలాన్వయుండు శ్రీ
రామబుధుండు మమ్ముఁ గన రంజిలినార మమేయభంగులన్.

శా॥ నీయుచ్చైర్యశంబు బల్కఁ దరమే నెల్లూరి పౌరంతరస్త్రీనం
దేయే చోటుల కేఁగ తావక యశంబే మాకు నాలింపఁగా
నాయెం దావకమైతి! నేఁడిటుల సంభ్రాంతోట మా యాత్మలా
రా! యెంతేనియు సంతసించితిమి సుబ్రహ్మణ్య విద్వన్మణీ!

మ॥ చనువుం గల్గుట పెద్దలందరయు బ్రాజ్ఞమ్ములెవ్వ లేరైన యి
చ్చిన బిరుదల్ గొన నేమిలాభము బుధశ్రేష్ఠుండవై సత్సభా
ఖనివౌ నీవిటు హేమకంకణములన్ గంభీరవాభిఖ్యన
ర్పణ సేయం గొనకీర్తిగాక కదుః సుబ్రహ్మణ్య విద్వన్మణీ!

ప్రకటన.

గుంటూరుమండల వాస్తవ్యులును "కవికోకిల" బిరుదాంకితులును శతావధానులు నగు బ్ర॥ శ్రీ॥ రామేశ్వరకవులు యీపేటలోఁ గావించిన శతావధానములలో వారుచూపిన ప్రతిభావిశేషమునకు వారిని విజయఘంటాప్రదానాదికముతో సత్కరించుటకు శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరీ దేవాలయములో నీదినము సాయంకాలము సభ జరుగును. బ్రహ్మశ్రీ దర్భా సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు అగ్రాసనాధిపత్యము వహించుటకు దయతో నంగీకరించిరి. భాషాభిమానులెల్లరు విచ్చేయ ప్రార్థితులు.

స్థానపరాన్ పేట, నెల్లూరు,
18—6—1920

ఇట్లు,
ఘంటసాల రామకృష్ణయ్య,
కొండేటి గోపాలకృష్ణయ్య.

గీ॥ సభకు శైవ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, అలపు
రాజ పిచ్చయ్యశాస్త్రి, యేనాదిరెడ్డి
వేమురికులుండు శ్రీరాము విబుధుడాది
పండితులరాక సభ మ్మిదానిసహాయమున య్యె.

మత్త॥ ధీవిశేషము గల్గఁజేసియు దేశములన్ నడిచి పష్ట చ
ష్టావధాన శతావధానము లందుసూగు జయమ్ము శో
భావహమ్ముగ నిచ్చిబిద్దను లందఁజేసిన తల్లిరో!
కావఁగావలె నమ్ము సిర్లను కన్యకాపరమేశ్వరి!

బ్రహ్మశ్రీ [illegible] మేశ్వర [illegible] పద్యరత్నములు.

ఉ॥ [illegible]
భూ[illegible] [illegible]
బే[illegible] [illegible]
[illegible]
చ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ఉ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
శా॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
గీ॥ [illegible]
[illegible] శ్రీ [illegible]

నెల్లూరు,
18—6—20.

[illegible]
[illegible] రామమూర్తి.

నెల్లూరులో [illegible] మేశ్వర [illegible]
ప్రతిభావిశేషము [illegible] "అవధాన [illegible]" [illegible]
—23—6—1920 ఆంధ్రపత్రిక.

* బాపట్ల

(అష్టావధానము)

రౌద్రి సం॥ నిజశ్రావణము 22-8-1920

ప్రార్థన.

వ॥ అవధానంబులు దేశదేశముల సేయన్నేర్చి యందున్న ప్రా
జ్ఞని శానమ్మూర్తుల మెప్పులందితిరి; యెంచన్ మాకు తాలూకయై
కవులుం బండితులెందఱో కలిగి వేడ్కన్ వించు బాపట్లలో
నవధానమ్ము గ్రమముగ నట్టి జయమిమ్మమ్మా భావనారాయణా!

అగ్రాసనాధిపతిపైనఁ జెప్పినది.

గీ॥ ప్రాంతవేగంబు మొదలు గోపాలకృష్ణుఁడుంచిన ప్రియంబు మాపైన
నుంచుమయ్య! అష్టావధాన సభకు నాయకుఁడవైన ఆంధ్రరత్న!
గోపాలకృష్ణయ్య! విబుధ!

ప్రారంభము.

నమస్కారము.

క॥ కటువయ్యెను సుపికరమై యెవ్వనియుంచును జీర్ణశక్తిఁ గోతుక మిచ్చున్
పటిమను గనుముల నిడును, నాదృష్టి బోకామ్రఫుతములము క్రమమ్ముగ
సఖుఁడా!

తిలకనిర్యాణము.

మ॥ పలుమారుం జెఱ నుగపాలకప్రతతితో వాదింపఁగా నేగి ని
శ్చలధైర్యమ్మున నిల్చి దేశమునకున్ సాహాయ్యముంజేసి గీ
తలకున్ భాష్యమువ్రాసి జ్ఞానమును సంధానించి మమ్మొంతి యో
తిలకా! చేరితివే త్రివిష్టపము నార్తిన్ హైందవుల్ కుందఁగన్.

[సమస్య] ముగురిన్ స్నానముసేయుచుండ దైవముకై హోమమోమోటముల్లేవుగా
(సభజేయుంచినఅసిస్టెంటుతహసీల్దారగుపొన్నాడ రామకోటిగారడిగిరి)

మ॥ తగవేమంత్రము లేక కుంభజుఁడు పద్మవ్యూహముంబన్ని చం
పఁగనౌనంచు సుయోధనుండు పురిగోల్పన్ సైంధవుం డడ్డుగా
నగుటంగర్గె సుభద్రపట్టికిని నిర్యాణంబు; నిట్లౌట నీ
(ముగురిన్ స్నానముచేయుచుండ దైవముకై హోమమోమోటముల్లేవుగా)

గంధమాదనుని [illegible]ము.

సీ॥ [illegible] సిద్ధుఁడో పాసన నేర్చినాఁడు
బలు[illegible] సంఘమమ్మునకు మేలుసల్పినాఁడు

సహగమనాచార సంగతినెంతేని మంచిది కాదంచు మాన్పినాడు
పాల్కొనలితో బలుసూరు వాత్రుచ్చి జనులదుస్థితి సూన్పజాలినాడు
గీ॥ పసిది బిడ్డల, రోగుల దైన్యగతిని। గంగలోపలఁ గలుపు దుష్క
ర్మ లెల్లఁ। బాయఁ జేసియు మనకునై పాటుబడిన। యనఘు నుతియింతు
రామమోహనుని నిచట.

దుష్యంత పరితాపము.

మ॥ తరుణీరత్నముగాంచి మోహమున లేసంతంబ యెద్దుర్బుద్ధి వి
స్మరణంజెంది శకుంతలం గనక దోసం బెంతయున్ సల్పితిన్
అకటా! యుంగరమిప్డు జ్ఞప్తి నిటు సేయన్ మోదపు ద్యోగ్యంగదా
కరిడాయన్ విడి పాదచిహ్నములకే కౌతూహలుండౌ గతిన్.

"గోపాల" అని నాల్గుచరణములలో రావలెను. (శివపరము)

సీ॥ ఆబాల గోపాల మభినుతింపఁగఁ జాలు మహనీయరూప నీ స్మరణ సేతు
గోపాలకృష్ణున కనుకూర్చు దైవంబ మహనీయరూప నీ స్మరణ సేతు
భవ! యేమిదో పగోపాలన సేయావు మహనీయరూప నీ స్మరణ సేతు
వందనంబులివి గోపాలఁ బడితి కావు మహనీయరూప నీ స్మరణ సేతు
గీ॥ శంకరా! నిన్ను నామది సంస్మరింతు। మామకీ దురితములను భస్మంబొ
నర్చి। జననరాహిత్య మొసఁగి యుష్మత్పదాబ్జ। మూలమును నిల్పుమి
త్వత్కృపాకలన మమ్ము.

ఆగ్రాసనాధిపతియగు ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారిచ్చినది.

(సమస్య) గడ్డంబడ్డుపడెన్ లతాంగికిఁ బ్రియుం గౌగిళ్లలోఁ జేర్పఁగన్.

శా॥ సద్ధర్మాని వసిష్ఠుదూరి యతనిన్ సాధింప గాధేయుఁడే
యడ్డంబించుక లేని మేల్తపము సేయన్ వజ్రి భీతిల్లి తాఁ
జెడ్డన్ సేయఁగ మేనకం బనుప యా చేడెన్ నడింగూడుచో
(గడ్డం బడ్డుపడెన్ లతాంగికి బ్రియుం గౌగిళ్లలోఁ జేర్పఁగన్)

వ్యస్తాక్షరి "అరువత్తాక్షర గెనమ్మగదంటింద" (కన్నడం)

ఈ వ్యస్తాక్షరి కర్థమేమనగా: ఒకని కొకపుత్రుఁడు కలిగెను. ఆపుత్రునికి యరువది సంవత్సరములవరకు మాటలు రాలేదు. అప్పుడు "దంటు" అన్నాడు. తండ్రి బ్రతికియున్నందున నామాటవిని యపారమైన సంతుష్టిచెంది అరువది సంవత్సరాలకు నా కుమారుఁడు "దంటు" అన్నాడని యితరులకు సంతోషముతోఁ జెప్పికొనెనట. ఈ వ్యస్తాక్షరి నిచ్చిన బ్రహ్మశ్రీ కల్లపాలెం సూర్యనారాయణ గారును, పన్నవసీతాపతిరావుగారును కొన్ని పద్యములతో మమ్ముఁ బ్రశంసించిరి. ఆపద్యములు మా రికార్డులో కనుపడలేదు.

* గూడూరు

(అష్టావధానము)

రౌద్రి పుష్య శుద్ధ విదియ సోమవారము, 10-1-1921.

ప్రార్థన.

మ॥ నవమాసమ్ములు మోసికన్న సుతులన్ • మాతల్ ప్రమో [illegible]
మిపులం బోషణఁ జేయు నప్పగిది వేడ్కన్ మమ్ము [illegible]
త్కవులందున్ గణియింపఁ జేసితివి వేడ్కన్ నేఁడు [illegible]
యవధానమ్మునఁ గూడ సాయపడు మమ్మా! [illegible]

ఉ॥ ఎన్ని పురుళ్లు పుచ్చినను • ఇంతి ప్రసూతికి భీతయౌ [illegible]
ఎన్ని సభల్ పొనర్చినను • నెన్ని స్థలమ్ములనో జయ [illegible]
కొన్నను నెన్నఁడేని యొక • కొంచెము భీతి జనించ [illegible]
భ్యున్నతి దానిమాన్పి జయమున్ ఘటియింపవె [illegible]

దగ్ధ, ముగ్ధప్రాసలు, భగ్న, లగ్నములతో [illegible]
భారత, భాగవత, రామాయణార్థములు

ఉ॥ వాగ్ధృతిఁ జూపి కృష్ణుఁ డటు • భగ్నమొనర్చె [illegible]
దుగ్ధపయోధి శాయియయి • తుష్టి జనించియు [illegible]
ముగ్ధల కెల్ల నెల్లెడల • మోదము [illegible]
స్నిగ్ధమనస్కుఁడై కనిరొ • సీతను [illegible]

చుంబన స్తన కాఠిన్యము గ్రహించు జాడ [illegible]
గ్రీవ [illegible] వేత్త్వలుగ నుంచ లేను. [illegible]
దకవలెను- మూడవపాదము అచ్చతెల్గు.

శా॥ ధీకుల్ స్నేహితులిద్దరొక్క శివరాత్రిన్ వెలుగ్నై [illegible]
వారస్త్రీని; నొకండు కోవెలకునై • వాంఛానుకూ [illegible]
వ్వారల్ సేతల నొందరుం దలఁచుచుం • [illegible]
జారుండందెను ముక్తి, భక్తుఁడు [illegible]

మీ జన్మస్థానము మున్నగు [illegible]

సీ॥ కవిజనాశ్రయము ఖ్యాతినింగొనినకుంటూ [illegible]
భావనారాయణస్వామి చేఁ బొల్చుచు [illegible]
అనతిదూరమ్మున ఘనయశమ్మును గాంచినర [illegible]
సామీప్యమైయుండిట్టూరు గోత్రములుండు [illegible]

గీ॥ నైష్ఠికులు నేనె నియోగి వంశ్యుఁడాత। డిదువురమిటుల సత్సభ లెన్ని యేని
చేయుచున్నారిమింకను జేయగలము। గూడపల్లి కృష్ణరాయ! గుణనిధాన!

దరిద్రుని యవస్థ.

సీ॥ పత్రిసోపేతాన్న • సంతుష్టి వహియింపఁ
గలపాయఁ గలుగ దేతరుణమునను
నిరిగించు వస్త్రముల్ • ధరియింప నెంచుచు
సాంఘికఁ జెల్ల దెప్పటికిఁ గాని
వాహనమ్ముల నెక్కి • వలెనంచు ఘనకాంక్ష
జనియింప సాగ దేసమయమునను
హర్మ్యమ్ముల వసింప • నెంచుచుఁ గోరల
భ్యమ్ము కాదు జీవమ్మున్నంతవరకు
గీ॥ కట్ట నక్షణ మిచ్చిన నెవ్వరేని
కర్త వడిగెదనని వెలవెల మొగంబు
గాంచి తక్షణమ్మె నను దహించునట్టి
చింతయను యగ్నివలన గృశించు బీద.

స్వరాజ్య మిమ్మని జార్జిప్రభువును గోరుట.

ఉ॥ వారిధిత్రయంబు నశింప సర్వజను లుత్సాహమ్మునుఁ జెంగ, స్వరా
జ్యా రాజ్యమ్మును మాకొసంగు మిఁక నీవెంతే కృపన్; దీనిచే
యారాటమ్ము వహించు నాయకుల కాహ్లాదమ్ము గుర్; కష్టముల్
దూరమ్మై చను మాకు; నెల్లరు నుతింతుర్నిన్ను జార్జిప్రభూ!

అవధానము జేయించిన వేగరాజు వేంకటసుబ్బయ్యగారిపై చెప్పినది.

చ॥ చటులప్రజ్ఞను సభ్రికమ్మయి లక్షల్ వెగడింపంగ, సు
శ్లోకదానమ్ములొసర్చి సక్యశాలు చెందం, బ్రాజ్ఞులంగాంచి రౌ
ప్యాదికస్తే ధనమిచ్చి భక్తిమెయిఁ బంపన్, మేము వేగాప్రిజౌ వేం
కటసుబ్బయ్యను బాలుదాత నొకనిం • గానంగ లే దింతవఱ్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

మ॥ సతతము దానికి దర్శనమ్మునకు వాంఛన్ వచ్చు మాకంటి ధీ
తతికిన్ నాటిఁ గృష్ణరాజానిఁ బగు సంతోషమ్ము లిజాలు సం
తతినింగాంచుచు నాటినాటికి మహానన్దత్వంబు నీకందు మీ
కృతికదక్షిణ్యమ్ము చింతరేఖవగుహన్ భాసిల్లి గూడరాష్ట్రరీ!

* ఒంగోలు

(అష్టావధానము)

రౌద్రి సం॥ పుష్యమాసము 17 జనవరి 1921 సం॥

ప్రార్థన.

ఉ॥ శ్రీలకు మూలమై విబుధ సేవ్యమునై [illegible]
పాలుర పాలితంబునయి హాసి వహించున [illegible]
గోలున మాయధాన మొనగూర్చి [illegible]
న్నేలసిపింపుమమ్మ బహుళీక్రులి [illegible]

శా॥ నీ కారుణ్యముచేత నిట్టి సభల౯ నిత్యంబు గావించ [illegible]
[illegible] కల్ దీక్షిన వారమయ్యు నిను [illegible]
[illegible] గనుంటి మీపురసభ౯ లోపం [illegible]
దౌ [illegible] సమకూర్పుము మమ్ము జగదంబా! [illegible]

ప్రారంభము.

(సమస్య) తో [illegible] జేసెన్ భయమింతయుం గనక విద్య [illegible]

మ॥ భళిరా! లోకములెల్ల సృష్టియొనరింపం గతజ్ఞాయా [illegible]
[illegible] లన్నెల్లం గనుపింపఁ జేయుటకునై చాంపేయ [illegible]
[illegible] యుం జేసి మునీంద్రుల౯ [illegible] గోర్పంజేలు [illegible]
(తో [illegible] జేసెన్ భయమింతయుం గనక [illegible]

స్త్రీవిరుప్పత్తికి వేశ్యావృత్తికి పోలిక.

సీ॥ ప్రైవేటువృత్తిచే బ్రతుకుచుండెడివారు తాల్పక [illegible]
బడివందిచేరిన బ్రమదమ్ము నోడగూర్చు పార్టీలు [illegible]
[illegible]ంచుకధనము కాశించి సర్వ మొనర్చుటకు గుమాస్తాలు [illegible]
[illegible] వెలందుల పోల్కి [illegible]

గీ॥ ఒకరితోడుత సల్లాపము చుండు [illegible]
చుండు [illegible] వారి కిత్యంబు [illegible]
[illegible] త్తికి భేదమున్నె?

[illegible]

మ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

శాసనసభాభ్యర్థుల అవస్థ-బంగోలుమ నిసుబ్రహ్మణ్యంగారు (వకీలు) అడిగిరి.

సీ॥ సింగిలువోట్లనెబ్భంగినైనను నాకు వేయింపుఁడనిచాల వేఁడువారు
బ్రాహ్మణవోటర్లు పలుమంది లేకుంట మనకుజయంబని యనెడువారు
ఏనుజయంబంది తేసిమీమీ వాంఛలన్నియుసమకూర్తు ననెడువారు
ఏను గెల్చితినేని నెల్లేనిఁ బ్రజకు సౌఖ్యంబు గావించెద ననెడివారు
గీ॥ అల్లపోలింగు స్థలముల కరుగుదెంచు తమ రొనర్చినయట్టి [illegible]
లనెల్లఁదెల్పుకొనుచును వోట్లకై దేబెరింత్రు శాసనసభా సభ్యర్థునై
చే నెడువారు.

సభఁజేయించిన చీరాల సుబ్బారావుగారిపైఁ జెప్పినది.

ఉ॥ పలువుర్ మెచ్చఁగ మాయొనర్చిన సభన్ బాపట్లలోఁ గాంచి హృ
జ్జలజాతమ్మున మోదమంది ఘనవాంఛన్ నేఁటి కాంగ్రెసు సం
గల నీ మిత్రులఁగూర్చి మాకు సభగల్గం జేయు నిన్ మెచ్చఁగా
వలె చీరాలకళాబ్ధి శీతకర! సుబ్బారాయ ధీమన్మణీ!

ముక్తినూతలపాటి గోపాలకృష్ణయ్యగారిపైఁ జెప్పినది.

ఉ॥ కవివై పండితరాజలోకమున విఖ్యాతిన్ విడంబించి గ్రం
థవితానమ్ము లిఖించి, మామక కవిత్వవ్యాప్తి నాలింపఁగా
నవునం చిత్తరి వచ్చియుండియు కవీంద్రా! ప్రాజ్ఞరత్నాంబ! నా
కు విశేషమ్ము ముదమ్ముఁగూర్చితివి శ్రీ గోపాలకృష్ణాభిధా!

సబుకలెక్టరు గారగు శాంతి రామమూర్తిగారిపైఁ జెప్పినది.

శా॥ రాముం డెట్లు సమస్తభూమితలచక్రిం జేలెనో యట్లె మా
సీమన్ బాలనఁ జేసి సర్వసుఖముల్ చేకూర్చుచున్నావె వా
రా! మీవంటి ప్రభూత్తముల్ సతము లభ్యంబౌదురే సద్గుణో
ద్దామా శాంతివంశాబ్ధి సంజనితచంద్రా! రామమూర్తి ప్రభూ!

సత్కార సమయమునఁ జెప్పినది.

శా॥ ధారాశమ్మగు యస్మదీయకవితాధారన్ విలోకించి అ
య్యారే! యనుచును మెచ్చి రూపకము నీయంజెల్లునే! [illegible]బం
గారంబో నటే శాల్వలో యొసఁగి విఖ్యాతిన్ విడంబింపుమీ
పారావారగభీర! అర్థిజనకల్పా! రామమూర్తి ప్రభూ!

(3) ప్రస్తుతమగుచున్న ఉపనయనము.

మూర్తి సుబ్రహ్మణ్యంగారు, [illegible]

క॥ హితులున్ బంధువులును గడు ముదితాత్మకులై సగౌరవ [illegible]
సతతము పూజ లొనర్చెను వటుడై శేషగిరి [illegible] నాగాధిపులన్

(4) చీట్లాట—లాభనష్టములు.

గొట్టుమర్తి వేంకటనరసింహారావుగారు వకీలు, [illegible]

శా॥ [illegible]ంబందున చింత లేక [illegible] బేయగా వీని [illegible]
ఖ్యాతి [illegible] మెచ్చు [illegible] నష్ట [illegible]
ఏ వేళ న్నిజ కార్యసంతతికి నెం[illegible]
ద్యా విత్తమ్ముల ధ్వంసమున్ సలుపు చీట్లాట [illegible]!

(5) వ్యస్తాక్షరి. అప్రసిద్ధతద్వ్యజ [illegible] సత్సంతతి.

చతుర్వేదుల వేంకటకృష్ణయ్యగారు వకీలు, [illegible]

(6) నిషిద్ధాక్షరి. నాటకము [illegible] నిషేధములు.

చింతలపూడి [illegible] గారు, [illegible], [illegible]

తే॥గీ॥ సిద్ధిలేదు [illegible] ధర్మ [illegible] సున్న
[illegible] పాయు నటకుడై [illegible] శోభ, [illegible]
వర్తనం బెల్ల [illegible] ప్రతిభ [illegible]
గాన నటకుడుగా నుండ [illegible] గదు.

(7) పురాణము, భారతము.

దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభశాస్త్రిగారు, [illegible]

(8) అప్రస్తుత ప్రశంస ఆవంచ వేంకట[illegible]గారు వకీలు, [illegible]

(9) గంటలు 37.

శ్రీ [illegible] శ్రీనివాసరావుగారు, [illegible], [illegible] బి. ఏ. [illegible]

(10) చీట్లాట విషమమయినది [illegible]. చీట్లాట [illegible]

(1) జనులాపురపు [illegible]గారు,
[illegible], [illegible]

(2) అవధానుల నరసింహారావుగారు, [illegible]

(3) అచ్యుతన్న [illegible]గారు, [illegible]
[illegible] స్వస్తి, [illegible]

(4) అవధానిగారు.

అవధాన మధ్యమున నాశువుగఁ జెప్పిన వానిలో కొన్ని పద్యములు.

ప్రశ్న — మీకు విజయఘంటిక లెవ రెచ్చట నిచ్చిరి?

తే॥గీ॥ సింహపురిలోనఁ బండిత • శ్రేష్ఠు లెల్ల।రస్మదవధానములఁ గాంచి హర్షమంది। విజయఘంటిక లిడి గౌర•వించినారు । సత్కృతులకేమి సత్కవీ•శ్వరుల కనఘ!

ప్రశ్న — గంట లెందెందు నిలసిల్లును?

గీ॥ అలగుచుండును శంకరు • హస్తమందు। గ్రాలుచుండును శక్ర ధ్వజా• గ్రమ్మునందు । మెఱయుచుండును సత్కవి • కరమునందు । సకల నుతిపాత్రి! వేంకట•రాయ మిత్రి!

మూడవపాటి తిరుమలరావుగారి రాకనుగూర్చి చెప్పినది.

చ॥ సరసపదో క్తిలాసకుల • సభ్యులు మెచ్చెడురీతి వేంకటే శ్వరుఁ డవధానముల్ సలుప • బాపురె! సమ్మదమందివచ్చె మా తిరుమలరావు నుండిప్పు, కని• తీరుఁడు తిర్మల వేంకటేశ్వరుల్ పరమ ముదమ్మునన్ మెలఁగు • వైఖరి ప్రేక్షకులార! ప్రేమతోన్.

అవధానాంతమునఁ జెప్పినది.

సీ॥ ప్రతినిమేషంబునుహితమువెంపునవచ్చునధికార్య చేకొంతఅలరుటయెక్క పద్రసోపేతభోజ్యప్రక్రియలకొర్తి త్తచేఁగొంతమోదంబుజెందుటయెక్క పచ్చతోరణములభాసిల్లుభవనమ్ముగనుటచేఁగొంతదృక్పర్వమయ్యె విద్వాంసులందఱోవిచ్చేసియుండుటసద్గోష్ఠిగొంతయుత్సాహమయ్యె

తే॥గీ॥ నస్మదవధాన మిటుల జయావహంబు। నగుట సంపూర్ణకౌతుక మందుటయ్యె । శేషగిరిరావు, బంధుల, స్నేహితులను।సభ్యులను, నన్నుఁ బ్రోవు మోంశారదాంబ!

స్వస్తిశ్రీ క్రోధననామ సం॥ ఫాల్గున బ॥ ౬ శుక్రవారమున మధిరగ్రామమందు మ॥ రా॥ శ్రీ॥ చింతలపూడి శేషగిరిరావు పంతులుగారు తమమందిరమున జరుపు వివాహమునకులను సాహ్వానింపఁగ వచ్చినవారిలో నొకరగు బ్రి॥ శ్రీ॥ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారిచే అష్టావధాన శతావధానములు చేయింపఁజేసి సభ్యులకమితాహ్లాదముగఁ గల్పఁజాలిరి.

అధునిక కాలమున శుభకార్యములందు కేవల శృంగారాభినయములచే భరతశాస్త్రము నొకరీతి ప్రదర్శించుచు భోగలాలసులై విటజన చిత్తాకర్షణమునకై అనాదికము జావళీలం బాడు నర్తకాంగనలం బిల్చి నృత్తగీతములచే ప్రొద్దులు బుచ్చుచు హరించుచు ధనవ్యయము నొనర్చు రీతిగ దకినాగరికులవలెఁ గాక "విద్వాంస్సుదారిద్ర్యతా" యను నట్లు లేమిచే యిడుములంబడుచు అపరభాగదాయార్తులై విరాజిల్లు పండితచంద్రు

పదస్య సందర్భమునఁ జెప్పినవి. చి॥ రాజేశ్వరరావునుగూర్చి

క॥ జనకుం డాత్మసహోదరుల్ సతము దం◆చద్దివ్య విద్యాపరే
షసిరూఢిన్ వహియించి మించినటులే ◆ సన్మిత్ర సాంగత్యయు
క్తిని నుర్వీకళ నేర్చి బంధుగులు ప్రీ◆తిన్ మెచ్చ నుద్యోగివై
ధనసంపాదన మాచరింపవలె వ◆త్సా! ఓయి రాజేశ్వరా!

చి॥ మురహరిరావునుగూర్చి

చ॥ ఉరుదనుసంస్కృతాంధ్రముల◆పాండిత్యమునందున నింకఁ గొన్నిటన్
నిరుపమసాహితిన్ వరల◆నేర్చి ప్రభుత్వమువారిచే సమా
దరనము నొంది వాసిగను ◆ తాతను తండ్రిని మించఁజాలి యో
మురహరిరాయ! సౌఖ్యములఁ ◆ బొందుము పెద్దలు సంతసింపఁగన్.

సభను గూర్చి

చ॥ వయసున విద్యలన్ సుగుణ◆వర్తనమందున నీడుజోడునై
భయమును భక్తియుం గలిగి ◆ వర్తిలుచుండినయట్టి యీసభా
వ్యయమునకున్ వివాహముల◆ వైభవ మొక్కమహార్థమందు నే
యయి శుభమందునట్టుల బు◆ధాళిని దీవన లీయ వేడెదన్.

శ్రీ శేషగిరిరావుగారిని గూర్చి

మ॥ వరహాలిచ్చెదొ మాడలిచ్చెదవొ శా◆లువ్వాల్ దెచ్చి పైఁగప్పెదో
కరముంగాసులనిచ్చెదో విబుధ స◆త్కారంబు నూత్నంబొకో?
చిరుతప్రాయమునుండి పండితులనే ◆ సేవించుచున్నాఁడ వ
య్యా! రమాయుక్తుఁడ వౌచు శేషగిరిరా◆యా! ప్రాజ్ఞచూడామణీ!

రావించి విద్యాగోష్ఠిచే నిట్టి శుభకార్యముల సత్కాలక్షేపమొనర్చుచు వారి ననూన సత్కారముల నానందింపఁజేసి ప్రోత్సాహపఱచి యీవిషయమున నీతాలూకాకే కాక నైజాము రాష్ట్రాంధ్రదేశమునకెల్ల తత్కీర్తి నాపాదించి మూర్ధన్యులైనారు. శ్రీ శేషగిరిరావుగారి నభినందించుచున్నారము.

తొలినుంచి తుదివరకు నిత్యము దయచేసి శ్రద్ధతో తత్కవితావిశేషముల నాలించి తమ సంతోషమును వెలిబుచ్చిన మాతాలూకా పోలీసు సర్కిల్ యిన్స్పెక్టరుగారగు శ్రీయుత రామకృష్ణారెడ్డిగారి భాషాభిమానమును ప్రశంసించుచున్నారము.

విలోపమును లేక అవధానసభల జయప్రదముగ జరిపిన శ్రీ కవిగారలనెంతయుం గొనియాడుచున్నారము.

ఇట్లు బుధవిధేయులు,

రేమిడిచర్ల,
25-3-1926.

దేవంభొట్ల రాధాకృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభశాస్త్రి

మధిర

(శతావధానము)

క్రోధన సం॥ ఫాల్గున బ॥ ౮ ఆదివారం (7-3-26)

ప్రార్థన.

చ॥ అలరుచు నెల్లవారు కొనియాడఁగ నష్టవధాన మిచ్చుటన్
గలుప, శతావధానము నొనర్పఁడటంచుఁ బ్రమోదచిత్తులై
పలికెడు వీరివాంఛిత మవశ్యముఁ దీర్పఁదలంచి తత్క్రియా
కలనఁ దదీయకార్యమునకై దొరకొంటిని బ్రోవు మంబికా!

ఉ॥ ఏపురనైన నేనొకటియే యవధాన మొనర్చి దానిలో
నైపుణిఁ గాంచి పేరుగొనినాఁడను మాదృక పుణ్యమెట్టిదో
యీపురిలో నవధానము లహీనముదంబున రెండొనర్చి యా
నోపితిఁ దత్ప్రపారస సమృద్ధతిఁ గల్గుటఁ జేసి శారదా!

ప్రారంభము

(1) విగ్రహారాధన. చతుర్వేదుల వేంకటకృష్ణయ్యగారు వకీలు, మధిర.

సీ॥ చిత్తమేకాగ్రతాసిద్ధినిపడయంగ సాధనమై యొప్పుఁ జాలునను
ఉద్ధాని పూజించునపుడైన ప దిశుచిగమనించి వర్తింతు రాయటంచు
అర్థాని పేరిట నైవేద్యదానమ్ములు గావింప నెంతుర గా యటంచు
దినదినమ్ము తులసితీర్థమ్ము గ్రహియింపఁగలిగిన దేహసౌఖ్యంబటంచు
తే॥గీ॥ విగ్రహారాధనము మన పెద్దలొప్పి । రితరమతముల వారు గ్ర
హింప లేక। హేళన మొనర్ప లోటగునే రవంత?। కాన మానం
దు విగ్రహపుపూజ.

(2) గ్రీష్మఋతువు. హరి సీతారామశాస్త్రిగారు, ఎఱ్ఱుపాలెం.

శా॥ దారింబోయెడు పాంథవర్గమునకుం దాపంగ నీకుంకుమన్
నారీరుం దనువెల్ల స్వేదమగుచున్ సుక్కున్ వడంగొట్టుఁ గా
సారంబుల్ నిజజీవనంబుడిగి నిస్సారంబులై తోచెడిన్
మేరన్ మీఱి వెలుంగు భాస్కరుఁడు బల్మిన్ గ్రీష్మకాలంబునన్.

(3) కవిత్వము వినోదార్థమేనా? వేఱు ప్రయోజనమున్నదా?

చింతా పూండ్ల రాజగోపాలరావుగారు, పోలీసు సబ్ యినస్పెక్టరు, మధిర.

సీ॥ ఱాలను కరఁగింపఁజాలి రంజించెడు గానకళ్ల చేఁజెందు కౌతుకంబు
అత్యద్భుతంబౌచు నలరారు చిత్రలేఖనమును గాంచుచోఁ గలుగుకంటె
[illegible] దుర్గియ్య నానంద వార్ధి నో [illegible]
గ్రంథకర్తృత్వమ్ము గాంచి శాశ్వతముగా సద్యశస్స్ఫూర్తిఁ బ్రశస్తిఁ గానుట

గీ॥ అలవడు; కవిత పూర్వజన్మార్జితమగు। పుణ్యమునఁ గాక అన్యథా
పొందఁగలరె? । కనుక కవులను గాంచి మన్ననలొనర్చి । ప్రతిభఁ గాను
మయ్య జగోపాలరాయ!

(4) ప్రభాతవాయువు. పూండిరాజు లక్ష్మీకాంతరావుగారు వకీలు, మధిర.

ఉ॥ కాంతునిమీఁది కోపమునఁ గాంచిన యాపొలయల్క వేఁగుప
ర్యంతము నిద్రలేక హృదయవ్యథఁ జెందిన సిగ్గు విడుచ్చు; రే
యంతయు మన్మథార్తులగు నాలుమగళ్ళ గుసగుసలుడుచ్చు; న
త్యంతసుఖావహంబయిన యట్టిప్రభాత సమీరడింభముల్.

(5) వివిధదేశస్త్రీల సౌందర్యము.
టి. కుప్పుసామి మొదలియారు తాలూకాఆఫీసరు, ఏ. బి. మధిర.

సీ॥ ద్రవిడదేశాంగనల్ రవికలెప్పుడు ధరించమి యె శోభ యంచు నంత్రు
గుజరాతియువతులు గోరంత యేసియు దనువు కన్పడ హాయి మనితలంత్రు
పాశ్చాత్యవనితలు పైటయే లేకుండ గౌను దొడుగుట నాగరికమండ్రు
తెనుఁగు నెలంతలు తనువగ్గి కప్పుడి కన్పడకుంట శృంగారమండ్రు
గీ॥ ఎందు నివసించువారి కాసుంగయా సౌందర్యముగ నుండు పరవారు
లందముగను। కానుపించరటంచు మన్మానసమునఁ [illegible] తెల్పితి
కల్గుభేదముల నిటుల.

(6) ఏవైద్యము నందే విశేషము కలదు?
టి. సీతారామశాస్త్రిగారు డాక్టరు, మధిర.

శా॥ ఆవేళన్ శమియించి నట్లగును గాంగ్లేయవ్రుల్ మందులన్
సేవింపన్; ఫలమబ్బుతుట్టతుద దేశీయౌషధంబుల్ గొనన్
వైద్యమ్మున్ మదినమ్మిచూడన్ జలచికిత్సం జేయు నేహ్యాస్య తే
యేవేళం బొడజూపఁజాలవు ప్రియయుం [illegible] విశ్వంబటుల్.

(7) శ్రేష్ఠమైన జీవితమున [illegible]?
యస్. సుందరేశమ్ అయ్యరు [illegible]

మ॥ తనకేమో ఫలమబ్బునంచని యసత్ [illegible]
అసితంబుం [illegible]
కనులం గాంచుచు నెమ్మనంబున [illegible]
ఘనులన్ సేవనొనర్చు వర్తనము యోగ్యం [illegible]

(8) మానవులను కనుబొమలకన్న గౌరవమేల?

క॥ మానవు యువతుల కుండక। వాసిగఁ బూరుషులకుంటఁ ప్్రఖ్యాతిం
గనె। దోసమ్ము పేడినింగన। నోసఖ! భ్రూలతల కెట్టు లున్నతి కల్గున్.

క॥ దోసముఁ జెప్పెడి చిహ్నము। గా సూరిశులు వచింప ఘనమదికల్గెన్
యీనునఁ బ్రస్రారోమమ్ములు। నాసూటలె మెచ్చుకుంట హైన్యముఁ గాంచెన్.

(9) పరమేశ్వరుడా సర్వసముఁడుకదా! జనులను హెచ్చుతగ్గులుగఁ
జూపనేల? పింగళి నరసింహంగారు, ఇల్లూరు.

ఉ॥ సూనుల నెల్ల నొక్కటిగఁ జూచెడు తండ్రివలెన్ జనాళికిన్
జ్ఞానమొసంగ; వారలు ల సద్గతి దుర్గతిగాఁ జరించి క
ర్మానుభవంబునన్ బడి సుఖాసుఖముల్ వహియించుచుండుటల్
గానఁగలేక యీశ్వరుని కర్జములం దలపోయ నేటికిన్.

(10) (సమస్య) వికసించెన్ గమలంబుగోడను నిశావేళన్ విచిత్రంబుగన్

మిరియాల నారాయణగారు, మధిర.

మ॥ సకియా! భానుఁడు వచ్చె నంచనఁగ దృష్టాంతంబు వాకిళ్ళమా?
యికనాచేలము నందునుంచితివా? యీ పైట్లీవు రాజాలి మా
వికచిత్రమ్ము సుఖమ్మునన్ విడవా? భామా యన్నఁదా నిట్లనెన్
(వికసించెన్ గమలంబు, గోడను, నిశావేళన్ విచిత్రంబుగన్.)

మ॥ వికయుక్షోనన ప్రక్కనుండి విటుపై నుత్సాహముం జెంది యె
క్కెక్కువానిం గనయుంగనంచు నడిరేయిన్ భార్య యద్దస్థలీ
నికటంబందున నిల్వఁగాంచి యతఁడంతే భ్రాంతి నిట్లెంచుగా
(వికసించెన్ గమలంబు గోడను నిశావేళన్ విచిత్రంబుగన్.)

(11) (సమస్య) అక్కా రమ్మనుచు మగఁడు నాలిం బిలచెన్.

కే. వి. శ్రీనివాసరావుగారు తాలూకా ఆఫీసరు, డి. పి. డబ్ల్యు. మధిర.

క॥ మక్కువతోనగు శుద్ధాన్నము ద్రుక్కుడు దనభార్య యచటఁ జూపట్టఁగ
సొక్కుచు పిలచితివే యని సీ। (యక్కా రమ్మనుచు మగఁడు నాలిం బిలచెన్.)

(12) సంధ్యారాగము వర్ణన ద్విప్రాసము.

[illegible] రామయ్యగారు [illegible], మధిర.

శా॥ [illegible] వేంకటాచల [illegible] ముల్
వేనారంభము [illegible] జూచెనని [illegible] బూని బా

ణాసారమ్మున నోషధీశుఁడిను నాయబ్ధింబడం దోఁచి యా
పై నూరిన్ బొడవంగ రక్తమునఁదోఁపన్ వచ్చుసాంధ్యాకృతుల్.

(13) వసంతఋతువు వర్ణనం — మూర్తి సుబ్రహ్మణ్యంగారు.

శా॥ ఏయేగ్రామములంగనుంగొనిన నేయే గేహముల్ గాంచ శో
భాయుక్తంబయి యుత్సవంబులనొనర్పన్ నేత్రపర్వంబగున్
గాయుల్ గోవెలకంత మెత్తి చివురింపుచున్ వృక్షజాలమ్ము సౌ
ఖ్యాయత్తంబు వసంతకాల మతి రమ్యంబై విరాజిల్లెడిన్.

(14) నల్లమందు.

బసవరాజు రాయప్పారావుగారు దేశపాండ్య, తక్కెళ్ళపాడు.

మ॥ ఉదయంబౌ తరికెట్లొ యోగిరములేకున్నన్ శ్రమించుచు
న్నదలంజాలని మత్తుచేఁ గునుకుచుం బల్మారు భాషింపుచున్
ముదముంగూర్చునటంచు నెంచుచు ధనమ్ముల్ వమ్ముగావించుచుం
బెద యోజించిన నల్లమందుగుణముల్ హేయంబుగాఁదోఁచవే.

(15) శారదా స్తుతి. ప్రాసయతి.

మాటూరు లక్ష్మీనరసింహారావుగారు, మాటూరు.

సీ॥ భారవియాంభోజ ధారుణీనాథుని నంచితయశునిఁగావించినావు
అంచతత్తడినెక్కి మించుగా విహరించి కరుణచే భక్తుల సరసినావు
అత్తయుండెడిచోట నార్తిగిల్లఁ దరింప సరసని యారీతిఁ బూసినావు
చతురాననునిఁగాంచి చతురభాషణముల పతిముఖాంభోజంబుఁ జేసినావు
గీ॥ భళిర! సంగీత సాహిత్య కళలు రెండు నొక్కరీతిసిఁ బాలించి యొక్కజ
ముగఁ గోరి నప్పుడు త్వత్కృపా సారమొసఁగి కామితార్థమ్ము లిమ్ము!
వాణీ! మదంబ!

(16) నైజాము రాజ్యవర్ణన. కందిబండి సుబ్బారావుగారు, సిరిపురము.

శా॥ ఏయింటన్ గన పాడిపంటలకొఱంతే లేక సంపన్నులై
న్యాయంబున్ విడనట్టి వర్తనము నవ్యంగట్టి ధర్మజ్ఞులై
ధీయుక్తిన్ బుధులయ్యు వైభవమునన్ దేవేంద్రులై యొప్పునస
ద్ఛాయాభర్తలరై వెలుంగెదరు నైజాంరాజ్యమున దెల్లరున్.

(17) సమస్య. భామిని చన్నవల్లుడుసమ పార్వతిభర్తను గాంచి మ్రొక్కుమా!

ఉ॥ మోమున నొప్పితి రేక కడుముద్దులుగుల్కఁగ బొట్టి పెట్టి పై
కోమలపుష్పమంజరులు కొప్పునఁ దయందు ధరించఁగాంచి తా

నే మెయి మోహ భావము వహించెనో లింగము గా...
(భామిని చన్దవల్ నడుమ • పార్వతి భక్త సంఘం...)

(18) సంగీతమాధుర్యము.

చ॥ పసులును తన్మయత్వమున • బాపురె మేనెఱు...
నిసువులు గూడ నేడ్పుడిగి • నిస్తులకౌతుకమున...
విసమును గ్రక్కు సర్పములె • పీనుల నిండుగ నాలకించు...
పెసంగెడు గానమాధురికి • నీడు జగమ్మున న్నూ...

(19) ఆంధ్ర బ్రాహ్మణులకు నాధునిక కాలమున నాచారా... దులు. చింతలపూడి రామకోటీశ్వర రావు గారు, ...

ఉ॥ ధరణీదేవులు శ్రద్ధతో నుషసి నిద్రన్ లేచి కాలక్రమ...
క్కరమై తీరిచి స్నాతులై యినుని కర్ఘ్యం బిచ్చి వేదా...
సరుసన్ దీర్చుచు వేదపాఠపరతన్ • వర్తింతురు...
...స్తకదాస్యమ్ము నిరోధకమ్ము గును గాదా! ...

(20) నల్లి యని పద్యము మొదట నుండవలెను.

(పెగళ్ళపాటి సీతారామ రావుగారు, ...)

క॥ నల్లీ! ఏకాదశినిశి। యెల్లను జాగర మొనర్ప • చేసు...
పెల్లుగ సాయం బైతివి। చెల్లునె నినుమఱువ హృత్తు...

(21) భారత రామాయణార్థములుగ నొకపద్యము.

ఉ॥ అనుపమ పాండురాజ యశ • మద్భుతలీల వెలుంగ...
ర్జనులగు రాక్షసాళి, ధృతరాష్ట్రబలమ్మును...
న్ని జనదీవెనల్ గని య • మోఘముగా...
బొనరిచి రాజ్యమేలిరి జనుల్ కొనియాడ...

(22) ప్రియుని రాక కెదురుచూచు కాంతకు ఆశాభంగ... దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభశాస్త్రిగారు వకీలు, ...

ఉ॥ వినువీధింగల యంబుదంబుగని దప్పిన్ దీరునాకంచు...
...నంగా వించెడి చాతకమ్మునకు ఝుంఝూమారుత...
సను సంతాపముగల్గునట్లు ప్రియుసందర్శింప...
...నతం డత్తరి రామి కాంత వలచంతన్ ...

(23) సంఘసంస్కరణ - దేవంభొట్ల రాధాకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు.

ఉ॥ మాలలతో భుజింపఁగల మార్గము మంచిదియంచు కొందఱుల్
బాలలమాని ప్రౌఢలవివాహమొనర్చెదమంచు కొందఱుల్
వీలుగలేదు పైతృకము పెట్టమటంచును సంస్కరింప నీ
కాలపువారు బూనిరి సంఘమా! కులధర్మము లంతరింపఁగన్.

(24) చంద్రోదయ వర్ణన.

చ॥ కలువలు కాంతిచేఁ జెలఁగెఁ గ్రొత్తెలిదిశల్ పరిశుభ్రకాంతి నే
సొలుకువహించె చోరులు మహాపథికాంగదోషంగె నెంతయున్
నిలువఁగఁజాలమిన్ విరహిణీతతి మన్మథుదూరసాగె ని
మ్ముల తొలికొండ చక్కని నభోగతి చందురుఁడుదయించె సంతతంబునన్.

(25) పరీక్షలకుఁ జదువు బాలుర కష్టసుఖములు లేకాలమున నెట్లుండెను!

ఉ॥ శీతువునం బరీక్షల కశేష పరిశ్రమ మంగఁ బోవ నా
యాతనిదాఘమందు శ్రమమంది సుఖమ్ము నహించుచుందు ర
త్యాతతమైనకాలమున నారయ లేవు సుఖశ్రమంబు లీ
రీతివహింతురు సౌఖ్యము పరిశ్రమముల్ బడిలోన బాలకుల్.

అవధానానంతమునఁ జెప్పినవి.

ఉ॥ కొందఱు వేశ్యకాములకుఁ గ్రమ్మఁజెందియుఁ బిల్చివారి లే
చిందులతోడనో సభను జేతులు ద్రిప్పుచుఁ బాడినంత నా
నందముతో ఘనమ్ముగ ధనమ్మిడుచుందురుగాని సత్కవి
బృందము గౌరవింపఁ దల పెట్టరు చింతలపూడివంశజా!

మ॥ అలమంత్రిప్రగడాన్వయాంబుధికి శీతాంశుండునై సన్నుతుల్
పలశ్రేష్ఠుండు భుజంగరావు తనయోద్యామహోత్సాహశీలుండై
బిలిపించెన్ గవులన్ బహూకృతులదన్నెన్ సద్విధంబిప్పు డీ
కలికాలాన సత్కవిపోష! శేషగిరిరాయా! భవ్యభావోదయా!

"మధిరయవధానముల" అనుపాత్రము పఠించిన నొక పండితాగ్రణియను.

కం॥ మధిరావధాన మెంతో । మధురంబో మద్దులోల్లు మాటలు చెప్ప
మధురపయుక్తం బైత్రీ । మాధురిపుకృప చేత సుజనమాన్యనఁబడ వే.

కొత్తరెడ్డిపాలెం
అనఁదాశ్రమము
17-7-1926

ఇట్లు విధేయుఁడు
కొమ్మరాజు లక్ష్మణరావు.

ైనయవిద్యాకీర్తులనుగాంచిపఱలేదు । *పుత్త్రిలమన్మలఁబొందినావు
ీ బాలగోపాల మభినుతించెడునట్టు । లుద్యోగివై కీర్తి నొందినావు
అతిథులభ్యాగతులరుదెంచ భక్తిఁబూ । జించిపుణ్యంబు నార్జించినావు
ఉపనిషద్భాష్యంబులొప్పుగనాలించి । పరమార్థముల నెల్ల నెఱిఁగినావు
కవులఁబ్రాజ్ఞులఁ బూజించఁగలిగినావు । ధర్మకార్యపరుండవైతనరినావు
పంతసంబరయ్యెనీదుదర్శనమువలన! సరససుకవివిధేయ! శేషగిరిరాయ!
మన్ననతోఁసుతఁ బవలుమూపనిలేక శ్రీమంబుకోర్చి సం
పన్నుల యస్మదీయహితవర్యుల బంధులపూజఁజేసి మీ
కున్న యశోవిలాసము సమున్నతలీల నొనర్చినట్టి మా
మన్నవనారసింహగుణమాన్యుఁబ్రశంస నొనర్తు నిత్తరిన్.
శాస్త్రజ్ఞులెందఱోసదసినుండగనన్ను । చందనమ్ములఁబూజసల్పినావు
అంతతాంబూలమ్ముహస్తమందిడిపట్టు । పుట్టమ్ములనుకట్టఁబెట్టినావు
కనకాభిషేకమ్ము గావించు సరణిగా । శౌరీలఁదెచ్చి యొసంగినావు
అవిచాలవనుచునుకవికివాఁదోడువై! +పంచరత్నములుజెప్పించినావు
ఆత్మబంధువులందు వియ్యంకులందు । జూపు ప్రేమనుభక్తినిజూపినావు
తసంబందె యాత్మయత్యంతముగను । సరససత్కవిగేయ! శేషగిరిరాయ!

---

* శ్రీ శేషగిరిరావుగారి అగ్రసుతులగు రాజగోపాలు
ావధానము జరిగినకాలదినములను వారు వ్రాసిన యొక
ిడుపద్యములనుబట్టి వారి సుగుణము కొంతవఱకు విశదముకాగలదు.
ప్రతిదినమందు తావక కృపాపారసపూరిత లేఖఁగాంచ నే
నతులితవాంఛచే నెదను హర్షమెలర్పఁగ వేఁచి వేఁచి యే
కతమునకో త్వదీయమగు కమ్మనుగాంచఁగ లేక "యాత్మయం
దితరముగాఁ దలంచితిరి యేమొకొ" యంచు విచారమందితిన్.
॥ కరమనురక్తి మిమ్మటకుఁ గైకొనివచ్చి సహాయమీక చ
త్వరమున నేను నాటినినిఁ దాటిటువచ్చిన కారణంబుచే
కొఱఁతగు కార్యమెల్ల సమకూడెనొ లేదొ యొఱుంగనైతి నా
దరమునఁ దెల్పవేడెద నుదంతము నంతయు సంగ్రహంబుగన్.

+ ఉ॥ ఓసుగుణాఢ్య! మీరలు మదూర్జితపుణ్యవశంబుచేత నా
యోసమునైననూర్చి నమితాదరణమ్మున నిందువచ్చుటం
జేసి యపారకౌతుకము జేమరె ధన్యతఁగాంచఁ గల్గితిన్
భాసురవాగ్విలాస! ప్రతిభాయుత! ధీవర! వేంకటేశ్వరా!

సీ॥ ఆచంద్రతారకమై భవద్వంశంబు । తామరతంపరై తనరు గాక
ఆవేళ నీవేళయని లేక బంధుగుల్ । మీమందిరమ్మున మెలఁగుగాక
ఆనాటి కానాటి కతిశయప్రేమచే । కలిమి వెలంది నిన్ వలచుగాక
కలకాలమిట్టులే కవులనుబూజింప । సలెనన్న మీకీర్తి చెలఁగుగాక
గీ॥ స్వచ్ఛమైన తావకయశశ్చంద్రిక లొగి
పృథ్విపై దశదిశల వ్యాపించుఁగాక
ఘనచిరాయువులరై వృద్ధిఁ గాంతురిగాక
శాంకరీకృపగల్గి శేషగిరిరాయ!

మ॥ తావకాంఘ్రియుగమ్ము భక్తి సతతమ్ము ధ్యానమొనర్చు నీ
ధీవిశాలుర సభ్యులన్ గృపఁ ◆ దేల్చి; యీపురి నష్ట ద
ష్టావధానశతావధానము ◆ లందుఁ జూపిన త్వత్కృపా
భావమే సతముంచవేడెద ◆ స్వర్ణదుర్గరో! నాపయున్.

ఉ॥ కష్టమటంచు నెంచక యఖండితవాక్పటిమంబు భాగణా
పుష్టియుఁ గల్గ భావరసముల్ వెలువారఁగఁ బ్రోజ్జ్వలిల్ల సం
తుష్టివహింప కౌశలముతో నొనరించితివయ్య యిప్పురిన్
అష్టవధానమెన్నఁగ నహో! సుకవీశ్వర! వేంకటేశ్వరా!
ఉ॥ పెక్కు శతావధానములు ◆ పెద్దలు మున్నొనరించి వాసిఁ పెం
పెక్కిరిగాని నీవలె నహీనప్రతాపులఁ గాన మెందు నీ
చక్కని శబ్దగుంభనము ◆ సాహితి నెంచఁగఁ బోలదయ్య యిం
పెక్కు శతావధాన మొనరించితి వెంతయు వేంకటేశ్వరా!
ఉ॥ ఎల్లవిధంబులన్ మము సమీహిత తుష్టులఁ జేసి నీదుహృ
త్ఫుల్లసరోజపీఠిని సపూర్వద శారద నుంచితయ్య నీ
యుల్లము తృప్తిఁ జెందునటు లోడక యేమి యొసంగువాఁడనో
అల్లప్రతాప వంశకలశాబ్ధిసుధాకర! వేంకటేశ్వరా!
ఉ॥ ఇమ్మహిమిమ్ముఁ దృప్తులఁగ ◆ నివ్విధి సేయఁగఁ జాలువాఁడ స
త్యమ్ముగ నియ్యెడన్ దమకు ◆ తప్పక సత్ఫలమాల సంపద
త్సమ్ములఁ గూర్చి హారముగ ◆ దద్దయు భక్తినొసంగుచుంటిఁ బ్రే
మమ్మున దీనిఁ గైకొనుము ◆ మాన్యగుణాకర! వేంకటేశ్వరా!
గీ॥ నీదుగృహనామమే సదా ◆ నిన్నుఁ గూర్చు । సకల విద్వత్సభాస్థలిఁ ◆ జాటుచుండె
నలఘురచన, ప్రతాప కలశాబ్ధిచంద్ర! । వరగుణోపేంద్ర! వేంకటేశ్వరకవీంద్ర!

మాటూరి లక్ష్మీనరసింహారావు.

రేమిడిచర్ల

(శతావధానము)

క్షయ సం॥ నిజచైత్ర శు ౯ బుధవారము (21-4-1926)

ప్రార్థన.

శా॥ శ్రీకల్యాణ ముదాహవంబగుచు సు◆శ్రీ మీఱఁ జెన్నొందు నీ
దౌకల్యాణమునన్ గవిత్వసభ ప◆ద్యశ్రేణి నాలించి నా
నాకాంక్షించెను బద్మనాభబుధుఁ డ◆ట్లాటన్ జయింపంగ నీ
కారుణ్యమె నమ్మి మ్రొక్కెదను తం◆డ్రీ! రామచంద్రప్రభూ!

మ॥ శతకంబొండు రచించినాఁడ నెడు వా◆త్సల్యంబుచే నైన నం
తతముం దావక పాదపద్మభజనా◆నందుండటంజైన నా
స్మృతమౌ నేఁటి శతావధానసభ ను◆త్తీర్ణుండనై సజ్జనా
వృతదిక్పంచయుగా నొనర్పఁగదె తం◆డ్రీ! సిద్ధమల్లేశ్వరా!

ఉ॥ అంచితలీలగా నలిపి◆ తష్టవధానమొకండు మేము హ
ర్షించఁగమున్ను; కాన కవి◆శేఖర! నేఁడు శతావధానముం
గాంచు కుతూహలంబునుచు◆ గాదిలిమిత్రుఁడు [illegible]
సించి శతావధానసభ◆ నే నొనరింపఁగఁ బ్రోవు మంబికా!

మ॥ నతభూపాల కిరీటరత్న విలస◆న్నైజాముసీమన్ ప్రసి[illegible]
సతముం బండితగోష్ఠిచే మెలఁగి భా◆షాసేవఁగావించి ప్రా
జ్ఞతవర్ధిల్లఁగ హేతువై తనరు సు◆స్మానల్లిఖాన్ పాదుషా
ప్రతిభాశక్తిని సంస్తుతించెద సభా◆ప్రారంభ సంరంభినై!

ప్రారంభము.

(1) స్వస్థానమున గౌరవింపఁబడుచు ఋణబాధచే దేశాంతరగతుఁడైన
పండితుని మనోవృత్తి.-లంకా లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రిగారు; [illegible]

శా॥ ధీవిద్యావిభవమ్ములం గలిగి స◆త్కీర్తిన్ విడంబించువా
డై విస్తార ఋణమ్ములంబడి సుఖం◆బావంతయున్లేక [illegible]
రావేశ్మంబులఁబాసి యెచ్చటో కళా◆ప్రావీణ్యముం జూపి [illegible]
వేవో సత్కృతులంద లోఁ దలఁచుఁగా◆దే పండితుం [illegible]

(2) శాకుంతల మ్రాయుటకు కాళిదాసుని అభిప్రాయమేమి?

వ॥ [illegible] భారతదేశకర్త భరత◆క్ష్మానాథు కన్నట్టి [illegible]
వనులౌవారి చరిత్రమాటను రస◆ప్రాధాన్యమౌనట్లు [illegible]

చిననైపుణ్యత కాళిదాసుకవిశ్రేష్ఠుండు శాకుంతలన్
దనరన్ వ్రాసి యశమ్ము గాంచెనుగదా ధాత్రీస్థలిన్ ధీవరా!

(3) అవధానమువలనఁ బ్రయోజనమేమి?

చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు, పోలీసు సబ్‌యినస్పెక్టరు, మధిర.

శా॥ ధీరుండౌచును ధారణాగరిమ వృద్ధిం జేయుచున్ సత్కళా
సారాసార విచక్షణుండగుచుఁ బ్రజ్ఞాశ్రేణి వన్నింప నా
నారాజ్యమ్ముల సద్యశోవిభవముం దనర్చు పృథ్విన్ గనన్
త్వారూఢాత్ములఁ జేయఁగాఁ దగు సదా యాబాలగోపాలమున్

(4) అవధానము సేయుటకు మార్గములేమి?

జములాపురపు నారాయణరావుగారు, దేశపాండ్య, యెల్లుపాలెం

శా॥ ఆయీవేళలు లేక నిత్యమును విద్యాభ్యాసముం జేయుచున్
హాయిం గొల్చెదు సత్కవిత్వరచనా వ్యాపార ధౌరేయుఁడై
ధీయుక్తిం గల సత్కవీశ్వరుల మైత్రిం గాంచి లోనేర్చుచో
సేయం జెల్లు వధానముల్ సుగుణరాశీ! మిత్రచూడామణీ!

(5) భగవంతునకు రూపము కలదా? ఉన్నచో యెట్టిది?

బి. లక్ష్మీకాంత రెడ్డిగారు, యెల్లుపాలెం.

మ॥ సగుణోపాసనఁ జేయువారలు నిజస్వాంతమ్మునం దెట్లు భ
క్తిగ నేమూర్తిఁ దలంతురో యటువలెన్ దేవుండు ప్రత్యక్షమౌ
భగవంతుండు స్వరూపహీనుఁడని జెప్పన్ నిర్గుణోపాసకుల్
తగవౌనం చమనస్కులౌదు పరమాత్మన్ గాంతు రత్యద్భుతం.

"భగవంతుఁడు శ్రీ శ్రీ శ్రీ మీర్ ఉస్మానలీఖాన్ బహాదుర్ ప్రభువుగారి కాయురారోగ్యైశ్వర్యములనిచ్చి కాపాడుగావుత!"

ఏరాజన్యచూడామణి తన దేశభాషాభ్యుదయముంగోరి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించెనో, ఏప్రభువరేణ్యుఁడు తన దేశప్రజల విద్యాభ్యుదయమునకై కోట్లకొలఁది ధనమును వెచ్చింపుచు, పాఠశాలలను, గ్రంథాలయములను, స్థాపించుచుండెనో, ఏరాష్ట్రాధిపతి తన దేశజనుల భావిభాగ్యోదయమునకై అసంఖ్యాకములగు రొక్కమును వ్రయపుచ్చుచు, గొప్పగొప్పతటాకంబులను, ఆనకట్టలను, నిర్మితములు గావింపఁజేసి, ఆచంద్రతారార్కము స్థాయియగు కీర్తిఁ గాంచుచున్నాఁడో, ఏయేలిక వలన యివియవియన నేల, అనుదినమును దేశభాషాభ్యున్నతి సాధనము లనేకములు గావింపఁబడుచుండెనో, యట్టి హిజ్ యెక్సల్టెడ్ హైనెస్ మీర్ ఉస్మానలీఖాన్ బహాదూర్ వారిచే పరిపాలింపఁబడు ఘనతవహించిన నైజాము రాష్ట్రము 2 సూబాలుగను, 16 జిల్లాలుగను విభజింపఁబడియున్నదనుట యెల్లరకును తెలిసినవిషయమే.

(6) పాపపుణ్యఫలములనఁగ నెట్టివి? రేమిడిచర్ల కోటయ్యగారు [illegible]

ఉ॥ ఈవిధమైనకష్టము ఘటించునటంచు నెఱుంగఁ జాలనే
ఈవిధమైన సౌఖ్యము వహింతునటంచు నెఱుంగఁ జాలనే
దైవకృతమ్ము చేతను యథావిధి కష్టసుఖమ్ము [illegible]
కావునఁ బాపపుణ్యములఁ గాంచుట [illegible]

(7) (సమస్య) రతికై పిల్వఁగ నాత్మసోదరి [illegible]

నాగదేవర [illegible]

మ. అతిభక్తిన్ మనయగ్రజుండిటు శుభంబౌనంచు [illegible]
హితులున్ బంధువులున్ నుతించునటు [illegible]
వ్రతసంపూర్తిః ప్రసాదమీయవలె నప్పా! [illegible]
(రతికై పిల్వఁగ నాత్మసోదరియె రారమ్మంచు [illegible]

(8) బ్రహ్మచర్య విధులెట్టివి?

కోడూరి సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారు, [illegible]

మ. అలభిక్షాశనమున్ భుజించుచును సౌఖ్యంబెమ్మియున్ [illegible]
యిలపైనన్ శయనించుచున్ గురుల కెంతేభక్తి [illegible]
సలుపంజాలుచు వేదశాస్త్రముల నిచ్చల్ నేర్చుచున్ [illegible]
కలితుండై తగబ్రహ్మచర్యవిధి యుక్తంబౌ ననుష్ఠింపఁ [illegible]

ఆంధ్రభూభాగములోనిదగు వరంగల్ జిల్లా మధిర తాలూకా [illegible] రేమిడిచర్లయను పురవరంబు భాషాభిమానులును, మన్మిత్రులును, [illegible] సత్కార్యధురంధరులును నగు బ్ర॥ వే॥ దేవభొట్ల అనంతపద్మనాభ[illegible] జన్మభూమి. ఈ శాస్త్రిగారు శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణమును [illegible] బొనర్చి పిమ్మట స్వస్తిశ్రీ క్షయనామ సం॥ నిజచైత్ర శు ౯ బుధవారమున [illegible] కళ్యాణమును శు ౧౦ గురువారమున శ్రీ రామపట్టాభిషేకమును జరిపి[illegible] తమ బంధుమిత్రులనెల్లర నాహ్వానించిరి. ఏతదుత్సవసందర్శనార్థము [illegible] వారిలో, విద్వత్కవిశ్రేష్ఠులును, శాంతమూర్తులును, కవికంఠీరవ[illegible] లును, నగు బ్ర॥ వే॥ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారొకరై యుండిరి. [illegible] యుత్సవములలో బంధుమిత్రులెల్లరకుం గవితానందముం గూర్పనెంచి [illegible] శతావధానమొనర్పంజేసి సభికుల కమితానందము గలుగఁ జేసెను.

ఇక్కాలమున కొందఱు శుభకార్యాదులయందు సంఘానర్థ, అనితరసాధ్య [illegible] ర్వ్యయంబుల జేయుచు అపాత్రదానకర్తలవలెంగాక, పైసందర్భమున [illegible] నుత్సవములయందు విద్వత్కవిశ్రేష్ఠుల రావించి, విద్వత్సభల చేయుటయు [illegible] చుటయును, పండితసత్కారములొనర్చుటయును, సంఘభావిభాగోదయమునకు [illegible]

(9) ప్రతిదినమును శ్రద్ధతో స్కూలునకువచ్చు విద్యార్థుని కింటిలోని వారిచే నిరోధము కలిగినప్పుడు వాని మనోస్థితి.

రాళ్ళబండి సత్యనారాయణ, వుల్లిపాలెం.

సీ॥ ఈదినమున్నమ్మ నపాఠ మేగ్రహింపకయున్న తోడిబాలురమిన్నుపోడిమిచను
ఈరోజుపాఠమున్నమ్మ నేపఠింపకయున్న పైపాఠములనేర్వ నలనువడదు
జననియాజ్ఞవిధాననొనరింపకున్నచో ఆయనుయాగ్రహంబందగలదు
జనకుండుపొలమునపనులున్న నంచునుపలుమారులుగమ్మ నిపలుకుచుండు

గీ॥ వీరి కనువర్తినై బడిఁ జేరకున్న
దేశికుం డాగ్రహించెడొచు తిట్టుకొట్టు
నెట్టువర్తింతు నాచదు వెట్టుసాగు
ననుచుఁ జింతించు యోగ్య విద్యార్థి సతము॥

(10) వివాహముకాని యౌవనరాజకన్య పరితాపము (వసంతోత్సవము)

మేడుకొండూరి రామారావుగారు, కొత్తావలిపల్లె, రేపల్లె చర్గ.

శా॥ నానాపుష్ప లతావితానములచే • నవ్యప్రభల్ గాంచుచున్
ఆనందంబిడు నీవసంతసమయం • బందున్ మనోజార్తిచే
దీనత్వమ్మున నుంటినంచు మదిఁజిం•తించున్ సరుంబొందఁగాం
గానన్ బాల్యవివాహముల్ సలుపయు•క్తంబౌను సత్క్షత్రియుల్.

మా నైజాము రాష్ట్రాంధ్ర దేశమున, నీట్టి సంఘ శ్రేయోదాయకమగు, నూతనమార్గ మవలంబించుటలో, ప్రథములై, మాగ్ధదర్శకులై, సహృదయులై, మా బంధుమిత్రులెల్లరకును శిరోభూషణమై తనరారు మ॥ రా॥ రా॥ చింతలపూడి శేషగిరిరావు పంతులుగారెంతయు వంద్యులు. మఱియు ప్రశంసార్హులు.

అటువలెనే బ్ర॥ వే॥ దేవంభొట్లఅనంతపద్మనాభశాస్త్రిగారును వంద్యులు. మఱియు శ్లాఘాపాత్రులు.

ఇంతకుముందు అవధానములవలన భాషకుగాని, దేశమునకుగాని, నూతనవిషయము నకుగాని, ప్రయోజనము కలదా యను సంశయము నానును[illegible] కలిగియున్నందున, ఈ సందర్భమున సృష్టికి, ప్రేక్షకు, జనుల యుత్సాహమును, వారివారి విద్యార్థులుచని, వినుర్శనాసాధనను, నేత్రోత్సవముగ కని పెట్టి యీసందియమును తాత్కాలికముగ బాపుకొంటిని. కాని యిందలి పరిష్కారమును భాషాపరిశోధకులును, విద్యాంసులును, అనుభవశాలులును నగు పెద్దలుచూచి ఆపలు[illegible] నోడి. నా తెలిసినంతవరకు నీవిషయమున ప్రస్తుత మహారాజశ్రీ పరిశోధక నాగరికులు మ॥ రా॥ రా॥ చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు నాకీ సందేహనివర్తి చేయుదురని నమ్ముచున్నాడను.

(11) దానములలో నుత్తమమైన దానమేది?

రేమిడిచర్ల అనంతరామయ్యగారు, [illegible]

గీ॥ ఊహ సేయు వేళ నిదాన ♦ ముండవలయు
భీరున కభయదానంబు ♦ విధియటండ్రు
కాని యన్నిటిలో ముఖ్య ♦ దానమెన్న
నన్నదానంబె యుండు మందాత్మ! తెలఁతు.

(12) నలుఁడు నలుఁడు అని పద్యముచివర నుండవలెను.

బొర్రా రామయ్యగారు, మాక్లీన్ [illegible]

గీ॥ నిషధదేశంబు పాలించె ♦ నేర్పుమీఱ
మన్మథుని మించు సౌందర్య ♦ మహిమఁగాంచె
కలికృతమ్మైనఁ బెక్కు యి♦క్కట్లఁగాంచెఁ
గలిగె శత్రుకానన దవా♦నలుఁడు నలుఁడు.

(13) (సమస్య) తనదు తండ్రిని పినతండ్రి యనఁగవలెను

చెన్నమరాజు పురుషోత్తమ వర్మగారు, [illegible]

గీ॥ తండ్రి పెదతండ్రులకును భే♦దంబులేమి
పెద్దతండ్రికి దత్తుఁడై ♦ పెరుగునట్టి
బాలకుం డిప్పుడున్నట్టి ♦ వరుసచేత
(తనదు తండ్రిని పినతండ్రి ♦ యనఁగవలెను.)

ఈ యవధానారంభమునకు సర్వవిధముల సహాయపడి శ్రమ [illegible] అవధానసభ కధ్యక్షతవహించి, సభాంతమున, అవధానమును జయప్రదముగా జరిపించిన యవధానిగారి కప్పటికప్పుడే సంతసించి, పంచరత్నములనల్లి యర్పించి తమకుంగల మాతృభాషాభిమానమును, విద్వత్పటిమనూ, సత్కవితాదరణమును వెల్లడించిన, [illegible]లును, సర్వదా సత్కార్యావలంబన దీక్షాతత్పరులును నగు మ॥ రా॥ [illegible] పూడి రాజగోపాలరావుగారి నెంతయు నభినందించుచు, నాకృతజ్ఞతాభివందనము లర్పించుచున్నాడను.

మొదటినుండి చివరవర కీయవధానసభయొద తమకుంగల శ్రద్ధా[illegible] వెలిబుచ్చుచు, సభాంతమున మెచ్చి కవిగారికి గూర్చి సంస్కృతశ్లోకపంచరత్నముల [illegible] తమ పాండిత్యప్రకర్షణము జూపిన శాస్త్రపండితులగు బ్ర॥ శ్రీ [illegible] లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రిగారికి నా వందనముల నర్పించుచున్నాడను.

(14) శుభకార్యమునకు వత్తునని ప్రాణమిత్రుఁడు సమయభంగ మొనర్చి నప్పుడు గృహమేధి హృదయసంతాపము. పోలి నర్సయ్యగారు, రేమిడిచర్ల.

చ॥ తమతగు కార్యభారము ముదంబున నేఁ వహియింతునంచు ని
క్కముగ మదినమ్మియుంచు చెలికాఁడు వచించి కడపట్టి దేమొ నా
ప్రియమగు వమ్ముగా సమయభంగమొనర్చెను నేఁడు కార్యభా
రము వహియించుటెట్లని కరమ్ము విచారము సేయుచుంటెదన్.

(15) రాధాకృష్ణులు- మిర్యాల రామయ్యగారు రేమిడిచర్ల.

ఉ॥ మాధవు పాదపద్మములు మానసమందున నిల్పుకొంచు నా
రాధన చేసిచేసి సుకరమ్ముగ పుణ్యవిశేషసంపదన్
శ్రీధవు నంతవానిని వశీకృతుగా నొనరించుకొన్న యా
రాధను కృష్ణునెన్నఁగ పురాకృత పాపములెల్లఁ బోవుడిన్.

(16) (సమస్య) భానుండుదయించె నిశను భావజజనకా!

మిర్యాల చినఅప్పయ్యగారు, రేమిడిచర్ల.

కం॥ ఆనందమెసఁగ రతికై। నీనెచ్చెలి వేఁచియుండె నిద్దురచాలున్
మానసమలరింపుము హిమ(భానుండుదయించె నిశను భావజజనకా!)

కం॥ ఆనాఁడు విబుధులు సుధా। పానమ్మొనరించఁగల్గు వైరము లోనన్
బూని శశిని మ్రింగఁగ స్వ(ర్భానుం డుదయించె నిశను భావజజనకా!)

(17) ప్రపంచమునఁగలవింతలలో వింత యేది? మిరియాల శీనయ్య, రేమిడిచర్ల.

శా॥ పిన్నల్ పెద్దలు మృత్యువాతఁ బడుటల్ వీక్షించుచున్ నిత్యమున్
మిన్నున్ మన్నుగలంతకాలమును తామే శాశ్వతంబం చహో
కన్నుంగానక పాపమంచనక దుష్కార్యంబులన్ జేయు టి
యెన్న న్వింతలలోన వింతయగుఁగాదే బుద్ధియోజింపినన్.

అనుదినమును ఆదినుండి సభాంతము వరకును అత్యంత భక్తిశ్రద్ధలతో పత్రికను దెంచి, తత్కవితామృతధారల నాలించి, సంతోషింపుచు, తమ మంగళ భాషాభిమానమును వెల్లడించిన శ్రీయుత బి. లక్ష్మీకాంతరెడ్డిగారి నెంతయు గౌరవింపుచు, వీరి వంశజులెల్లరు నిరంతర దైవభక్తితత్పరులై నిగర్వశిరోమణులై సకలసుగుణములకాకరమ్ములయి యొప్పుచున్నందులకు వీరి సద్వంశమును ప్రశంసింపుచున్నాడను.

(18) భక్తి లభ్యమగుటకు సాధనము లెవ్వి?

చింతా శివరామశాస్త్రిగారు, [illegible]

మ॥ తొలిజన్మమ్ముల జేసినట్టి సుకృతస్తోమమ్ము చే నొప్పుచుం
ఖలులౌ వారల పొంతబోవక యసత్కార్యంబులం జేరక
కలనైనన్ నిజధర్మముల్ విడక రాగద్వేషముల్లేక ని
శ్చలచిత్తమ్మున నున్నభక్తి నిలచుం సత్యంబు [illegible]

(19) (సమస్య) రాచకన్యల నందఱు రతులఁదేల్చె.

చింతా నరసింహశాస్త్రిగారు. [illegible]

సీ॥ నాపాప మేమిరో నన్ను పేరిముడిఁగాంచ
నూహించు చుండును నొకతె పలుకు
దానిమాయలఁజిక్కి దాని చెంతవసించు
చుండెనం చొకతె నిట్టూర్పు విడచు
వానికూటమి యింక స్వప్నమం దేయంచు
కన్నీళ్లు నిత్యమ్ము గార్చునొకతె
బహుకామినీలోలు పారిపుకోరుట హేయ
మంచు నెంచుచు విలపించు నొకతె

గీ॥ [illegible] లీరీతియుండ సర్వజ్ఞుఁడగుట
నెల్లరింగూడి రమియింప గృష్ణుఁడెంచి
వివిధరూపమ్ము లంది గోపికలను వల
(రాచకన్యల నందఱు రతులఁదేల్చె)

ఈ యవధానసభను జయప్రదముగ కొనసాగించుటలో తమకుంగల [illegible] తో సాయమొనర్చిన రేమిడిచర్లపుర పాలనాధికారుల, వాస్తవ్యుల [illegible] కొని. కాదఁదగియున్న దనుట యొకక్రొత్తవిషయము కాదు. మామఁ [illegible] దిక్షు క్రియాపూర్వకమైన ప్రత్యుత్నములయందును, [illegible] గును సఫలీకృతులై నిర్విఘ్నముగ నేటివఱకు విద్యను దినదినాభివృద్ధి [illegible] [illegible] స్తవ్యులని సార్థకనామముఁగొనిన గ్రామములో మొదటి [illegible] వా మేలని నేను చెప్పక తప్పదు, భగవంతుఁడు వీరి యీపవిత్రప్ర [illegible] [illegible] తను తన కృపారకరుణా దృష్టిని నిలిపి, యిట్టిపురవాసులకును [illegible] ష్టాయుల ను కలుగఁజేయుఁగాత!

(20) ప్రయాణము ఎప్పుడు సంతోషము? ఎప్పుడు కాదు?

చింతా వేంకటరామశాస్త్రిగారు, రేమిడిచర్ల.

సీ॥ పరమబంధుల యింట ◆ వైవాహికమ్ములు
జరుగ నేగుటకు నుత్సాహమగును
యాత్రాస్థలమ్ముల ◆ నవలోకన మొనర్ప
జనుచుండు వేళ నుత్సాహమగును
దేవతాకార్యముల్ ◆ గావించు మహనీయ
సందర్శనమున నుత్సాహమగును
తనకేదియో ఫలంబు ◆ నొనఁగూడనుండిన
స్థలమున కరుగ నుత్సాహమగును

గీ॥ పాపకార్యంబులను జేయు ◆ వారికడకు
తనకు మన్ననఁ జేయని ◆ జనునికడకుఁ
జనెడు వేళ నిరుత్సాహ ◆ జనకమగును
మానధనుఁడైన సద్యశో ◆ మహితునకును.

(21) జలమున కంటుదోషము కలదా?

మిర్యాల చినరామయ్యగారు, రేమిడిచర్ల.

సీ॥ సర్వపంకంబుల ◆ క్షాళనంబొనరించి
పరిశుద్ధుఁ జేయఁగా ◆ వఱలు నెద్ది
దేవాధిదేవుఁడై ◆ దీపించు శివునకు
శిరమున నిత్యంబు ◆ వఱలు నెద్ది

తమ నిరంకుశకవితాప్రతాపముచేతను, సహజశమదమాదిగుణములచేఁ గలిగిన జనానుకూల్యతచేతను, నీకవిగారు సర్వజనానందముగ నీయుపధానము నిర్వర్తింపఁజేసియుండుట ఫలితముగ వారి కవితామృతధారారూపకమైన కీర్తిబాహువును, నిచ్చటి పృచ్ఛకపత్రికబృందమునందు ప్రసరింపఁజేసి కవితాసంగ్రహముఁ జేసిన ప్రతాపస్వార్థకనామధేయులగు బ్ర॥ వే॥ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారి కేతీయు కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనము లర్పించుచున్నాడను.

క॥ ఎందఱో మహాప్రతాపులు । సుందరముగఁ గవితఁ జెప్పి ◆ సొంపుగఁ దమకై
పొందెడు బిరుదము నీకవి । చందిరుఁడు స్వవంశమునకు ◆ సంజ్ఞగఁ దాల్చెన్ ॥

ఎల్లూరుపాలెము,
30—4—1926.

ఇట్లు బుధజనవిధేయుఁడు,
జములాపురపు నారాయణరావు.

అల మహావిష్ణుని • యంఘ్రియుగ్మంబున
ప్రభవించి విమలయై • వఱలునెద్ది
గణాప్తికరుండైన • రమణునిఁజేపట్టి
పావనియై ధాత్రి • వఱలునెద్ది
గీ॥ అట్టిగంగను నంటురవ్వంతయైనఁ
గలఁకటించును బల్కుయుక్తంబుకాదు
కాన సర్వజనమ్ములు • కలసిమెలసి
జలముగ్రోలనవచ్చు దోషమ్ము లేదు.

(22) అందఱికిని ఆనందమగు వస్తువేది?
చెన్నమరాజు రామభద్రవర్మగారు, రేమిడిచర్ల
మత్త॥ స్వాంతమందునఁ గల్గుచింతలఁ • బాయఁజేయు సమస్తమై
నుంతయేని కొఱంతనెమ్మదిఁ • జూపనీయని ప్రేమయుక్
సంతతమ్మును కొంగుబంగరు • సంగతిన్ గనుపాయపా
సంతతిన్ గన నెల్లవారలు • సంతసమ్ము వహింతురిగా.

(23) మనుజునికి దేనియం దెక్కువ మక్కువ?
దేశంభొట్ల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు, రేమిడిచర్ల
ఉ॥ సూనులుగల్గి విత్తమున • శోభిలి ఆత్మవిచార తత్త్వవి
జ్ఞానము గాంచినించి సదసద్విషయమ్ము లెఱుంగఁజాలి
జ్ఞానిధియై వినిర్మల యశఃప్రకటీకృత దిక్తటుండునౌ
మానవుఁడైనగాని కడుమక్కువ విత్తమునందె చూపెడిన్

(24) ప్రపంచములో నరులకొకప్పు డున్నబుద్ధి మఱియొకప్పుడుండకపోవుటకు కారణమేమి?
దోసపాటి శ్రీరాములుగారు, రేమిడిచర్ల
సీ॥ కర్మ మేరీతిగా • ఘటియిల్ల నుండెనో
ఆరీతి బుద్ధియు • మారుచుంట
ప్రకృతుల్ వేర్వేఱ • భగవంతుఁడే సృష్టిఁ
జేసెడివేళ తాఁ జేసియుంట
ప్రతినిమేషమ్మును • వక్రమార్గమ్ములఁ
జిత్తమ్ము చలనమ్ముఁ • జెందుచుంట
తిథివారములనాటి • తీక్ష్ణనిదాఘాప
దార్థముల్ మనకు భోజ్యమ్ములగుట

గీ॥ శమదమమ్ములనార్జించుశక్తిలేని । అస్మదాదులబుద్ధియట్లయ్యెఁగాక
కందమూలాశనులగుచు గ్రాలునట్టి । మునులబుద్ధులు చపలతఁబొందగలవె?

* (25) అవధాని గారి సామర్థ్యమును జూచి పృచ్ఛింపఁజాలని చంద్రప్పను గూర్చి. చింతలపూడి రాజగోపాలరావు గారు, మధిర.

శా॥ ఘోరాజిన్ పడి పార్థుఁడమ్ముల నెటుల్ • గుప్పించునో యట్టులే
ధారాళమ్ముగ నైతనల్లెడు కవిం • బ్రిప్రశ్నమున్ సేగ నె
న్నేరీతుల్ కృప పెట్టలేలగ జనా • బిచ్చెన్ గదా యందు త
త్సారంబెల్ల గ్రహించి మానుకొనె నా • చంద్రప్ప ప్రశ్నింపఁగన్.

(26) విభీషణుఁడు భక్తుఁడా? విశ్వాస విహీనుఁడా!

దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభ శాస్త్రిగారు రేమిడిచర్ల.

ఉ॥ భాసురమూర్తియై పరమ • భక్తులపాలిటి కల్పవృక్షమై
వాసినిఁ గన్న రామునకు • భక్తులలోపల నగ్రగణ్యుఁడై
దోసమొనర్చు రావణుని • తోడ విరోధముఁబూనినంత వి
శ్వాస విహీనుఁడంచనఁగ • సమ్మతమా నె విభీషణున్ సఖా!

(27) పాతివ్రత్యములేని కాంతవలన సంఘమునకుఁ గలుగునష్టములు.

దేవంభొట్ల శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు, రేమిడిచర్ల.

శా॥ ఖ్యాతిన్ గల్గినవంగడమ్ముకు కళం • కంబెంతో నాటించుటన్
నీతి న్నీమముపీడి బంధుజనముల్ • నిందింప వర్తించుటన్

---

*శ్రీయుతులు చింతలపూడి రాజగోపాలరావు గారు ది 2-6-1926 నాఁటి లేఖ వ్రాసిరి. అందుంగలన్నిక్రింది మూడు పద్యములవలన వారికి నాపైగలపదభక్తి ప్రాయశః వెల్లడి కాగలదు.

ఉ॥ సత్త్వగుణప్రధానమును • సత్యవచః పరిపాలితంబు, న
గ్రత్వము సభ్యులందు గొనఁ • గాఁ దగినట్టి మహామహత్త్వ మా
ర్యత్వము సాత్త్వికాయు సుమ • ఖ్యాజ్ఞను సత్సభలాదరించు ధీ
రత్వము మీయెడన్ గలుగ • గంజితె నామది నేంక చెళ్వగా!

చం॥ భవదభిధాన సంస్మరణ • భక్తియుతంబుగ నాత్మఁజేసి నే
[illegible] • [illegible]
[illegible] • [illegible]
కవగతమున్ బొనర్చెఁడు క • లట్టి ప్రమాదములన్ సమస్తమున్.

మ॥ ప్రకటంబుగు మీకవిత్వ ప్ర • భావమున్నని నాను నే
మీకు శిష్యుఁడనైతి ధీనిధి • మీ [illegible] గా
నే కవిత్వము నల్లఁ బూనితి • నిట్టుసే [illegible]
[illegible] • నెప్పు పూర్ణుఁడుగఁ [illegible].

ప్రీతిన్ గూర్చునటాలి నమ్మధవు ... కింపం ...
బాతివర్తిత్యము లేని కాంతను ... • ...

(28) దేవంభొట్ల రాధాకృష్ణమూర్తిగారు ...
...యుత్సవమునకు రానికొంత.

దేవంభొట్ల అనంతపద్మనాభశాస్త్రిగారు, ...

సీ॥ ఎవనిచే దొలుదొల్త • నీసీవవీక్షించు
భాగ్యంబు నాకు ...
ఎవనిచే సిద్ధమెల్లేశ్వరశతకంబు
కర్తనై వలుల యోగ్యతకు ...
ఎవనివాత్సల్యత • నీపురిలో నాకు
సభలుగావించు ప్రసక్తి కలిగె
ఎవనియూతనునమ్మి • యీకార్యమునొంటి
గా మదిదలపెట్ట • గలిగినాను

గీ॥ ఎవని ... కకు మీపారు • లెంతు రట్టి
బుధవరుండు రాధాకృష్ణమూర్తిగారు
కార్యపరతను విడుదవోల్ • గ్రామ ...
నేడు రానికొంత వర్ణింపదరమె?

(29) "తల్లీ! నిన్నుదలంచి" అనుపద్యమునకు ...
పరము. చింతలపూడి రాజగోపాలరావుగారు ...

మ॥ జననీ! నిన్ను స్మరించియన్యులకు దాస్యత్వ ...
గనుకన్ నానిలయంబునన్ నిలిచి మా ... గ ...
తననమున్ సల్పుము నాకరమ్మునను వా ...
వనజాక్షీ! పరమేశ్వరీ! సుఖకరీ! • ...

శా॥ తల్లీ! నిన్నుదలంచి కార్యమును ... ధా ...
యుల్లున్ శోభిల జేసి వైభవము ...
పుల్లాసంబున నాదు చెంతనె సతంబుండంగ ...
ఫుల్లాంభోరుహమందిరా! శ్రితకృపా ...

అవధాన సందర్భమున బ్రహ్మశ్రీ ...
ప్రశంసింపుచు చదివిన శ్లోకములు ...

30) యాజ్ఞవల్క్యఋషి, గంపాసంగయ్యశాస్త్రిగారు, తెనాలి.

చ॥ వనజదళాక్షునంశ ప్రభవమ్మగు, యజ్ఞమొసగ్గు సత్కి యా
జనకమహర్షి సత్తముని సత్సభ శాస్త్రవిచార చర్చలన్
మునుల జయించి గార్గిని సమోనమయా చనిపించి యగ్రపూ
జనుగొనె యాజ్ఞవల్క్యఋషి చంద్రుడు; వానినుతింప శక్యమే!

అవధానాంతమున జెప్పినది.

సీ॥ శాస్త్రసద్గోష్ఠిని సభను రంజిలజేసె పలలంక లక్ష్మీనారాయణుండు
పరిహాసపూర్వకోపన్యాసములతో దవ్విన దమ్ము సింహగోపాలరాయ
సభనుగూర్చెడిపట్ల శ్రమజెందె దేశపాండ్య జమలాపురపు నారాయణుండు
అనుదినంబును శ్రమంబంచు నంచకవచ్చె కౌతుకముగ్రన లక్ష్మి కాంతరెడ్డి
గీ॥ ప్రథిత రేమిడిచర్ల పౌరప్రజంబు శ్రద్ధమైవచ్చి మేటిప్రోత్సాహమొసంగిరిం
దలుముదమ్ముగ నమిత్రమందిరమున నాకు జయమగు బ్బెశతావధానమ్ము సందు.

ఉ॥ శ్రీయుత వేంకటేశ్వరుడ జేయప్రతాపకవిప్రభమాళి నేడు
డీయెడ సభ్యులందఱకు నింపెసలార గసోచితంబుగా
జేయు శతావధానమును జిత్తమెలర్పగ జూడగా మును
బాయుత పమ్మదాకలిత మై తనరారెడ గవిత్వధాటి నేడు.

ఉ॥ పెక్కవధానముల్ సలిపి పెక్కుడు కబ్బములల్లి సభ్యులం
బెక్కువగా గడించిన కవీశ్వరగత్నము వరుస్య నెగ్గులే
కిక్కడ మేముగోర దయ చేసి వధానము సల్పి నమ్ముల
మిక్కుటమైన మోదమున ముంచగ జేసితి వేంకటేశ్వరా!

ఉ॥ యౌవనమందు రూపసుగు జౌఘమునందు విద్యబుద్ధుల
జీవనమందు భూతలము జిత్తమునందు సమ్య
ద్భావనలందు నా గుణములందు మహోన్నతియల
నీవిల వేంకటేశ్వర కవీ! ప్రవరాఖ్యునిబోలి నేర్పుగా.

ఉ॥ అందఱు భూసురాదులు కవీశ్వరులు న్నగమూవధాను లిం
కెందఱో పండితో త్తములు నెందఱో ధీరకవీశ్వరుల్ సభా
రంధ్రమునందు సర్వసుకరాకరమౌ త్రయమౌట యగు మీ
యందు నటిష్టి సద్గుణ మనంతమగా సహి వేంకటేశ్వరా!

ఉ॥ వేదము సంస్కృతంబు ఘనవేదశిఖల్ నిరి ఋమున నీట్టి వి
ద్యాదయితుండు మీకు సభ నొందున పంప్ర స్తుతి సంగతిన్ సుమల్
గాడలి పుష్పమాలికలు గానుక నిచ్చుచు నుండెడ జూచి నే
సాదర బుద్ధితో డగొని గారవిని సేవలంగ వి ర్ధిగించుమా!

అక్షయ చై॥ శు॥ దశమి. చింతలపూడి రాజగోపాలరావు.

రేమిడిచర్ల

సత్కారానంతరమునఁ జెప్పినది

...రామాయణమ్ము పారాయణమ్మొనరించి
జేసి కృతార్థతఁ జెందినావు
శతావధాన విధాన సభ సేయఁగాఁ జేసి
అంచితయశము గడించినావు
జానకీ కల్యాణ మానందఁ గావించి
ధన్యత్వమును గాంచి తనరినావు
శ్రీరామ పట్టాభిషేకమ్ము నొనరించి
శ్రీరామకృపను నార్జించినావు
తే॥ సభికులెల్లరు మెచ్చ సంతృప్తి నేఁజెంద
మాత్మ వస్త్రములు సమానమైన
కాన్కలొసఁగినావు ఘనత దేశంభొట్ల!
పద్మనాభశాస్త్రి! భవ్యకీర్తి!

మ॥ కవులన్ బండితులన్ విశేషముగ సత్కారములన్ [illegible]
ధనమున్ జూపుచు రామభక్తుఁడగుచున్ రాజి[illegible]
స్థనమున్ జేసెడు పద్మనాభుపయి వాత్సల్యమ్ము జూ[illegible]
[illegible]వహారమ్ములలో జయంబిడఁగదమ్మా! హేమదు[illegible]
[illegible]

[illegible]॥ అగవిరతమిస్త్రరీతుల యీ సత్కారము [illegible] కాం[illegible]క [illegible]
[illegible] ధా[illegible] [illegible] చే నలరించి, శతావధానమున్
[illegible], బ[illegible] ప్రతాపవేక [illegible]
[illegible]! [illegible] బరిగ్రహింపుమా!

శేషాద్రిరమణకవులు
శతావధానులు.

[illegible],
20—5—25.

సవరణపట్టిక

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
3	18	యనినెంచెదన్	యని యెంచెదన్
6	1	వహామె	వహామై
9	24	కేటికియంచు	కేటికినంచు
17	5	ఉద్యోగియా	ఉద్యోగిన
17	6	జగయ్య	జగ్గయ్య
20	5	దోనిథి	ధోనిధి
28	23	చాకొ్కంపు	చొక్కంపు
31	6	ఝష్మవరుంసు	ఝష్మసుగుండు
42	19	త్ప్రిజ్ఞమంత	త్ప్రిజ్ఞసుంత
43	4	బ్రిమ్మోదమ్ము	బ్రిమోదమ్ము
44	1	గుందటూ	గుంటూరు
,,	27	చంచనేత్రి	చంచన్నేత్రి
46	7	నూహించెనెమొ	నూహించునే మొ
54	3	పథమమ్ము	ప్రథమమ్ము
,,	5	బ్యామ్ము	బాల్యమ్ము
,,	17	పతకముల్	పతకమ్ము
59	11	అనుకంపన్	ధృతగంగ
63	12	పూనమ్ము	నివమ్ము
64	5 తర్వాత		కుమారస్వామిజననము
76	18	గాదా	గాదే
77	26	సమమై	సమయము
80	8	ర్వము	ర్వమ్ము
84	7	సింహః	సింహా
93	12	జగదాంబా	జగదంబా
,,	22	ఆశించు	ఆసించు
100	6	యనర్థ	యపార్థ
102	2	పైనూర్టన్	పైసూరిన్

N. B:— చిన్న యచ్చుతప్పులు సరకుగా సూచింపబడ లేదు. ప్రాజ్ఞుల యుద్ధమతి సవరించుకొందురుగాక!